СУРМАЧ

UKRAINIAN INFORMATION SERVICE

Лондон 1981 Англія

»СУРМАЧ« — журнал Об'єднання був. Вояків Українців у В. Британії

» S U R M A C H « — Magazine of the Association of Ukrainian Former Combatants in Great Britain

49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редаґує Колеґія
Гол. ред. пор. д-р С. М. Фостун

Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: **І. Волощак**.

З М І С Т

СУРМАЧ

Пор. д-р С. М. Фостун: МАРЕВО НУКЛЕАРНОЇ ВІЙНИ НАД СВІТОМ 1
Май. Іван К. Гвоздик: НА ТРИВАЛОМУ ЕТАПІ 5
Полк. Євген Рен: У СОРОКОВУ РІЧНИЦЮ ДУН 7
У 125-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДИН ІВАНА ФРАНКА 12
Іван Франко: ВИЙШЛА В ПОЛЕ РУСЬКА СИЛА 13
Май. Юрій Тис-Крохмалюк: СВІТОВА ПОЛІТИКА Й УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ 13
Пполк. Іван Рембалович: РЕЙД 1921 РОКУ 16
359 ЛИЦАРІВ БАЗАРУ 26
Юрій Киркиченко: ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО СУДІВНИЦТВА 29
Яр Славутич: В ДОРОЗІ ДО ЛЬВОВА 32
Володимир Біляїв: 36-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ 33
Олег Лисяк: ВОЛИНСЬКИЙ БАТАЛЬЙОН 35
Ярослав Петрович: КЛОПІТ АМЕРИКИ З »ПРОФЕСІЙНОЮ« АРМІЄЮ 37
Ярослав Курдидик: З ШОЛОМОМ ПО ВОДУ 38
Сот. д-р М. Брик-Дев'ятницький: ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ 39
Ст. Радіон: ЕПОПЕЯ БІЛОРУСЬКИХ ВОЯКІВ 43
ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ 45
ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА 47
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ 49
НЕВІДЖАЛУВАНА ВТРАТА 73
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ 74
»ОСА« 75
»НОВА ФОРТУНА« 80

Published by: Association of Ukrainian Former Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens, London, W2 4HG. Tel.: 01-229-8392

СУРМАЧ

ОБ'ЄДНАННЯ бувших ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 24 **1981** **Ч. 3-4 (72-73)**

Пор. д-р Святомир М. ФОСТУН

МАРЕВО НУКЛЕАРНОЇ ВІЙНИ НАД СВІТОМ

»Si vis pacem, para bellum« — коли хочеш миру готуйсь до війни. Старовинне це прислів'я ще з римських часів, ніколи не втрачало своєї актуальности в історії людства, а в сучасному століттю і поготів, незважаючи на це, що людство пережило дві жорстокі, криваві світові війни, воно, це прислів'я, виступає в повній своїй гостроті нашого сьогодення. *Грізне марево нової світової війни, куди грізнішої за попередні, нависло мов меч Дамоклів над нашою плянетою.* Майже всі країни світу, включно з так званими недорозвиненими, охопила гарячка озброювання модерною зброєю, а великодержави — ЗСА і СССР посилено розбудовують свій не лише конвенціональний, але теж і нуклеарний мілітарний потенціял.

Нагромаджування термоядерної страшної зброї в арсеналах обидвох мілітарних бльоків — НАТО і Варшавського пакту викликає зовсім оправдане, серйозне побоювання *актуальної небезпеки збройного конфлікту між цими мілітарними бльоками, в часі якого може бути вжита нуклеарна зброя,* у висліді чого нуклеарний голокост знищить людство та цивілізацію нашої плянети.

Не дивно, що проти такої жахливої перспективи світового катаклізму виступають і протестують широкі кола громадськості в усьому світі, головно в Західній Европі, *бо ж західньоевропейські держави є в першу чергу безпосередньо наражені на небезпеку нуклеарної війни.* Проте ж протести залишаються протестами, а арсенали нуклеарної зброї обидвох мілітарних бльоків постійно поповнюються щораз то новішою і страшнішою зброєю.

Гонка посиленого нуклеарного озброєння охоплює головно ЗСА і СССР. У *констеляції геостратегічного укладу обидвох мілітарних бльоків — НАТО і Варшавського пакту найбільш загроженою є таки Західня Европа,* бо ж на її території і на схід від залізної заслони як ЗСА так і СССР нагромаджують масово нуклеарну зброю.

В теперішньому часі в Европі немає якогось *евростратегічного мілітарного балянсу. Є лише велика мілітарна перевага Варшавського пакту, як конвенціональна, ракетна, так теж і нуклеарна.* Тому-то теперішній американський уряд приспішено розбудовує мілітарний потенціял своєї країни, щоб не тільки що збалянсувати рівновагу того ж потенціялу з СССР, але теж, щоб ЗСА були й далі першою світовою мілітарною силою.

Продукція нейтронної бомби (таких бомб мають випродукувати в ЗСА в цих наступних роках 380, а також і 800 нейтронних стрілен до 203 мм гавбиць, що ними будуть озброєні американські війська в Західній Німеччині), викликає бурхливу ре-

акцію західньоевропейського суспільства, (не говорячи вже про реакцію західньонімецького), яке протестує проти того, щоб нейтронні бомби зберігались у Західній Европі, головно в Західній Німеччині. Кол. західньонімецький міністер Едвард Епплер, впливовий західньонімецький пацифіст твердить, що в поділеній Німеччині нагромаджено так багато нуклеарної зброї, що обидві німецькі країни живуть мов на вулкані, який може вибухнути кожної хвилини й розпалити нуклеарну війну в Европі.

Як відомо, покищо СССР ще не продукує своєї нейтронної бомби, але напевно почне її продукувати в найближчому майбутньому, про що вже говорив Брежнєв, згадуючи, що совєтські науковці працюють над нейтронною бомбою вже від 1978 року, але, мовляв, совєтський уряд рішив, що СССР не буде перший продукувати нейтронну бомбу, хібащо ЗСА почнуть її перші продукувати. Звичайно, годі вірити, такій »гуманності« сов. уряду. По всій імовірності совєтські науковці не змогли перші випродукувати нейтронної бомби й їх випередили американці. Проте продукція такої бомби в СССР це справа, зовсім близького майбутнього.

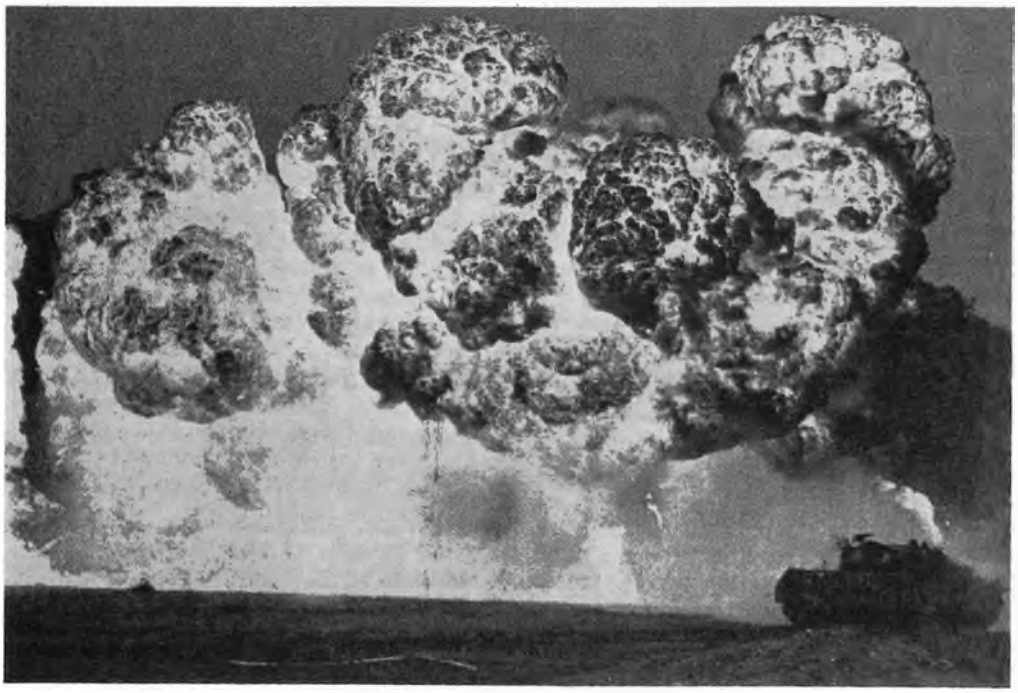

Вибух нейтронної бомби.

Нейтронна бомба не є насправді такою »чистою« зброєю і обмеженою у своїй нищівній дії, як її описують, мовляв, ця бомба призначена лише знищувати танкову обслугу, а навіть не знищує самих танків чи будівельних споруд. Нічого подібного:

— експльозія нейтронної бомби знищує зовсім танки в радіюсі 120 метрів від місця вибуху та руйнує будинки і всякі споруди в радіюсі до 1200 метрів;

— вояки та цивільні особи, що їх захопить експльозія нейтронної бомби чи ракети з нейтронною голівкою, зазнають попечення і важкого отруєння в радіюсі 700 метрів, і вмирають того самого дня;

— у віддалі до 900 метрів від місця вибуху нейтронної бомби чи ракети з нейтронною голівкою, вояки та цивільні особи будуть важко затроєні радіоактивністю і попечені так, що вмиратимуть продовж шести днів;

— поза радіюсом 1200 метрів від місця вибуху нейтронної бомби чи ракети з нейтронною голівкою, танкісти чи цивільні особи будуть затроєні радіоактивністю і більшість їх помре продовж шести тижнів, важко хворіючи;

— в окремих випадках у радіюсі до 1200 метрів і поза цим радіюсом, танкова обслуга (якщо вона залишиться в живих) після вибуху нейтронної бомби чи ракети з нейтронною голівкою, може ще свідомо оперувати танком упродовж 16 годин.

Американські стратеги вважають, що нейтронна бомба зможе затримати, а то й заламати наступ совєтських масових танкових з'єднань, у випадку війни, коли б большевики застосували тактику так званого »бліцкріґу«, маючи на европейському середньому відтинку щонайменше 19,000 танків, виряджених лазерним промінням і інфрачервоним.

Як уже згадано, на початку цієї статті, в арсеналах обидвох мілітарних бльоків — НАТО і Варшавського пакту нагромаджено силу-силенну різної нуклеарної зброї і ракет з атомними голівками, різнорідної нищівної сили. Західньонімецький журнал »Штерн« ч. 9/1981 надрукував статтю Вольфа Пердельвіца під наг. »Захована атомна сила« (Ді ферштекте Атоммахт), в якій автор подав навіть докладну карту розміщення нуклеарної зброї в Західній Німеччині, описуючи, як її зберігають у спеці-

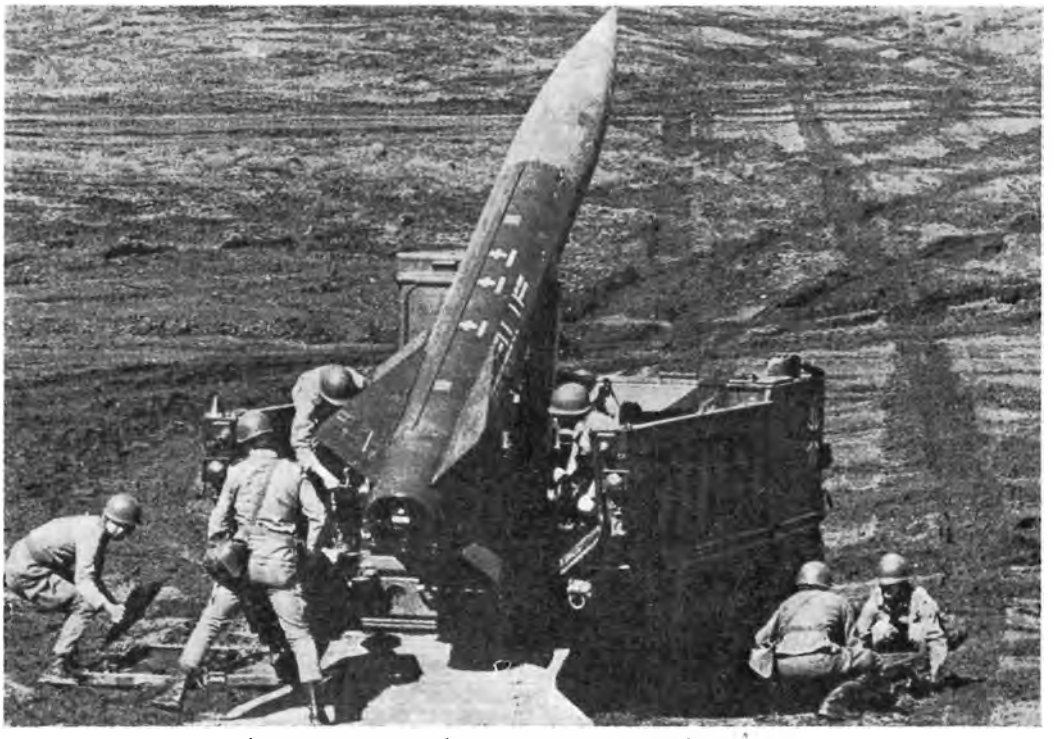

Американська обслуга ракети в часі вишколу.

яльних сховищах, хто має до неї доступ та ін. Пердельвіц писав, що в Західній Німеччині масово зосереджені ракети з атомними голівками, а кожна така голівка має силу вибуху до 40 кілотонів. Одна кілотона рівняється 1000 тонн звичайного вибухового матеріялу. Для порівняння пригадаймо, що скинена атомна бомба на місто Гірошіму в Японії у 1945 році мала заледве 20 кілотон.

Альфред Макстершайнер кол. старшина і працівник відділу атомної зброї в інституті Макса Плянка, вважає, що гонка озброєння таки доведе до нуклеарної війни в Европі, яка буде справжнім голокостом, як це виявили маневри НАТО, що їх свого часу проводив штаб цього мілітарного бльоку в Західній Німеччині. Отже внаслідок масового вдаваного »обстрілу« Західньої Німеччини ракетами з атомними голівками (335 голівок) »згинули« п'ять мільйонів населення, а »важко пораненими« були три з половиною мільйони населення. Іншими словами, »згинули« набагато більше людей, ніж за весь час бомбардування Німеччини в часі другої світової війни.

Винахідник нейтронної бомби Ерліндер Коган уважає, що збройний конфлікт великодержав зовсім *певно викличе третю світову війну й буде конфліктом високої технічної механізації.* У цій війні не буде фронтової боротьби в шанцях, проте вона, ця війна машин, ракет, лазерних променів, електронних систем і нуклеарної зброї буде набагато страшнішою і знищувальною ніж минулі світові війни. Один з визначних західніх військовиків сказав, що »третю світову війну будемо вести найбільш модерною зброєю, а в четвертій світовій війні будуть воювати луками й списами«.

Сучасна гонка озброєння нуклеарною зброєю охоплює щораз більше країн. У теперішньому часі нуклеарну зброю мають: ЗСА, СССР, Велика Британія, Франція, ком. Китай і Індія. Кожночасно можуть почати продукцію власної нуклеарної зброї такі країни: Канада, Західня Німеччина, Ізраїль, Італія, Японія, Пакістан, Південна Африка, Швеція і Швайцарія. В наступних шести роках можуть продукувати свою власну нуклеарну зброю: Арґентіна, Австрія, Бельгія, Бразілія, Данія, Ірак, Південна Корея, Голляндія, Норвегія, Еспанія і Тайвань. У проміжку від семи до десяти років можуть випродукувати власну нуклеарну зброю — Єгипет, Фінляндія, Лібія і Юґославія.

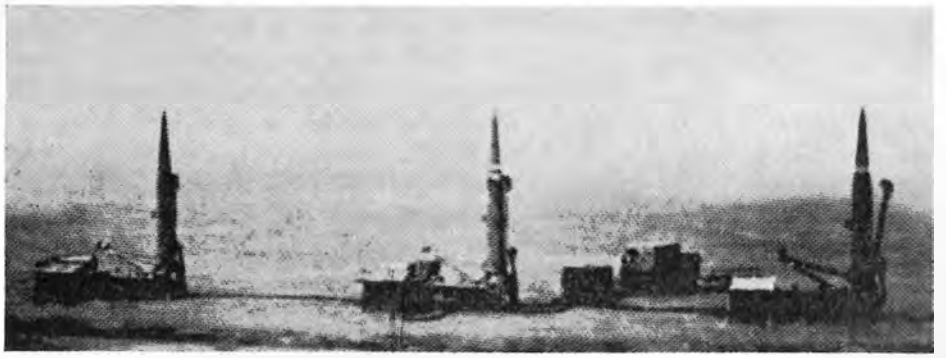

Ракети на сторожі Америки.

Таким чином нашу плянету огортає несамовита гарячка гонки озброювання нуклеарною зброєю, або ж іншими словами людство само готує собі зовсім свідомо загибель.

Нуклеарна зброя не є *ніякою раціональною розв'язкою суперництва світових великодержав — ЗСА і СССР, ані не принесе перемоги одній чи другій великодержаві у випадку збройного конфлікту.* Адже ж у випадку нуклеарної війни лише буде голокосне знищення людства і цивілізації нашої плянети.

І все таки, знаючи про це прекрасно, на Заході ще й досі не хочуть шукати іншої альтернативи, іншої розв'язки, а саме, *щоб довести до внутрішнього розкладу російсько-комуністичної тоталітарної імперії без війни, а тим самим і покласти кінець грізній примарі нуклеарної війни.* Бо ж коли не буде існувати ця імперіялістична надпотуга з її тенденціями ґльобальної гегемонії, то й непотрібною буде нуклеарна зброя.

Чи не час, поки ще не запізно, Заходові серйозно подумати про альтернативу усунення небезпеки нуклеарного голокосту?!

Внутрішній розвал сучасної большевицької імперії, з допомогою Заходу поневоленим Москвою народам — це і є та альтернатива, яка може врятувати людство від катаклізму.

Май. Іван К. ГВОЗДИК

НА ТРИВАЛОМУ ЕТАПІ

Цього року минули саме 32 роки з того часу, коли-то в Лондоні влітку 1949 року відбулися основуючі Збори Об'єднання бувших Вояків Українців, з участю майже тисячі вояцтва, а серед них кол. учасники Визвольних Змагань 1917-1920 років, учасники повстанської боротьби 1941–1945 років, кол. старшини, підстаршини й вояки сов. армії, вояцтво І УД УНА та учасники різних інших армій, в яких довелось українцям служити чи в передвоєнному часі, чи в часі воєнної хуртовини. Без зайвої реторики, дискусії всі вони ствердили, що без вояцького аванґарду, як складової частини української національної політики, українська нація не може обійтися у своїй боротьбі за незалежність.

Всі учасники основуючих Зборів розуміючи суть і завдання цього аванґарду, вирішили зорганізуватися в активну комбатантську організацію — ОбВУ, а її першим головою був обраний сотник Михайло Длябога. Сповнені енерґією, завзятістю і ясною свідомістю своїх завдань, основоположники цієї нашої комбатантської організації роз'їхались до своїх місцевостей. Почалась організаційна праця розбудови кадрів цієї нової організації в українській громаді. Членські ряди її зростали швидко з кожним днем. Уже в листопаді того ж року членство ОбВУ налічувало понад 2000 членів, а через рік зросло до п'яти тисяч кол. українського вояцтва, котре тільки що недавно зняло зі себе вояцьку уніформу. Кадри цієї комбатантської організації творило головно кол. вояцтво І УД УНА, а крім нього старшини, підстаршини і вояки сов. армії, польського корпусу та інших армій і військових формацій. **ОбВУ об'єднало вояків з різних земель України, без різниці на їхні політичні переконання, в одну велику побратимську сім'ю, свідому свого основного завдання — продовжувати боротьбу за визволення України.**

Молода комбатантська організація натрапляла безумовно на різні труднощі й перешкоди не тільки від чужих, але теж і від своїх. Було таврування і ярликування нас, кол. українських вояків, як »фашистів«, »нацистів«, та ін. Але постійного органічного росту нашої організації ці перешкоди не зупинили. Ідейний український вояк переборював усі перешкоди й крокував уперед, стаючи **справжнім аванґардом і рушієм усього організованого життя українців у Великій Британії. Годі собі уявити нашого організованого життя без активної участі членства ОбВУ в усіх ділянках цього життя.**

І правильно відмітив це ген. секретар ОбВУ побр. пор. д-р Святомир М. Фостун, вказуючи, що »не було і немає такої ділянки українського організованого життя на терені Великої Британії, в якій не було б активної участі й вкладу українського вояцтва, яке хоча вже давно зняло з себе військову уніформу, але залишилось і далі українським вояцтвом на службі рідного народу й України«. І в цих словах нашого письменника є вся правда про незламність і загартованість нашого вояцтва — членства ОбВУ.

Це членство, живучи по цьому боці залізної заслони, з самопосвятою несе велику ідею волі України в широкі маси теперішніх вояків сов. армії. Іде плече в плече з нашим народом у його боротьбі за волю. Іде правильним шляхом боротьби за визволення і усамостійнення нашої Батьківщини — України.

Безумовно — це велике завдання. Алеж Україна має право вимагати від

нас іще більшої активности та самопожертви. Адже ж сьогоднішня міжнародня політична ситуація вказує на те, що з кожним днем близиться час остаточної боротьби за визволення України. Тому й нам мусить бути ясно, що завтра вимога часу та історія можуть покласти на нас ще більш важливі, відповідальні завдання. До тих же завдань таким скорим темпом з яким розгортаються сьогодні світові події треба всім нам готуватись.

Закріпивши досьогоднішні здобутки пройденого нашого 32-річного етапу, **ми мусимо продовжувати далі цей наш тривалий етап, іще з більшою самопосвятою і витривалістю як дотепер. Мусимо бути й далі одним, міцним, спаяним монолітом, об'єднані великою ідеєю і візією майбутнього нашої Батьківщини. Лише коли будемо далі такою об'єднаною, організованою силою, зможемо належно сповняти наше вояцьке призначення і нашу місію. Ми вірно служили українській національній справі продовж минулих 32 років, ні в чому не сплямивши нашої вояцької чести ні гідности. Ми не заплутались і не зійшли на манівці з чітко визначеного нашого вояцького шляху — служіння Україні й українській нації. Цей наш святий обов'язок був увесь час у центрі нашої діяльності.** Вона, ця діяльність, була весь час багатогранною, а її балянс був чи не найкраще віддзеркалений в другому альманаху ОбВУ. Слово глибокого оцінення праці ОбВУ висловили ієрархи наших Церков, що бачать в ОбВУ ідейно сильну та здорову організацію кол. військовиків, яка внесла великий вклад у суспільно-громадське життя української спільноти у Великій Британії. Балянс цієї нашої багатогранної праці це теж доказ, що ми гідно й чесно зберегли наше вояцьке ім'я і наш авторитет, здійснюючи невтомно всі завдання, завдання — високоідейні: »Жити й працювати для прискорення визволення України«.

В цій багатогранній діяльності нашої комбатантської організації треба відмітити два основні напрямки: **а) загально-український і б) громадсько-суспільний,** і в цьому останньому на окрему згадку заслуговує коефіцієнт жертвенної громадської праці, що її вклали наші члени в усі ділянки українського організованого життя.

Всю цю нашу працю ми нав'язали до вимог Звернення Воюючої України до всієї української еміґрації з жовтня 1949 року. Цитую: »На Вас, брати наші, розкинені по чужині, Воююча Україна дивиться як на відтинок єдиного фронту великої боротьби, яка має загальне людське значення. З Україною Ви мусите якнайтісніше бути пов'язані. Ви мусите жити нею, її прагненням і боротьбою!«.

За нами 32 роки наполегливої впертої праці. Ми з вдячністю згадуємо всіх піонерів не тільки ОбВУ, але й всього українського життя, їхній труд і зусилля в організацію нашого суспільно-громадського життя в цій гостинній країні, далекій від нашої Батьківщини — України. Ми вдячні їм за те, що вони защепили своїм дітям любов і пошану до свого рідного, змогли розбудувати і відновити в серцях української людини на чужині любов і пошану до своєї рідної мови, культури і традиції.

Був час в історії нашої комбатантської організації — ОбВУ, коли дехто намагався її цуратися, відрікався її, не признавався до українства. . . Можливо, що до того заставили обставини таких людей. Але сьогодні, ми бачимо, що багато таких, що колись нас відрікалися — повертаються до українства, повертаються до свого рідного. Вони переконалися, що **українська духовність вічна, незнищима та невмируща**. Вона — це наша рідна мова, наші звичаї, віра, наше мистецтво — все, що творить українську духовність.

Входимо дорогі побратими в 33 рік безперебійного існування і діяльности нашої комбатантської організації. За нами вже давно лишився організаційний етап — перед нами дальший етап — закріплення здобутих осягів, що є нашою повсякденною працею, і головне завдання — **наша дальша праця для визволення української нації і України.** Це велика і шляхетна ціль, яка освячує всі наші зусилля, весь наш труд, вимагатиме від нас далі великої самопосвяти, праці і відданости великій справі визволення нашого народу.

Полк. Євген РЕН

У СОРОКОВУ РІЧНИЦЮ ПОСТАННЯ ДУН

Цього року сповняється сорокріччя з часу виступу Дружин Українських Націоналістів у другій світовій війні.

Дружини Українських Націоналістів були навіть за часів свого існування маловідомі. Хто б міг вірити, що тоді, коли німці готувалися захопити Україну, щоб зробити її своїм »життєвим простором«, горстка українців, 300 вояків, візьмуть зброю в руки з надією, що їхній курінь, а згодом два курені можуть стати основою української армії. Так не сталося бо Гітлер готував похід на Схід не в тій цілі, щоб принести волю поневоленим Москвою народам, а лише, щоб здобути там »лебенсравм« для німецької нації. Німецькі військові кола розуміли, що треба мати спільників у війні з московсько-комуністичною імперією, а такими надійними союзниками можуть бути лише поневолені Москвою народи. Інакше зовсім думала нацистська партія. Військові німецькі кола вважали, що з куренів Дружин Українських Націоналістів може розбудуватися українська армія, а такий факт матиме належний вплив на німецьку політику.

Організувала Дружини Українських Націоналістів військова референтура Організації Українських Націоналістів, а завданням ДУН була боротьба за самостійну українську державу. Тому Дружини Українських Націоналістів не складали присяги на вірність Німеччині. Військова референтура надавала теж добровольцям військові ранґи.

Вишкіл відбувся в найбільшій таємниці. На півночі в Німеччині вишколювався курінь під командою сотника Романа Шухевича. Цей курінь мав назву »Нахтіґаль«, а в Австрії вишколювався другий курінь під командою автора цих рядків. Курінь мав назву »Ролянд«. Курінь »Нахтіґаль« організувався на початку 1941 року, а »Ролянд« від травня 1941 року в місцевості Завберсдорфі, Австрія.

В »Нахтіґаль« були з німецької сторони кілька поручників і підпоручників та підстаршин. Найстаршим зв'язковим старшиною був д-р пор. Т. Оберлендер, а з української сторони сот. Роман Шухевич та кілька старшин вишколені на різних військових курсах, що їх організувала ОУН.

Цей курінь пішов з вибухом війни зразу на фронт, зі Львова на Київ. Дійшов до Вінниці і, тоді його стягнули знову до Франкфурту над Одрою. Брав участь у кількох боях.

Курінь »Ролянд« вишколювався в Австрії в неймовірно важких обставинах, бо не вільно було аж до 22 червня виходити на вправи поза огорожу замку. Можна собі уявити труднощі, як можливо школити вояків у наступі чи обороні на подвір'ю замку.

Писав бл. пам. д-р Євген Ортинський у »Вістях Братства Кол. Вояків І УД УНА« ч. 6-7 червень-липень 1952 р., про ДУН »Ролянд«: »Незабаром там уже були дві сотні, що під суворим наглядом май. Побігушого і його штабу (сот. Б-р., пор. Герман Орлик і ін.) проходили дуже основний піхотинський вишкіл. Ніколи перед тим ані опісля не довелося мені бачити

Йдемо далі шляхом нашого тривалого етапу. На цьому шляху, на жаль, рідіють уже наші комбатантські ряди. Щораз більше наших побратимів відходять туди у вічність, до Великої Армії Безсмертних. Можуть мінятися теж прийоми нашої праці. **Але незмінною залишається наша головна ціль,** яка й кріпитиме нас духовно в дальшому поході на шляху нашого тривалого вояцького етапу.

більш здисциплінованого суворого вишколу, як саме тоді в замку. Майор старався зробити з підпорядкованих його команді людей зразок українського вояка, ставлячи при тому високі вимоги до себе, своїх старшин і стрільців. З другої сторони стрілецтво виказувало стільки ентузіязму і бажання якнайбільше навчитися, що цілість робила якнайкраще враження«.

Мушу тут додати від себе тепер, що за 25 літ моєї військової служби в різних арміях своїх і чужих, також ніколи в часі вишколу і в боях, я не бачив так добірного війська.

Вже від 22 червня можна було виходити на вправи поза мури замку. Досвід 11-літнього інструкторства в підстаршинських і старшинських школах використав командир куреня так, що всі польові вправи були рівночасно добре замаскованою політичною гутіркою. Це добре розуміли деякі вояки і наприклад, хор. Крочак, про це згадує в своїх спминах-деннику — »Дружини Українських Націоналістів в 1941-1942 роках«, стор. 47: »Україна не потребує, щоб ми героїчно вмирали, але щоб ми героїчно боролись і помагали їй, а тому треба належного фахового вишколу. . .«.

Вишкіл у »Ролянд« здали німці цілковито українським старшинам і підстаршинам. Також мали ми українські відзнаки.

Дня 6 липня 1941 року вирушив курінь »Ролянд« на фронт. Отже це були два тижні з часу, коли-то можна було виходити на польові вправи. Принагідно ми мали дошколювати курінь ще в запіллі фронту. Дивним був для всіх такий великий поспіх з висилкою куреня на Схід. Це, думаю, щоб забрати його з догляду партії та з її спротиву.

А вже 25.7.1941 року »Ролянд« підтягнули під самий фронт із завданням вишукувати розбитки большевиків і так забезпечувати запілля. Напевно ніколи і ніде не було такого поспіху із завданням для куреня. Хтось однак (а ним був німецький сотник Новак) мусів зголосити настрій і вишкіл того куреня, якщо його вище командування німців вирішило вислати хоч би в запілля фронту. Ніде не було скарг на наш курінь. Наші вояки показалися справжніми лицарями в багатьох випадках, і рятували наших селян від грабунків. Про вишкіл свідчить ще цікаве явище. Маршерували ми понад тиждень на Бесарабії і в полудневій Україні аж під Балту в напрямку на

Одесу, і це в найгарячіший час літа, польовими дорогами. Тоді вояки виказали таку витривалість, якої я не сподівався. Також у поході була незвичайна карність. Всі рвалися бути якнайскоріше в Україні. Бачили, що не лиш москалі наш ворог, але й інші вже уважають Україну своєю колонією.

Дня 27 серпня 1941 року дістали ми наказ вертати до кадри до Австрії. Отже цілковита зміна політики, і навіть куріневі невільно воювати в Україні. Після довгих переговорів з ОКВ, найвища команда німецького війська, злучила 21 жовтня 1941 року обидва курені в одну цілість — курінь 201, а для доповнення вишколу дали його до Франкфурту над Одрою. Командиром був тепер майор Є. Побігущий, а сот. Роман Шухевич — його заступником, і лише втаємничені знали, що Шухевич і далі є військовим референтом ОУН. Сотенні були: 1 сотні — сот. Роман Шухевич, 2 сотні — сот. Михайло Бриґідер, 3 сотні — пор. Василь Сидор, 4 сотні — пор. Павлик. Адютантом був пор. Герман-Орлик, шеф штабу — канц. чот. Роман Бойцун. Наш вишкіл тепер був з поміччю сотника поліції Мохи, що більше нам шкодив ніж помагав. Він дуже добре говорив по-польському, і спочатку давав вільну руку командирові у вишколі.

Дня 19.3.1942 року виїхав знову курінь на Схід, на Білорусь, до охорони так зв. запілля фронту від партизанів. Ніякого вишколу проти партизан ми не переходили ні теоретично, ані практично, і приходилося тепер боротися проти них, здобувати досвід, важкими часом, втратами. Коли б ми знали, що курінь буде вжитий колись до боротьби з партизанами, тоді шукали б ми джерел у літературі, і бодай хоч трохи вишколили б вояків до таких завдань. Чейже початки такої боротьби були вже за першої світової війни.

Група старшин ДУН. Другий зліва сот. Роман Шухевич.

Курінь виконав добре своє завдання, як це говорив фон Бах ствердивши, що з усіх 9 куренів, що охороняли середнє запілля східнього фронту, — наш курінь виконав найкраще завдання. В основі, він мав охороняти більші мости на ріках та маґазини постачання. Ніде за весь час, по грудень 1941 р., не вдалося партиза-

нам висадити такого хороненого моста. Безумовно, що були часті бої проти партизан, перешукування лісів, напади на їх місця постою (хоч майже все вони бували в русі).

Тут усі рядові вояки набрали незвичайного досвіду в такій боротьбі, що його опісля використали в І Українській Дивізії, а особливо в Українській Повстанській Армії. Однак такий практичний вишкіл давав спершу незвичайні труднощі у висліді яких були втрати в людях, і це часто вимагало безупинної служби, марш

Сотня південної групи у часі ранньої збірки в Завберсдорфі. Перший зліва майор Євген Побігущий.

шів, боїв і т. д., аж до перевтоми. Але це також гартувало і виробляло ще кращі характери вояків. Найголовніше це те, що вояки здобували великий досвід.

Треба згадати, що були більші партизанські напади на наші охоронні пункти, т. зв. »штіцпункти«, де переважно були чоти (около 40 вояків). Відтинок, що його ми охороняли мав 60 км. довжини і 40 км. ширини. На такі чоти нападали переважно вночі більші партизанські з'єднання, але ми їх відбивали.

Труднощі були не лише внаслідок ворожих нападів, але теж через зарозумілі вимоги так зв. »зв'язкового старшини« Мохи (німецького сотника). Моха уважав себе не за зв'язкового старшину, а за командира куреня. Скоро постав спротив до дійсного командира полку, відтак це дійшло до командуючого східнього запілля, ген. фон Баха. Він прилетів літаком до команди і переслухав усі спори чи труднощі і вирішив, що Моха є лише зв'язковим старшиною, а команда залишається в руках українських старшин. Генерал відлетів, а на другий день прислав листа зовсім іншого змісту, — що як ще раз буде в нас спротив супроти Мохи, тоді обсадить курінь німецькими старшинами. Треба було мовчати і хитрощами заспокоювати Моху, щоб не робив забагато помилок.

Крім Мохи були всі зв'язкові німецькі старшини в »Нахтіґалі« спершу і в »Роляндi« незвичайно вирозумілі на наші потреби, на наше командування, погоджувалися на нашу тактику, пропозиції поборювання партизан. Дуже добрий був майор Шредер, спершу командир відтинку полку, але не відомо з якої причини його скоро перенесли.

При кінці 1942 року прибув до нас ком. дивізії та звернувся зі запитом до зібра-

ного куреня, чи вояки погоджуються продовжувати далі добровольчу службу в курені. На 600 не погодився ні один! Командир вельми розсердився і викликав до себе командира куреня з ад'ютантом. У часі зустрічі розпитував про причини і ми сказали йому все, чого може він і не знав, що діється на окупаційних землях України, чи може в тих відносинах наш вояк, що згодився боротися в Україні і за вільну Україну, скитатися на Білорусі? Ніщо не помогло. Він у це і так не хотів повірити, і курінь розв'язали німці і розіслали малими групами додому, але всіх старшин арештували і держали в тюрмі на Лонцкого у Львові від Різдва 1943 року по Великдень, колито почала творитися І УД і треба було їх звільнити на вимогу нашої Військової Управи. Не попав тоді до в'язниці лише сот. Шухевич, який зі ще одним старшиною втік на залізничній станції у Львові.

Треба тут згадати про населення на Білорусі.

Дуже скоро ми нав'язали приязні відносини з білорусами. Вони помагали нам у поборюванні партизан, і ми, як лише могли, де був на це час, оповідали собі про визвольні змагання наших народів.

З Білорусі їздили зв'язкові від сот. Шухевича в справі організування УПА.

Курінь міг відразу перейти в підпілля. Однак і команда і вояки були також лицарями. Ми не могли несподівано залишити боротьби проти большевиків без службової дороги, щоб не передати того простору на дію партизан і безборонного населення.

Служба нашого вояцтва в ДУН дала йому дуже добрий вишкіл і це видно з того як багато опісля знайшлося вояків ДУН у командних ранґах і в І УД УНА і в УПА. Сотник Шухевич це — генерал Тарас Чупринка, майор Євген Побігущий — командир полку в Дивізії, пор. Сидор — командир відтинка Північ в УПА, пор. Ортинський і Герман-Орлик — ад'ютанти в полках у Дивізії, Бриґідер закінчив курс командирів полку в Антверпі з »добрим« успіхом, хоч добре по-німецькому не говорив.

Частина командного складу північної групи ДУН.

В 40-ліття постання Дружин Українських Націоналістів клонимо наші голови в пошану всім тим воїнам ДУН, що поклали своє життя в рядах ДУН, в УПА, І УД УНА, в боротьбі за волю України, хоч часто й не на рідній землі. Бо вони віддали своє життя за найвищий ідеал — вільну українську державу.

1856

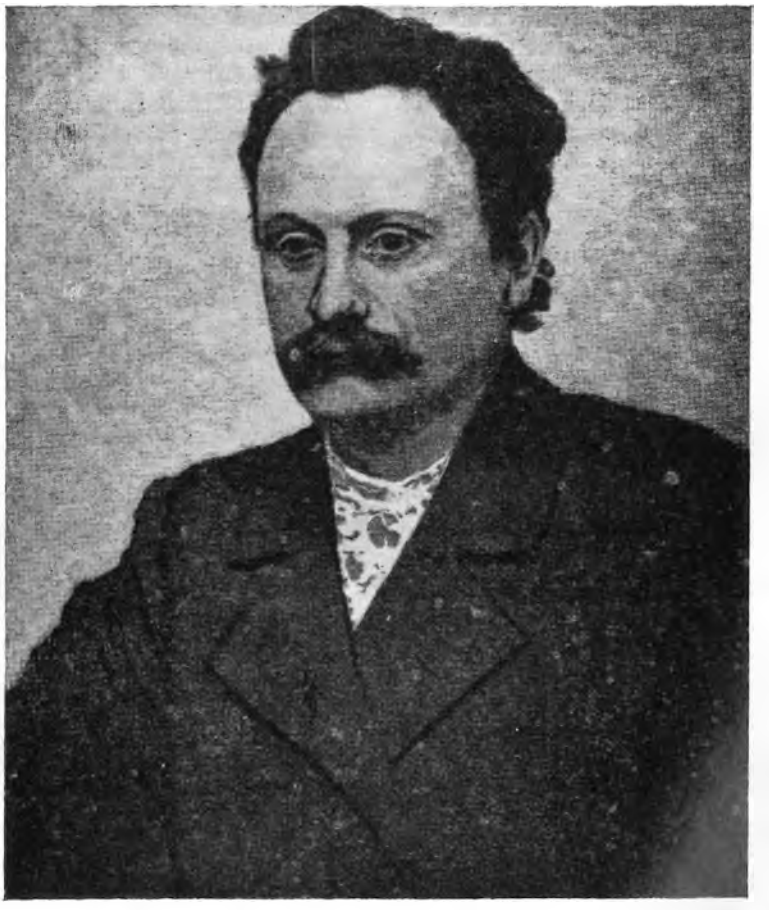

1981

Др. Іван Франко.

»Я син селянина, вигодований твердим мужицьким хлібом, почував себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові. Вихований у твердій школі, я змалку засвоїв собі дві заповіді. Перша — то було власне почуття того обов'язку, а друга — то потреба ненастанної праці. Я бачив відмалечку, що нашому селянинові ніщо не приходиться без важкої праці пізніше я пізнав, що й нам усім, яко нації, ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання . . .«

Іван ФРАНКО

ВИЙШЛА В ПОЛЕ РУСЬКА СИЛА

Вийшла в поле руська сила,
Корогвами поле вкрила:
Корогви, як мак, леліють,
А мечі, як іскри тліють, —
А лисиці в полі брешуть.

Вийшла в поле руська сила,
Не щоб брата задушила,
Не щоб слабших грабувати,
А щоб орди відбивати,
Що живим труну нам тешуть, —
А лисиці в полі брешуть.

Не чужого ми бажаєм,
Та й своє не зневажаєм.
Та й не пень ми дерев'яний,
Щоб терпіти стид і рани.
Поки нас граблями чешуть, —
А лисиці в полі брешуть.

Брешуть на щити червоні,
Як брехали во дни оні.
Як щитами руські сили
Степ весь перегородили,
Мов степовая пожежа
Степ увесь перемережа
З краю в краю з одного маху!

Завдали ж лисицям жаху
Ті щити! І досі сняться
Їм та руськая вольниця,
Те гулящеє юнацтво,
Те козацтво, гайдамацтво.

Що не знало волі впину,
Що боролось до загину.
І пройшло як море крови,
Як пожежа по степові,
По історії Вкраїни...

Навіть згадки, навіть тіні
Тих великих мар до нині
Страшно виплодом яскині,
І вогню зубами крешуть,
На щити червоні брешуть.

Май. Юрій ТИС-КРОХМАЛЮК

Світова політика й українське питання

Двадцяте століття — це доба боротьби великих світових потуг за володіння світом. Постійні зміни взаємовідносин політичних, мілітарних, господарських та інших чинників проходять скорим темпом і під тим оглядом нема ніякого порівняння до минулих історичних подій. Від ґльобальної стратегії суперпотуг залежать майбутні світові події, а з тим невловимим для мислення і плянування є найбільш корисний момент вибуху національної революції у комуністичному бльоці. В тому чинникові історії лежить і конечність негайної, але і прецизної підготови плянів революції, для яких треба брати до уваги основні чинники часу, стратегічного терену боротьби тощо.

Сьогодні у світі ведеться змаг між двома надпотугами ЗСА і СССР, а цей змаг виявляється виразно в таких кількох ділянках:

1. Боротьба за балянс нуклеарного потенціялу обидвох сторін, а водночас і

конвенціональної зброї.

2. В ділянці економічній, Захід опановує своїми приватними капіталами не тільки вільний світ, але і комуністичні держави, використовуючи дешевого робітника і недостачу капіталів у комуністичній господарці. Опанування світу західніми капіталами, проводиться тепер створюванням продукційних об'єктів на території комуністичних держав включно з СССР, ком. Китаєм і в сателітних державах, ліценціями і довготривалими кредитами. Причиною такої західньої економічної політики є забезпечитися перед надпродукцією, браком збуту, а за тим і реґресією.

3. Психологічна боротьба ведеться обосторонньо різними формами та засобами. Комуністична сторона старається морально знесилити населення зах. світу та непокоїти його діями підпілля, підривними діями, саботажами і терористичними актами. Захід не вживає засобів партизанської тактики у так званих малих війнах на теренах комуністичних держав, тільки пропаґанду економічну і наголошування свого вищого життєвого рівня.

Однак найважливішим чинником у переговорах і домовленнях є арґумент мілітарної сили. В тому і намагання ЗСА підвищити мілітарний бюджет, щоб не допустити до переваги СССР у мілітарному озброєнню, і не зійти на друге місце в мілітарному балянсі сил. Під теперішню пору, Москва переважає у конвенціональній зброї, у деяких родах атомних ракет і в чисельному стані наземних армій.

У цій складній великій грі вирішаюче значення мають суперпотуги, а їхні добровільні, чи примусові союзники займають, залежно від ситуації, менше значні позиції.

Значення союзників у процесі боротьби в час миру чи війни міняється часто, як це знаємо з історії конфліктів продовж століть. У вирішенні долі народів після другої світової війни, Польща воювала кількома дивізіями в системі армій західніх альянтів, а на теренах Польщі розгорнувся поважний підпільний рух, залежний від Лондону, а теж і меншого значення партизанські відділи залежні від Москви. Проте у переговорах великої чвірки, зіґноровано вповні Польщу, якій призначено непевну долю совєтського сателіта. Не заслугою Австрії, чи навіть невтральної Швайцарії, що вони залишилися незалежними державами. Це був щасливий для них історичний випадок!

Кожна потуга має свої інтереси у міжнародній політиці, але в боротьбі за сфери впливів завжди постає небезпечна ситуація, коли одна сторона вживає питоменної собі аґресії. Зокрема в теренах, які створюють силову порожнечу, чи послаблення звичайно мілітарного чинника, або незацікавлення противника.

Важливим чинником мілітарної сили є ставлення населення до власних збройних сил. У ЗСА військова професія не втішається популярністю, і не тільки в ЗСА, але і в інших державах Заходу. Про це подбали комуністичні специ психологічної війни, пропаґуючи теж повне незацікавлення і невразливість на міжнародні події, зокрема на аґресивність комуністичних держав. У такій пропаґанді, населення не розуміє потреби мілітарної сили власної держави, немає пошани до власної збройної потужності, і до жертвенності вояків у воєнному конфлікті.

На такому підложжі родиться резиґнація, звичайно пропаґована під невинною формою: »Чи будемо противитися і воювати, чи ні, немає значення. І так не ми будемо рішати, а сильні цього світу!«

Резиґнація того роду доводить до втрати політичної моралі й до невільництва, а тим самим при нинішніх засобах — до повного розгрому нації.

Найсильніша потуга послуговується слабшими союзниками для власних інтересів, і для тих же інтересів їм помагає. Слабший союзник мусить поступатися вимогам сильнішого, навіть проти власних інтересів. Слаба держава у небезпеці може шукати інших сил, з якими входить у порозуміння і союз. Коли, приміром, доля Середнього Сходу стане непевною і деякі держави будуть загрожені московським імперіялізмом, вони можуть звернути увагу на союзника, яким є поневолені народи в СССР. Те саме може статися, коли загроза для держав НАТО, або невдачі мілітарного характеру ЗСА, пригадають їм, заховані в архівах до слушного часу, засоби розвалу

московської імперії.

Тому українська революція в одних умовинах може зустрітися з ворожістю Заходу, з байдужим ставленням до боротьби України, або і допомогою західніх держав згідно з кличем: Ваша війна — наша війна, ваша перемога — наша перемога!

У вирішальному часі гратиме ролю питання: хто на тому виграє, хто програє, що є в політичному інтересі революції, а що в інтересі інших держав? В такому критичному пункті історії, вирішним є моральна і фізична сила українського народу в його боротьбі проти найпотужнішого ворога і проти інтересів, може тільки часових, — інших зацікавлених держав.

Дехто з наших земляків проголошує тезу, що не числити нам на війну, ні на ніяку зовнішню потугу, а тільки на власні сили і українську національну революцію. Це правильно, але тільки під однією умовою: не думати катеґоріями першої і другої світових війн.

Світовий конфлікт, який загрожує в недалекій майбутності, це одна з кількох альтернатив для нас. Не ми вирішуємо війні бути чи не бути. Але не забуваймо, що світова війна прискорить тільки національні революції в СССР. Бачимо з перебігу міжнародніх політичних подій в історії і в наші дні, що нація, яка стремить до волі, мусить бути сильна морально, матеріяльно і мілітарно. Вона мусить ставити спротив кожній аґресії усіми можливими засобами політики. Мусимо бути сильні, з'єднані й грізні для ворогів у час революції і після неї, у незалежній державі. Бо кожне слабе місце створює порожнечу, на яку тільки чигає постороння сила, сама, або зі своїми союзниками.

Міжнародній конфлікт відбувається у багатьох площинах, з яких тепер висуваються на перше місце психологічні чинники, господарські і мілітарні. Поважні сили політичні є заанґажовані у вдержанні миру, це значить статус кво за всяку ціну, навіть з допомогою Москви. Проте, вдержати статус кво найменш правдоподібна альтернатива у виді аґресивної політики СССР. Статус кво з посиленням психологічної війни Заходу проти СССР не дозволяє Москві виконати пляни захоплення світової влади навіть частинно, а поза тим існує реальна загроза розвалу імперії силами національного і соціяльного спротиву внутрі СССР. В історії, виходом для імперій у загрозливій ситуації, завжди був мілітарний конфлікт, який дозволяв змобілізувати населення, і тим самим піддати революційні елементи під мілітарну контролю і дисципліну.

На таку стратегію СССР не може собі дозволити в наявності зростаючої потуги китайської імперії, ще більш аґресивної і готової потенціяльно до мілітарної аґресії проти СССР. Як бачимо, діють нині в міжнародній політиці різні сили і різні напрямні, а вислід змагань між ними не є можливий до передбачення.

Наші земляки в Україні і на еміґрації, яким буденні справи є ближчі, як, згідно з їхньою думкою, далекі справи національного визволення, мають психічну підставу не цікавитися міжнародніми подіями ні старатися розуміти дипломатичну гру в світовому маштабі. Але наші політичні організації зобов'язані пильно слідкувати за розвитком міжнародньої політики, бо кожна зміна в міжнародніх узаєминах, кожний зріст такого чи іншого напрямку політики у світі (статус кво, мілітарні конфлікти, малі війни, постава союзників, натиск аґресивного ворога, психологічні успіхи тощо), мають головне значення для визволення нашої Батьківщини, бо ці зміни спізняють або приспішують, зменшують або посилюють наші політичні шанси. Важне це, тимбільш, що нині українська проблема має характер ґльобальний, хоч ще може не актуальний, але діючий на майбутні події.

Висновки з подій і настроїв в Америці, Азії, Европі в комуністичних державах і в СССР дають можливість для напрямків нашої готовости до революційного використання в усіх можливих випадках. Легковаження, хочби однієї можливості в політичній розгрі потуг світу, може принести нам труднощі, а то й невдачі в наших плянуваннях і в остаточному успіху національної революції. Обережне досліджування міжнародніх подій виключає помилки плянування, які можуть мати джерело в надто песи-

містичних, або надто оптимістичних, чи взагалі фальшивих оцінках ситуації.

Правдива оцінка ситуації дає нам можливість правильної реакції на події, коли вона корисна і потрібна вже нині у нашій політичній роботі.

Прояви резиґнації, які стрічаємо час до часу в деякій нашій пресі, або намагання виявити охоту до співпраці з чинниками, які сьогодні виявляють себе противниками СССР, але з причин ідеологічних чи з власного інтересу в слушний час змінять свою поставу, є недоречні. Що гірше, недостача політичного світогляду, надії на еволюцію в СССР та тим подібні недотягнення духовного стану, це перші прояви резиґнації, яка веде у простій лінії до капітуляції, тобто до смерти нації.

Одинокою стратегією у наші часи є для нас приготовити тотальний спротив нації, як найкориснішу базу до національної революції.

Підполк. Іван РЕМБАЛОВИЧ

РЕЙД 1921 РОКУ

У середніх числах жовтня 1921 року в таборі інтернованих українських вояків у м. Каліші було велике заворушення. За причину цього були поголоски, що кілька сотень інтернованих українців мали б змогу виїхати до прикордонної смуги, на лісову розробку. Серед української інтернованої старшини було чимало таких, яким відомо було, що в Україні готується велике повстання проти московського окупантського уряду, отже, тим, хто піде на рубку лісу, усміхається змога перейти польсько-московський кордон і приєднатися до повстанців.

Мені теж відомо стало про цю »рубку лісу«. Отже 16 жовтня я* звернувся до коменданта табору генерала Удовиченка з проханням, щоб і мене вислано було на цю роботу.

Генерал Удовиченко з великою охотою погодився задоволити це моє прохання й запропонував мені підшукати ще теж старшин, урядовців і козаків з відділу зв'язку штабу Дієвої Армії, на чолі якого відділу я стояв, осіб, що побажали б їхати. Того ж вечора я подав реєстр 16 старшин, урядовців і козаків, що висловили бажання, щоб їх вислати на роботу.

17 жовтня, за розпорядженням генерала Удовиченка, нам видано було справний одяг та харчів на три доби кожному. Того ж самого вечора, вислухавши Службу Божу, що її відправив о. митрофорний протоієрей Павло Пащевський, я, на чолі цих 16 старшин і козаків виїхав, згідно з маршрутом, через Лодзь, Колюшки — Петроків — Краків — Львів — Рівне на ст. Костопіль, де повинен був чекати на нас зв'язковий старшина, який і мав передати мені дальший маршрут до місця праці.

Виїхали зі мною: підполковник Дугельний, сотник Ступа-Перебийніс, сотник Пастернацький, урядовці — Марченко Сергій, Розтопиря, Пархоменко та інші.

Ранком 19 жовтня ми приїхали на ст. Костопіль. На станції зустрів нас полковник Х. і передав мені дальший маршрут до с. Великих Мицьків та призначив мене, як старшого в ранзі на коменданта вояків-українців, що приїздять туди.

У селі Великих Мицьках я застав уже 4 партії по 18-20 людей у кожній. Потім прибували до села Великих Мицьків щодня по дві партії: одна ранком, друга ввечері, й одразу приділялися до роботи. В час вільний від роботи в лісі, переводилася різна організаційна праця — формування штабів, розподіл людей по формаціях і т. п.

25 жовтня надвечір приїхали до Великих Мицьків полковник Янченко, полковник Лушненко, старший лейтенант Білинський, підполковник Шраменко, урядовець Хоха та інші. Командування всіма частинами обняв полковник Янченко.

27 жовтня було сформовано Київську повстанчу дивізію в складі: штабу дивізії, 2 піших бриґад, гарматного дивізіону (без гармат, кінного полку (без коней), чоти саперів-підривників, комендантської сотні й відділу постачання, і всі — без зброї. Зброю мали здобути у ворога. Командний склад дивізії складався в такий спосіб: командир дивізії — полковник Янченко, начальник

штабу дивізії — полковник Лушненко, начальник оперативного відділу — підполковник Рембалович, командир першої пішої бриґади — полковник Сушко, командир другої пішої бриґади — підполковник Шраменко, командир кінного полку — сотник Хмара, командир саперної чоти — підполковник Кощац, командир комендантської сотні — підполковник Дугельний і начальник постачання — урядовець Хоха.

2 листопада о 4 годині ранку було одержано наказ від генерала Тютюнника, щоб дивізія вирушила в напрямку села Борового. Біля села, назви якого не пам'ятаю, дивізію зустрів генерал-хорунжий Тютюнник з начальником штабу, генерального штабу полковником Отмарштайном і кількома старшинами й урядовцями різних колишніх міністерств. Ці останні мали на теренах, охоплених повстанням, організувати цивільну владу. Були це: старший лейтенант Білинський, як майбутній міністер внутрішніх справ та інженер Яновський, як міністер комунікацій.

Генерал Тютюнник звернувся до вояків з короткою промовою, де зазначив, що в Україні готується велике повстання проти московсько-совєтського уряду та що повстанці в Україні чекають на наше прибуття, щоб розпочати під нашим проводом всенародне повстання.

О 6.00 годині ввечері наші частини зупинилися в 8 верствах від польсько-московського кордону. Генерал Тютюнник вислав сотника Хмару обезоброїти в містечу Х. польську кінну поліцію, яка охороняла кордон. Сотник Хмара виконав завдання, і наші частини дістали 20 коней і зброю.

Падав перший листопадовий сніг о 12.00 годині вночі 3 листопада, коли наші частини рушили до кордону. Поміж козаків панувала надзвичайна бадьорість. Прислухавшися, можна було почути, як старшини і козаки, забувши часи інтернування, давали один одному врочисті обітниці не щадити свого життя, щоб здобути волю та незалежність Україні.

О 2 годині ранком 4 листопада наші частини перейшли польсько-совєтський кордон біля с. Борового. Аванґард складав кінний полк, ар'єрґард — 2 піша бриґада. О пів до сьомої години ранку, обминувши с. Нетреба, лісами наші частини підійшли до с. Майдан Голишевський, де був розміщений 1 взвод 196 совєтського батальйону прикордонної охорони.

Грім з неба в листопаді менше здивував би большевиків, ніж наші частини.

Без жодного стрілу ми зайняли село Майдан Голишевський, обеззброївши москалів, серед яких були 8 комуністів і одна комуністка.

З наказу генерала Тютюнника оформлено воєнно-польовий суд під головуванням підполковника Очеретька, і на підставі вироку цього суду всіх їх було тут же розстріляно.

Ця перша наша вдача ще більше піднесла настрій вояків, а до всього збільшила наше озброєння на 60 рушниць і один кулемет.

Зробивши короткий відпочинок, частини рушили на село Андріївку. В цьому селі наші кіннотчики захопили в полон командира 1 роти 196 батальйону і командира 4 трудового батальйону, що перебував на лісових розробках.

З допиту захоплених було виявлено, що в Україні оперує кілька невеликих партизанських загонів. Щоб подолати партизанів, москалі зосереджували свої відділи до села Янчи Рудої й Емільчина, а за місце, де мав би зібратися 196 батальйон на випадок тривоги, визначено було село Галуші.

З Андріївки частини рушили на село Кішин, де і заночували. З Кішина відділ рушив через села Стовпівку і Зубровичі на село Жубровичі, виславши наперед кінноту, при чому біля с. Жубровичів кінноту обстріляли московська рота піхоти й ескадрон кінноти.

Почувши стрілянину, полковник Отмарштайн наказав 1 бриґаді звернути праворуч і, обминувши с. Жубровичі, з-заду вдарити на москалів. Бриґада завдання це виконала, і нашими трофеями були 30 захоплені в полон червоноармійці з рушницями та склад із зібраним продподатком у с. Жубровичах. Продукти, що були на складі, частково роздано воякам, а частково виміняно на худобу в селян.

У селі Жубровичах я подав начальникові штабу рапорт з проханням звільнити мене з посади начальника оперативного відділу та дозволити мені сформувати з охотників ударну частину, що її завданням було б нападати вночі на села, де розміщені московські частини; в цей час інші частини мали б змогу відпочивати. Рапорт було передано генералові Тютюнникові, і того ж дня мені було дозволено сформувати таку ударну частину.

Характеристичним було, що всі московські частини, які нам спіткалися за цей час, складалися виключно з москалів.

5 листопада частини рушили через село Емінець, Анишпіль і Гутку на с. Піски. З Анишполя було вислано розвідку з 15 кіннотчиків і 8 підривників на с. Бондарівку. Я поїхав із цією розвідкою. Розвідка в'їха-

ла до села, не зустрінувши жодного москаля. Була неділя. Біля церкви, де служилася Служба Божа, ми побачили кілька осідланих коней, прив'язаних до плоту. Я й сотник Хмара стали розпитувати місцевих селян про москалів. Один із селян, моргнувши мені оком, відійшов набік. Я підійшов до нього.

— Пане повстанцю! Тут є кілька москалів, вони тепер у церкві, серед них є один комуніст, якого можна пізнати по червоній шапці. Цей комуніст чимало українців розстріляв власноручно. Сільський староста також запроданець московський.

Я поділився цими відомостями з сотником Хмарою, і ми вирішили чекати на закінчення Служби Божої, а як повиходять всі з церкви, заарештувати комуністів. Чекали з годину часу. Коли Служба Божа закінчилася, й люди почали виходити з церкви, то один із перших вийшов комуніст у червоній шапці. Сотник Хмара підійшов до нього зі словами: »Товаришу, ви заарештовані!«

— Что? — гукнув комуніст — кто меня смеет арестовать?! Да ви знаете, кто я такой?!

— Знаю, — відповів сотник Хмара — ти комуніст, а я українець! — і міцний кулак сотника Хмари опустився на хижу московську твар комуніста.

По переведенні обшуку в його кишені був знайдений реєстр осіб, яких він власноручно розстріляв: число їх доходило до 53.

Забравши з собою захоплених москалів, розвідка рушила на село Піски, де й приєдналася до наших частин. На підставі вироку польового суду, комуніста в червоній шапці було повішено в с. Пісках.

Увечері начальник штабу полковник Отмарштайн покликав мене до себе і поінформував, що цілий наш відділ вирушить пізно ввечері в напрямку на м. Коростень, а мені наказав, набравши охотників, розпочати 6 листопада демонстрацію з полудневої сторони.

Плян нападу на м. Коростень був такий: я з 24 охотниками і відділом сотника Хмари, під загальним командуванням полковника Ступницького, мали вирушити о 6 годині ввечері з с. Пісок на села Жупани, Виґів, Краснопіль та Могильно-Блощицю і о пів до шостої години ранку розпочати наступ з південного боку Коростеня; основна ж група мала вирушити іншими шляхами і розпочати наступ, теж о пів до шостої, з півночі на м. Коростень. За відомостями нашого штабу, в Коростені стояв штаб бриґади з нестроєвими частинами і комендантською ротою. Вирушили. О годині 2 уночі підійшли ми до Коростеня з півночі. В перших же хатах, на коростенських околицях захопили ми двох червоноармійців з числа мобілізованих. Із їхнього допиту виявилося, що в Коростені, крім штабу 132 бриґади та нестроєвих частин, є ще два батальйони піхоти. Передати ці відомості генералові Тютюнникові не було жодної можливості, бо ми не знали, в якому місці саме знаходиться тепер цілий відділ. Я, полковник Ступницький та сотник Хмара зробили нараду, на якій ухвалили таке: я з 15 людьми піду і захоплю залізничний двірець, полковник Ступницький визволить політичних в'язнів з міської в'язниці, а сотник Хмара з кіннотою опанує східньопівденну околицю Коростеню. Якщо не пощастить, мусіли збиратися на полудневій околиці. Посуваючися якнайтихше містом, я зі своїми людьми підійшовши майже до самого двірця.

— Хто йде? — пролунав голос із віддалі 10-15 кроків.

— Свої, — відповів я, але тієї ж хвилі, зробивши крок уперед, упав у якусь яму. Кілька козаків із сотником Маркевичем подались назад.

— Хлопці, подайте мені руку, — крикнув я.

Два козаки підбігли до мене і витягнули мене з ями.

— Де інші? — запитав я, побачивши біля себе лише 9 козаків.

— Втекли з сотником Маркевичем, — була відповідь. (Пізніше виявилося, що сотник Маркевич не втік, а кинувся, щоб захопити вартового, що тримав варту недалеко якогось приміщення і міг би піднести тривогу).

— За мною, хлопці, ані на крок від мене, — наказав я своїм козакам. Швидким кроком рушили ми до двірця. Крізь вікно ми побачили червоноармійців із рушницями, що переповнювали почекальню двірця.

— Руки догори, — крикнув я, вскочивши з одним козаком на підвіконник та вибивши вікно. Два козаки вистрелили до почекальні, одного з червоноармійців було вбито, а решта почала втікати на перон.

— Стій, руки догори, бо стрілятиму, — крикнув я вдруге. Червоноармійці покидали рушниці і піднесли руки догори. Ми вскочили до почекальні. Чотирьом козакам я наказав поскладати рушниці до однієї купи, а сам з 5 козаками побіг до телеграфу. Урядовці на телеграфі були дуже перелякані, і лише один сидів і подавав телеграму до Києва. Я підійшов до нього. Виявилося, що він був комуніст і передавав до Києва, що на Коростень напали партизани. Порозбиравши апарати, ми вибігли на перон. Там не було жодного червоноармійця.

Наказавши одному козакові закликати інших із почекальні, я з рештою пішов уздовж перону. З іншого кінця двірця, з-за рогу в'їхав на перон верхи сотник Маркевич, за ним бігли 5 козаків.

— Пане полковнику, я вбив начальника штабу бриґади і забрав його коня, а тут у вагонах міститься чрезвичайна комісія, — почав рапортувати сотник Маркевич. Я наказав трьом козакам знайти якогонебудь залізничника, що міг би нам показати вагона з чрезвичайкою.

За кілька хвилин привели стрілочника, який і показав нам ці вагони. З рушницями напоготові побігли ми до цих вагонів. Сотник Маркевич із одного боку, а я з кількома козаками з другого вскочили до вагону. Чекісти були на ногах, а один із них тримав у руках телефонну слухавку.

— Ані з місця! — крикнув сотник Маркевич.

— З ким розмовляєш? — спитав я чекіста.

— З командиром бриґади, — відповів він.

Я підніс слухавку до вуха.

— Галло, галло, да что ви меня не слушаете, что у вас там за галас? — почув я в телефоні.

Удаючи з себе москаля, я почав розмовляти з командиром московської бриґади: »Товаріщ комбріґ, на станцію напала банда партізанов, что нам делать??«

— Комбріґ — »Сейчас ми с німі разделаемся. Я вислал к вам начальніка штаба«.

Я — »Начальнік штаба разстрелян«.

Комбріґ — »Кем?«

Я — »По моєму приказу«.

Комбріґ — »А ви кто?«

Я — »Подполковнік Рембаловіч, комендант партізанов«.

Далі почув я тільки нецензурний вираз. Під час моїх розмов з командиром бриґади, козаки повиводили з ваґонів і порозстрілювали всіх комуністів.

Покінчивши з чрезвичайкою, ми рушили знову в бік двірця.

— Пане партизане! Що ви робите? Вас так мало, а тут на станції стільки москалів. Вас зараз же всіх переб'ють. Утікайте. Я теж належу до повстанців, — з такими словами звернувся до мене голосом, що переривався від хвилювання, якийсь залізничник.

Група учасників Другого Зимового Походу в калішському таборі, перед своїм виїздом в Україну. Зліва направо сидять: третій — полк. Григорій Чижевський — начальник артилерії Української Повстанчої Армії, п'ятий — підполковник Микола Чижевський, шостий — підполковник Іван Шура-Бура, розстріляний під Базаром.

— А які москалі на станції? — запитав я.

— Два поїзди з піхотою, що надійшли звечора, і поїзд з гарматами та кіньми, — відповів мені залізничник.

Я звернувся тоді до залізничника, чи не міг би він випровадити нас на полудневу околицю Коростеня. Він погодився на це з великою охотою, і ми через городи та сади повернулися на збірний пункт. На збірному пункті я побачив не 9 залишених там козаків, а чоловік із 300. Ці люди були визволені з Коростенської в'язниці — політичні в'язні, які приєдналися до нас, решта з них розбіглася. Разом було визволено з Коростенської в'язниці до 600 політичних в'язнів.

Надходила 7.00 година. З боку двірця почулася велика кулеметна та рушнична стрілянина; то наступали наші частини.

— Нам треба негайно теж розпочати наступ; ми вдаримо на москалів з-заду, і Коростень буде наш, а разом і все майно, яке є в нім, а головне набої і гармати, що в вагонах на станції, — такими словами звернувся я до полковника Ступницького.

— Трохи зачекаймо, — відповів мені полковник Ступницький.

Я не міг чекати, бо знав, що кожна хвилина чекання коштуватиме нас дуже дорого.

Гукнувши на козаків, щоб ішли за мною, я вирушив на місто.

Полковник Ступницький залишився на місці, а з ним і більша частина людей.

Мій відділ увійшов до міста і попід стінами будинків почав посуватися до центру. Минувши одну вулицю, відділ мав звернути у вулицю праворуч, щоб найближчим шляхом дістатися до двірця, але цього маневра мені виконати не пощастило, бо зліва нас обстріляли вздовж вулиці сильним кулеметним та рушничним вогнем. Ми ж не мали змоги відповісти на це таким же вогнем, бо кулемета ми зовсім не мали, а з одними рушницями не могли зарадити з переважним ворогом. Ми залягли під хатами і влучним вогнем стримували москалів від наступу, гадаючи, що полковник Ступницький допоможе нам з другого боку.

Біля пів на дев'яту — пів на десяту годину стріли з півночі, звідки наступала ціла група, затихли. Полковник Ступницький та сотник Хмара не давали про себе жодного знаку. Біля 10 години москалі показалися ще і праворуч від мене. Триматися далі я не міг, бо москалі мали змогу оточити мене і забрати в полон. Я наказав відходити ліворуч — москалі нас заатакували; вирушив праворуч — ще гірше. Побачивши, що нас вже майже оточили, ми через двори, сади та городи почали вже не відходити, а втікати, стрибаючи через тини та прямуючи до полудневої околиці Коростеня, де залишився полковник Ступницький, але його вже там не було.

Стріли з півночі зовсім затихли: або наші частини відійшли, або заняли Коростень. Я вирішив зачекати деякий час, а тим часом упорядкувати своїх людей.

За помічника мені був, увесь час не відходячи від мене ні на крок, сотник Маркевич.

За якусь півгодину ми побачили московські розстрільні, що посувалися на нас. Я розсипав своїх людей у розстрільну і наказав відходити. Одійшли, може, три з половиною верстви і залягли в снігу. Гадаючи, що наші частини, які наступали з півночі, заняли Коростень; що сотник Хмара зі сходу, а полковник Ступницький в іншому місці відрізали відхід москалів; і, що вони на моєму участкові хотять прорватися, — я щоб ударемнити ці ворожі заміри й узяти ініціятиву до своїх рук, повів наступ на москалів. На початку нашого наступу москалі відступили до міста, а через 20-30 хвилин, зміцнені свіжими частинами, при 6 кулеметах, повели сильну атаку проти нас. Не маючи змоги далі триматися перед значно переважаючими силами ворога й принявши до уваги, що частина з моїх людей вже не мала набоїв, а інші тільки від 2 до 5; що у москалів аж 6 кулеметів, а в нас жодного, — я наказав відступати. Відійшовши за 2-3 верстви, я передав командування сотникові Маркевичеві, а сам сів на коня і поїхав на північ, гадаючи знайти там наші частини з генералом Тютюнником.

Під'їжджаючи до залізниці (Коростень — Ігнатпіль), я побачив на залізничному насипі лави людей. Гадаючи, що це наші частини, я під'їхав на два-три кроки до них. Яке ж було моє здивування, коли я поглядів, що військо в лавах — це червоноармійці. Повертатися було нікуди. Я дав остроги коневі й, проскочивши московські лави, погнав чвалом. Тисячі ворожих куль наздоганяли мене. Проскакавши так 2-3 верстви, я побачив перед собою частини, що поволі посувалися на захід. Не було жодного сумніву, що це відходили наші частини. Я під'їхав до генерала Тютюнника і почав рапортувати. До нас під'їхав начальник штабу полковник Отмарштайн.

Вислухавши мого рапорту, генерал Тютюнник махнув рукою.

Я тоді звернувся до нього і почав просити, щоб група повернула до Коростеня, щоб мені було дано один курінь, 2 кулемети та 5-10 тисяч набоїв, і я прорву москов-

ський фронт і займемо місто Коростень, а занявши Коростень, ми будемо забезпечені набоями і рушницями, а то й матимемо кілька гармат з кіньми, що стоять у вагонах біля ст. Коростень.

Полковник Отмарштайн підтримав моє прохання і теж доводив генералові Тютюнникові, що під Коростенем ми стратили кількох кращих старшин, як полковник Климач (ранений), сотник Стефанишин вбитий), хорунжий Василів (ранений); вистріляли 80% наших набоїв ,що, не захопивши Коростеня, ми залишимося зовсім без амуніції та що дух у вояків значно підупаде.

Генерал Тютюнник вислухавши полковника Отмарштайна, вдруге махнув рукою і чвалом поїхав до голови колони. Полковник Отмарштайн обернувся до мене, ніби хотів щось сказати, але не міг вимовити ні слова, тільки дві сльози, викотилися з очей тієї чесної людини, сказали все красномовніше за слова.

Частини відходили в напрямку на село Чигири.

У цей час московський панцерник, під'їхавши з Києва, почав обстрілювати нашу колону гарматним вогнем, але тільки 3-4 стрільна вибухли близько нашої колони, а інші зовсім не влучили. Під час цього обстрілу контужено було в голову інженера Віктора Яновського.

В селі Чигирях частинам було дано двогодинний відпочинок, по якому вони вимаршували через села Михайлівку, Васьковичі і Межирічку на с. Дідковичі. Селяни Дідковичів дуже прихильно поставилися до нас, самі забирали козаків до хат та понагодовували їх, і коней.

8 листопада полковник Янченко зібрав у себе командирів частин, щоб вислухати доповіді про настрій серед вояків. Перший доповідав підполковник Шраменко.

На превеликий жаль, я не міг далі залишитися на нараді, бо по мене прийшов післанець від полковника Отмарштайна з наказом негайно прибути до штабу, який був розміщений у будинку місцевого священика. Коли я прибув до штабу, полковник Отмарштайн закликав мене до окремої кімнати й, розклавши мапу на столі, почав з'ясовувати наше становище. Спробую передати дослідвно те, що казав мені полковник Отмарштайн: »Під Коростенем ми понесли поразку, наслідків якої вже виправити не можна. Генерал Тютюнник наказує відходити далі. Моїх порад зовсім не слухає. Мені тепер дивно, як міг Головний Отаман доручити таку важливу справу генералові Тютюнникові. Посуваючися наперед, ми не швидко дійдемо до другого »Коростеня«, де можна було б зробити запас зброї та амуніції, а москалі нас будуть переслідувати та дрібними нападами доведуть нас до того, що в нас не залишиться жодного набою, а люди наші згинуть, як не від ворожих куль, то від морозів та перевтоми. Полковник Янченко, — це »шляпа«, йому б на печі сидіти та насіння лузати, а не воювати. Я маю тільки трохи надії, що після зустрічі з підполковником Палієм наша ситуація трохи покращає, а тому вживатиму всіх заходів, щоб якнайскорше з'єднатися з ним. Вас, пане полковнику, я знаю недавно, але вже встиг трохи пізнати. Скажіть мені без жодних викрутасів: який настрій серед старшин та козаків?«

На це запитання я відповів, що полковника Янченка знаю ще з Чернігівщини і що вираз »шляпа« може бути до нього пристосований цілковито. Настрій серед старшин, а особливо серед козаків підупадає з кожною годиною. Старшини стараються не піддатися цьому і не допустити до цього козаків. Як старшина, так і козаки будуть битися до останнього.

— Ці ваші слова тішать мене. При такому стані речей може ще пощастить нам вийти з того становища, в якому ми опинилися, — сказав мені полковник Отмарштайн.

Далі полковник поінформував мене, що наші частини підуть у район сіл Заньки, Маньківка, Холопи та Котівка, де повинні бути відділи полковника Палія й генерала Нельговського. Тепер же наші частини слід забезпечити від ворожих панцерників, а зробити це можна, лише висадивши в повітря залізничний міст на ріці Жерев. Тут же полковник Отмарштайн наказав мені вибрати кількох козаків, взяти відповідно вибухового матеріялу і висадити в повітря міст на ріці Жерев, біля села Ігнатполя (12 верстов від Дідковичів). По висадженню моста я міг повернутися до польського кордону, або розшукати наші частини в районі Заньків — Маньківки. Усю ініціятиву в цій важливій справі було цілком передано мені.

На чолі 30 козаків, о 16 годині я вирушив на Ігнатпіль, а частини наші тоді ж посунулися на містечко Недашків. Біля мосту ми спіткали сильну заставу москалів. По короткій перестрілці заставу було частково перебито, частково вона розбіглася, а

я власноручно підклав 70-фунтову міну під міст. Силою вибуху моста було підірвано, і він одним кінцем своїм упав у воду.

Виконавши доручене мені завдання, я повернувся зі своїм відділом на с. Дідковичі і попростував слідком за нашими частинами. Дякуючи снігові, що щойно випав, я легко по слідах знайшов наші частини і приєднався до них о 5 годині ранком 9 листопада в село Владівці (Буда Каменецька).

10 листопада частини наші вирушили з с. Владівки на село Юзефівку. З Юзефівки мене було вислано наперед разом з підривниками, щоб підірвати залізничну колію та зіпсувати телеграфну лінію. Завдання було виконано, залізничну колію було підірвано праворуч і ліворуч від переїзду, як також цілком знищено телеграфну лінію на протязі 400 метрів.

З Юзефівки частини вирушили на село Чоповичі. Не доходячи трьох верстов до села, було вислано курінь під командою полковника Лисогора захопити станцію Чоповичі. Село Чоповичі було зайнято з короткого удару, захопити ж станцію було значно трудніше, але і її зайняли наші частини по впертому бою. В селі й на станції ми знищили 38 залізничний батальйон, кінну і пішу міліцію та технічну роту з 4 кулеметами. Тут же були захоплені в полон 60 червоноармійців та 20 коней. З нашого боку теж були втрати: вбито було підполковника Мінаківського і 4 козаків та поранено полковника Лисогора, 2 старшин та 2 козаків. Під час бою на ст. Чоповичі, як і в попередніх боях, велику відвагу виявили полковник Лисогор та підполковник Мінаківський, отже вибуття їх з рядів не могло не відбитися на загальній ситуації. Полковника Лисогора тяжко раненого, вивезла з поля бою його дружина, пані Лисогорова, що брала активну участь у всіх боях, а під час останнього акту листопадової трагедії біля села Миньків урятувала життя своєму чоловікові, і кільком козакам.

З с. Чоповичів частини помаршували на с. Дудилівку, звідки 11 листопада вирушили на села Дитинець, Облотку і Шлямарку. Під час цього маршу, частини мали незначні сутички з ворожою кіннотою.

Зі с. Шлямарки було вислано для нічного нападу на м. Радомишль мій відділ і кінноту сотника Хмари під загальним командуванням полковника Ступницького. Нападу на Радомишль нам не пощастило зробити, бо полковник Ступницький заблудив, жодних порад слухати не хотів, і відділ повернувся ні з чим, приєднавшися о 11 годині ранком 12 листопада до головних сил біля с. Заньків. Із с. Заньків частини вирушили 12 листопада о 14 годині в напрямку на с. Чайківку. При переході через с. Чайківку наші частини були обстріляні сильним кулеметним та рушничним вогнем ворожої кінноти, що скупчилася на північній околиці села. Генерал Тютюнник вислав курінь, якому було дано завдання вибити з села ворожу кінноту. Московська кіннота, справді, відступила з села, але за пів години знову атакувала наші частини з-заду та зліва; проте піхота наша відбила всі ці атаки. Протягом кількох годин бою наші підводи були переповнені раненими. В цьому ж бою і мене було тяжко ранено в вижню третину стегна правої ноги. Треба віддати велику подяку докторові Плітасові, який, не звертаючи уваги на ворожі кулі, перебігав від одного раненого до другого, всюди подаючи допомогу. В цій своїй допомозі раненому й умираючому своєму братові він дійшов сам до того стану, що його водили під руки два козаки — такий він був перетомлений. Був він узагалі єдиний лікар на всі наші частини.

Колона посувалася далі на села Пилиповичі, Журавлівку, Березівку, Мінейки, Городське. Входячи до Городського, полковник Отмарштайн із полковником Сушком зупинили бриґаду полковника Сушка і порозставляли козаків під клунями, а коли ворожа кіннота підійшла на яких 50-70 кроків, козаки ці сальвами з рушниць та сильним кулеметним вогнем завдали ворогові великих втрат.

Під Мінейками був поранений сотник Лупенко та старший лейтенант Білинський.

З Городського колона рушила на с. Войташівку. Мороз тоді доходив до 15 ступенів, а сніг випав до півтора метра завглибшки.

У селі Войташівці генерал Тютюнник повідомив командирів частини, що весь відділ повертається до польського кордону. Виходячи з цього, частини з с. Войташівки взяли напрямок на с. Негребівку через села Царівку і Ставецьку Слобідку. В с. Ставецькій Слобідці наші частини знову заатакувала ворожа кіннота, а в с. Негребівка ми мали сильний ар'ерґардний бій. Від захоплених до полону червоноармійців довідалися, що попереднього дня на с. Кочереве промаршували 600 кіннотчиків 45 кінної червоної дивізії і до 200 кіннотчиків київського карного відділу.

З Негребівки частини рушили через села Гуту і Комарівку на Рудню. В цьому марші ар'ерґард складала комендантська сотня під командою підполковника Дугельного та помічника його поручника Ступи-Перебийноса.

Як настирливі були атаки ворожої кінноти — можна бачити з того, що біля села Гути комендантська сотня мусіла відбивати одну з таких атак ручними ґранатами. Першими кинулися з ґранатами в руках підполковник Дугельний та поручник Ступа-Перебийніс, а за ними і ціла сотня, що перейшла в пориві цьому до контратаки. Можна сміливо сказати, що тільки ці два герої врятували на цей раз від розгрому наші частини.

З с. Рудні частини помаршували через с. Язвинку на Майданівку, до станції Трубецької, яку і захопили по аванґардному бою, взявши в полон 30 червоноармійців. З Трубецької частини рушили до с. Поташні, весь час перебуваючи під обстрілом ворожої кінноти. З Поташні попереду було взято напрямок на с. Блитчу, але потім цей напрямок довелося змінити, бо виявилося, що ворожі частини зайняли Блитчу, Унін і Ханів, а вступати з ними в бій наші частини не мали змоги з уваги на брак набоїв та велику перевтому. Напрямок було взято на село Леонівку. Не доходячи з верству до цього села, почули ми сильну рушничну та кулеметну стрілянину. Поміж нашими вояками з'явилися чутки, що це до нас ідуть наші партизани. Ці чутки відразу піднесли настрій, який дійшов навіть до ентузіязму, коли почули ми з села крики: »слава« й »ура«. Було ясно, що з другого боку на Леонівку наступає підполковник Чорний.

Без жодної команди наше вояцтво, незважаючи на сильний ворожий вогонь, з криками »слава« кинулося на село. На жаль, доки добігли до села, стрілянина з другого боку припинилася і наші сміливі вояки, під градом ворожих куль, примушені були опустити с. Леонівку.

Вже на еміґрації було виявлено, що Леонівку атакував підполковник Чорний, але не міг її захопити, бо ворожі сили значно перевищували його власні сили. Наші ж частини спізнилися на яких 20-30 хвилин. З-під Леонівки, лісами, цілковитим бездоріжжям, наші частини рушили в напрямку на с. Зерево, але по дорозі до нього треба було переправитися через р. Тетерів. Не доходячи до цієї річки, було зроблено в лісі годинний опочивок, під час якого спалено всі зайві речі: канцелярію, майно особисте і т. п. Люди були так перевтомлені, що після відпочинку багатьох тільки з великим трудом пощастило збудити, а були й такі, яких уже й не можна було збудити — позамерзали. Переправу через ріку Тетерів обрано поміж селами Уніним та Блитчею, бо, за відомостями від селян, тут був брід.

У мене й досі мороз по шкірі подирає, коли я згадаю собі цю нашу переправу. На цілий обоз були тільки три підводи, решта ж були санки. Піхота почала переправлятися по кладках, що їх збудували наші ж вояки з розібраного плоту. Дехто хотів перейти через лід, але в цьому місці вода бігла дуже швидко, через що крига була тонка, не могла витримати ваги людського тіла, й козаки попадали у воду. Найтяжче було з раненими, їх було до 150. Доводилося майно і ранених перевантажувати з санок на підводи. Переправлялися в такий спосіб протягом 3 годин. По переправі знову дано годинний відпочинок. Отже протягом останніх чотирьох діб найдовший відпочинок тривав не більше 4 годин. По відпочинку колона рушила через с. Зерево на Лукашівку, куди і прибула 12 листопада о 21 годині. Користаючися з того, що ворожа кіннота, невідомо чому, не переслідувала наших частин від с. Зерева, генерал Тютюнник наказав ночувати в с. Лукашівці. З Лукашівки частини вирушили о 10 годині рано на села Палідарівку, Салішани, Голубієвичі і Розважів до Термахівки. В с. Розважеві ворожа кіннота знову обстріляла наші частини, переслідуючи аж до Термахівки. Біля Термахівки ми зробили засідку, чим заподіяли великі втрати ворогові і змусили його припинити переслідування. Згинули тоді 40 червоних кіннотчиків і командир дивізіону.

О год. 12.00 частини вирушили з с. Термахівки на с. Малі Миньки, куди й прибули о 5.00 годині 17 листопада. Вимарш з села призначено було на 12 того ж 17 листопада.

О годині 7.00 рано, 17 листопада до села Миньків приїхав верхи селянин, який повідомив полковника Янченка (я був при цій розмові і сам писав рапорт генералові Тютюнникові), що через с. Голубієвичі в напрямку на Малі Миньки посувається великий відділ ворожої кінноти. Але по цьому рапортові генерал Тютюнник жодних нових розпоряджень не зробив.

О годині 8.00 хвилин 15 інший селянин повідомив, що в 5-6 верствах від села Малих Миньків наїхало багато ворожої кінноти. Я збудив полковника Лушненка (начальника штабу Київської повстанчої дивізії). Полковник Лушненко наказав збудити полковника Янченка, а сам негайно повідомив про це генерала Тютюнника. Але й на цей раз нових наказів від генерала Тютюнника не було.

Біля 9.00 години ранком прийшов до штабу дивізії підполковник Шраменко, що його бриґада несла сторожеву охорону на

шляхах Голубієвичі — Рудня, й передав, що наші застави побачили ворожі роз'їзди по 10-15 кіннотчиків. Полковник Лушненко подав ці відомості генералові Тютюнникові й водночас запитав, чи не готуватися до вимаршу. На це була відповідь від генерала Тютюнника, що вимарш відбудеться о 12.00 годині. О годині 9.00 хвилин 20 московські роз'їзди почали обстрілювати наші застави. Не чекаючи на дальші накази, старшини самі наказали воякам повиходити з хат і бути напоготові до вимаршу та бою.

Біля 11.00 генерал Тютюнник зі штабом і кінною сотнею сотника Хмари виїхав з подвір'я де містився штаб групи й наказав вирушити в напрямку на с. Великі Миньки. Колона почала витягуватися. До підводи, на якій я сидів, і яка була по середині колони, підійшов полковник Янченко, ведучи за повід коня. Прив'язавши коня до фури, полковник Янченко сів біля мене. Він не міг через попухлі ноги взути чоботи й мав на ногах якісь подерті повстяники.

Доходила година 12.00. Голова колони рушила. В цю хвилину від хвоста колони залунали крики: »Кіннота, кіннота!«. Я побачив, що навперейми голові колони чвалом скаче московська кіннота. Командири куренів спішно почали подавати команду. Полковник Янченко скочив із підводи й сів верхи на коня, при чому зробив це так швидко, що ніколи б не можна було подумати, що це 55-літній полковник із попухлими ногами, а не 20-літній юнак на останньому іспиті у військовій школі.

Очі всіх повернулися до генерала Тютюнника. Він також повернув голову в бік ворожої кінноти і... карієром поскакав до голови колони, а за ним слідом полковник Янченко, обидва командири бриґад (полковник Сушко й підполковник Шраменко) і кінна сотня сотника Хмари. Пізніше до них приєдналися ще кілька старшин і козаків, яких було вислано вперед, як розвідку. Все це понеслося щосили в бік польсько-совєтського кордону.

Що ж творилося в частинах?

Як наочний свідок цього останнього »акту трагедії«, спробую оповісти про це, нічого не опускаючи й так, як збереглися ці події в моїй пам'яті.

Старшини намагалися стримати козаків у селі, де кіннота не могла б нас атакувати, повернути їх назад та перейти до контрнаступу, щоб прорватися до лісу, де знову ж ворожа кіннота не могла б нас атакувати. Але цього маневру нам не пощастило виконати через паніку, яка охопила козацтво, коли воно побачило, як утік вищий командний склад. Мій підводчик погнав коні. Санки виїхали за село в чисте поле. По полю бігли 150-200 старшин та козаків. Я обернувся й побачив, як у 100-150 кроках за мною ворожа кіннота перерізала наші частини в двох місцях. Мої санки раптом стали, було забито коня. Я зліз із санок, але не міг швидко йти, бо рана в нозі ще не загоїлася. До мене підбіг підполковник Копац, і я оперся на його плече. В цю хвилину до нас підбігли два козаки.

— Пане полковнику, то ви не втекли? Будемо ж разом умирати — крикнув один із них.

— Козацтво, стій! Ще не все пропало! До мене! Будемо битися! — почав я кричати. Дві ворожі кулі, одна за однією, збили мені кашкета з голови.

Кілька козаків почули мій крик і підбігли до мене. Ми залягли й почали відстрілюватися. З-заду підбігли ще кілька козаків, потім ще, і протягом якихось 5-8 хвилин біля мене зібралися до 100 козаків. Лежачи в снігу ми відстрілювалися й вирішили дорого продати наше життя. Ворожа кіннота, очевидно, зрозуміла це й розширила своє коло, щоб у такий спосіб зменшити свої втрати. І лише за дві-три години, коли стріли з нашого боку майже втихли через брак набоїв, ворожа кіннота з криками »ура« кинулася на нас в атаку. Ми піднесли руки догори, але й це не врятувало б нам життя, бо червоноармійці почали рубати нас шаблями, аж поки командир ворожої кінноти Котовський в'їхав поміж нас і не почав махати рукою на своїх людей, щоб вони припинили рубку.

Припинивши рубку, червоноармійці кинулися на нас, як шакали на падлину, й почали обдирати з нас одяг та взуття. Скінчивши це, нас вишикували по 4 в шереги й повели до села, де й замкнули в церкві.

О годині 11-12 ночі до нас вскочили кількох червоноармійців і знову почали нас грабувати, здираючи все те, що не встигли зробити в полі. Наприклад, я залишився лише в штанах і спідній сорочці.

Удосвіта в одному з кутків церкви почувся такий спів: »За що ж, Боже милосердний, нам послав ці муки«... То почав співати Ступа-Перебийніс. За кілька хвилин всі невольники підхопили цю пісню.

Як би у відповідь на пісню, виступив із промовою до полонених один із старшин. Промову свою він розпочав словами: — »Товариші, нас обдурювали, нас різними неправдами запровадили до найгірших наших ворогів — поляків. Ми повинні покаятися й звернутися до наших братів-большевиків із проханням, щоб нам пробачили та приняли нас під свою владу«.

Мовчанка всіх полонених була відповіддю на промову старшини-провокатора. Тут же виявилося, що цей старшина був командир сотні 4 Київської дивізії. Прізвища ж цього Юди, на жаль, не пам'ятаю. До складу Київської дивізії він попав у 1920 році, коли прибуло поповнення для армії Української Народньої Республіки з Ланцуті. Був він з полонених большевиків і до польського полону був командиром московсько-большевицького полку червоної армії.

Тут же в церкві я довідався від очевидців, як по-геройському вмирали наші партизани, як, наприклад, старший лейтенант Білинський, який, маючи револьвера, три кулі випустив у червоноармійців, а четверту в себе; урядовець Хоха на пропозицію червоноармійця піддатися, — розсміявся й на очах їх застрелився, і багато ще було таких вірних і відважних до кінця.

18 листопада рано нас вивели з церкви й, оточивши вартою в 30 кіннотчиків, погнали до містечка Базару, де знову замкнули в церкві.

19 листопада о годині приблизно 9-10 ми побачили, що ворожа кіннота десь виїздить із м. Базару. Один червоноармієць сказав нам, що близько містечка показалися повстанці, які наміряються напасти на містечко та відбити нас із неволі.

Того ж дня, о годині 15-16 до церкви ввійшов старшина-червоноармієць, який, пройшовши двічі поміж полонених, наказав усім раненим піднестися й перейти до помешкання місцевого священика. Переходячи туди з церкви, ми побачили на вулиці багато селян, що тримали в руках хліб, сало та інші продукти й хотіли це все передати нам, але вороги цього не дозволили. В будинку священика нам було багато краще, хоч би вже тому, що було тепло. Панотець, на прохання кількох ранених і з дозволу вартового, уділив тим, хто бажав, Святого Причастя.

20 листопада о годині 11.00 ми побачили крізь вікно, що всіх полонених із церкви вивели й кудись повели, а до дому священика під'їхали кілька селянських підвод. Один із червоноармійців сказав нам, що всіх полонених відправляють до станції Коростень, а звідти до Києва, де й відбувається суд. Ранених мали везти на санках.

Біля 11 години ми побачили знову якесь заворушення в містечку, і що кілька кіннотчиків чвалом поїхали в тому напрямку, куди пів години тому повели полонених із церкви. Вартовий червоноармієць сказав нам, що з Києва приїхала надзвичайна комісія і що нас судитимуть тут же, в Базарі.

Біля 18 години до нас прийшли кілька одягнених по-цивільному осіб, а за ними кілька червоних старшин. Один із них, як виявилося потім, голова комісії, почав чистою українською мовою лаяти нас бандитами, головорізами тощо. Скінчивши лайку, він почав випитувати, чи немає поміж нас кого з командного складу. Діставши неґативну відповідь, голова комісії став знову страшенно лаятися.

— А хто ж з вас Рембалович, ваш полковник? Чи по-вашому він не належить до командного складу? А на Коростень хто нападав?

Один з козаків відповів йому, що мене вбито, але комісія мала вже відомості, що я знаходжуся серед ранених, і він знову звернувся до нас із запитанням, хто з нас Рембалович.

Підполковник Х. (не хочу назвати його прізвища, бо, може, він ще живий, оскільки немає його прізвища серед розстріляних), що лежав поруч зі мною, шепнув мені на вухо, щоб я втікав, бо мене розстріляють.

Легко це сказати, а як утекти? Але я таки втік і то на очах вартових. Вставши з підлоги й удаючи, що можу ступати лише однією ногою, я, тримаючися за стінки, підійшов до дверей. Вартовий стояв посередині помешкання й не пішов за мною, та й кому ж могло прийти до голови, що людина босa, в одній спідній сорочці, при 18 ступенях морозу може втекти та ще й з перебитою ногою. Коли вийшов я на подвір'я, то впав у сніг і поповз до саду, а звідти до недалекого лісу, де піднявшися на ноги, пішов просто перед себе.

Це було о годині 18-19, дня 20 листопада 1921 року.

Другого дня, о годині 9, всі полонені були присуджені на кару смерти й присуд виконано там же, в Базарі, 21 листопада о годині 11.00 дня.

---

* Іван Рембалович підполковник армії УНР, делеґат 1, 2 і 3 Всеукраїнських Військових З'їздів, начальник зв'язку Запорізького корпусу і першої Запорізької стрілецької дивізії у 1918-20 роках і учасник обидвох Зимових походів. Проживав на еміґрації. Згинув під Бродами, як старшина І УД »Галичина«.

359 ЛИЦАРІВ БАЗАРУ

1. Сулима Григорій, сотник
2. Мироненко Кузьма
3. Петренко Іван, хорунжий
4. Тронько Оксентій, фельдшер
5. Мінькер Леопольд, завідувач аптеки
6. Підранівський Андрій, фельдшер
1. Швида Максим
8. Якубовський Павло, фельдшер
9. Решетників Микола, військ. ур.
10. Онофрінчук Гарасим, фельшер
11. Швидюк Яків, військовий уряд.
12. Єґер Ернест, сотник
13. Погиба Федір, хорунжий
14. Лотоцький Володимир, сотник
15. Грох Митрофан, сотник
16. Ясько Анастасій, хорунжий
17. Янишівський Федір, сотник
18. Бережний Сидір, курінний
19. Венгженівський Володимир, хор.
20. Сокрут Наум, поручник
21. Збаращенко Олександер, хор.
22. Соломонівський Володимир, сотник
23. Чорниш Володимир, хорунжий
24. Бойко Андрій, військ. уряд.
25. Синиця Степан, хорунжий
26. Скорняків Сергій, сотник
27. Василів Олександер, сотник
28. Козин Іван, військ. уряд.
29. Стрижельницький Олександер, хор.
30. Кузьменко Митрофан, підполк.
31. Шурабура Іван, підполковник
32. Кибельник Сила, військ. ур.
33. Шевченко Василь, хорунжий
34. Козаченко Микола
35. Крижанівський Павло, військ. ур.
36. Новоленик Євген, хорунжий
37. Зубків Олекса, військ. ур.
38. Завальницький Петро, військ. ур.
39. Корбут Степан, нач. госп.
40. Оручик Іван, військ. ур.
41. Сагусій Євсевій, сотник
42. Солтановський Микола, хор.
43. Попович Василь, військ. ур.
44. Федорів Яків, військ. ур.
45. Стародуб Никанор, військ. ур.
46. Штан Іван, військ. ур.
47. Жуків Микола, військ. ур.
48. Харшевський Володимир, військ. ур.
49. Борисенко Денис, військ. ур.
50. Омелянів Борис, військ ур.
51. Кривокобильський Мусій, військ. ур.
52. Малевич Михайло, зав. зброї
54. Медведівський-Коваль Василь, військ. уряд.
55. Кишківський Володимир, хор.
56. Дараган Іван, хор.
57. Голобородько Микола, військ. ур.
58. Дзячківський Іван, військ. ур.
59. Толюс Петро, військ. ур.
60. Солтученко Михайло, поручник
61. Гаєвський Степан, полковник
62. Невідниченко Петро, військ. ур.
63. Декаленко Петро, військ. ур.
64. Гіньків Михайло, сотник
65. Романенко Степан, військ. ур.
66. Запорожець Данило, військ. ур.
67. Верубович Леонтій, хор.
68. Іваненко Яким, військ. ур.
69. Ходько Борис, хор.
70. Старенький Яків, військ. ур.
71. Зенченко Лука, сотник
72. Чмелівський Станіслав, військовий ур.
73. Кудинський Євген, ранґовий
1'. Прохорів-Микитин Іван, військ. ур.
75. Костовський Микита, військ. ур.
76. Крутопіл Яків, військ. ур.
77. Приполок Захар, військ. ур.
78. Федоренко Микола, військ. ур.
79. Мелентіїв Михайло, військ. ур.
80. Тютюнник Степан, військ. ур.
81. Гуцало Михайло, фельдшер
82. Лісовський Олександер, військовий ур.
83. Саківський Микола
84. Лубяний Василь, бунчужний
85. Гуденко Петро, хор.
86. Сускин Павло, фельдшер
87. Сальський Олекса, хор.
88. Хидрик Йосип, військ. ур.
89. Василів Михайло
90. Токаревич Кость, військ. ур.

91. Слеханович Семен
92. Манжула Іван
93. Голуб Артем
94. Вередан Василь
95. Маданюк Степан
96. Хульченко Мирон
97. Стражкевич Борис
98. Федорів Степан
99. Костецький Трохим
100. Повторак Олександер
101. Вергун Семен
102. Данилевський Андрій
103. Рижак Павло
104. Студницький Василь
105. Поліщук Анатолій
106. Шелест Пилип
107. Добровський Гаврило
108. Білокрис Мусій
109. Янишевський Кость
110. Нестеренко Андрій
111. Свиргородський Володимир
112. Сомбун-Капун Сава
113. Зубченко Олекса
114. Кузьмин Яків
115. Камінський Демян
116. Борщевський Тиміш
117. Кузьмин Василь, підхорунжий
118. Олейник Гнат
119. Бичко Степан
120. Бондаревич Станіслав
122. Тройнюк Юхим
123. Приходський Олександер
124. Очеретний Тиміш
125. Маницький Іван, юнак
126. Плахнин Купріян
127. Топольчук Павло
128. Чорний Клим
129. Стеблин Іван
130. Рудоненко Тиміш
131. Вашкевич Михайло
132. Голуб Василь
133. Мельниченко Олекса
134. Якименко Микола
135. Камянецький Михайло
136. Демянчук Олександер
137. Марчук Степан
138. Анарневський Кость
139. Гатченко Василь
140. Каган Корній
141. Двяненко Микола
142. Аголюк Василь
143. Щербина Роман
144. Проскурня Григорій
145. Мороз Максим
146. Гладченко Ілько, підхорунжий
147. Колінко Іван
148. Чередниченко Степан
149. Єрмаків Георгій
150. Комащук Грицько
151. Пастушенко Іван
152. Сичів Петро
153. Шиманський Карло
154. Шойків Петро
155. Швець Василь
156. Кулик Іван
157. Клепаць Ілля
158. Распайнюк Андрій
159. Божко Спиридон
160. Візір Гаврило
161. Баранів Георгій
162. Тарасенко Прокіп
163. Оліндаренко Карпо
164. Крилівський Микола
165. Оболь Левко
166. Бондаренко Оверко
167. Маширів Микола
168. Начило Микола
169. Постелинський Денис
170. Білецький Іван
171. Родвенко Іван
172. Ананів Микола
173. Голоненко Захар
174. Григоренко Микола
175. Киволин Варлам
176. Жир Василь
177. Гловинський Мусій
178. Кран Йосип
179. Харин Василь
180. Кучер Оникій
181. Онищенко Іван
182. Яременчук Петро
183. Чадринський Іван
184. Деменів Володимир
185. Куник Іван
186. Буризин Михайло
187. Сердюк Данило
188. Мещеряків Тиміш
189. Сидоренко Семен, підхорунжий
190. Горків Іван
191. Усько Валентин
192. Мокрицький Денис
193. Федорчук Павло
194. Чумак Василь
195. Ворденюк Олександер
196. Савченко Трохим
197. Радченко Степан
198. Власів Павло
199. Давидчук Влас
200. Паламаренко Федот, хорунжий
201. Балтнян Петро
202. Марків Дмитро
203. Колесник Терентій
204. Свиридів Григорій
205. Бузун Данило
206. Момзаліт (китаєць)
207. Гуменюк Карпо
208. Довгий Юхим
209. Тамощук Михайло
210. Головченко Яків
211. Остремів Григорій

212. Лисогор Павло
213. Кучеренко Федір
214. Коханко Павло
215. Рібот Яків
216. Дробінський Петро
217. Демченко Петро
218. Козловський Тиміш
219. Кайдан Степан
220. Кисличук Іван
221. Плященко Федір
222. Світленко Данило
223. Рубан Іван, підхорунжий
224. Шевченко Лазар, підхорунжий
225. Шапа Гнат
226. Чубко Федір
227. Владинюк Фаїм
228. Гомонюк Сосоїт
229. Щербак Степан
230. Бондар Петро
231. Прокопець Степан
232. Липовський Григорій
233. Усик Автоном
234. Шеденко Микита
235. Ковтуненко Іван
236. Усенко Віталій
237. Музика Василь
238. Аколовський Вадим, шідст.
239. Петриченко Данило
240. Ільченко Семен
241. Ворепрівський Кирило
242. Грицарюк Нестір
243. Краковський Максим
244. Щербак Федір
245. Паламарчук Олександер
246. Іванюк Демян
247. Бабич Іван
248. Кушлимський Адам, підхор.
249. Іванюк Василь
250. Слободян Филимон
251. Удалів Олександер
252. Горний Григорій
253. Горбач Іван
254. Бабун Сава
255. Клименко Антін
256. Іщенко Іван
257. Швець Сергій
258. Губенко Зіновій
259. Радій Дмитро
260. Закурдаїв Максим
261. Наавтуст Степан
262. Панченко Юхим
263. Юзинський Степан
264. Власюк Павло
265. Ігенко Микола
266. Іваницький Іван
267. Бортницький Володимир
268. Федоренко Іван
269. Шупин Яким
270. Черній Василь
271. Навроцький Василь
272. Гірич Петро
273. Корнієнко Тиміш
274. Ковальський Дмитро
275. Гоянів Володимир
276. Ашнабуль Захар
277. Славодон Антін
278. Швець Яків
279. Храмів Михайло
280. Горгюнів Олександер
281. Грицишин Олександер
282. Пенукий Михайло
283. Браславський Антін
284. Венглевський Тиміш
285. Дейків Яків
286. Дудар Андрій
287. Слободянський Павло
288. Оперсек Григорій
289. Бідин Павло
290. Герасимук Данило
291. Моцедарський Микола
292. Мец Антін
293. Шкура Мусій
294. Захаренко Спиридон
295. Мердієвський Антін
296. Маринич Петро
297. Шведенко Нестор
298. Чігман Іван
299. Михайленко Яків, чотовий
300. Шиян Микола
301. Приходько Мартин
302. Дрозденко Яким
303. Плавко Трохим
304. Слободенюк Леонтій
305. Долозовський Олександер
306. Олексіїв Іван
307. Скорич Левко
308. Бондаренко Теодосій
309. Вовк Арсен, підхорунжий
310. Силецький Володимир
311. Смокарів Павло
312. Копнюк Леонтій
313. Амдлусько Филимон
314. Швець Федір
315. Шаповків Яків
316. Буравський Андрій
317. Фараонів Мусій
318. Мельник Петро
319. Нарган Сидір
320. Євтиків Володимир
321. Хрустяк Савелій
322. Редькин Макар
323. Маслоїд Василь
324. Гречківський Денис
325. Молот Пилип
326. Крич Василь
327. Кожушко Ілля
328. Ярош Андрій
329. Овдієнко Васил
330. Білевич Броніслав
331. Головко Петро

332. Яцина Василь
333. Барбарика Олександер
334. Кубельський Василь
335. Шекес Семен
336. Черень Аврам
337. Олениченко Василь
338. Шкапа Радіон
339. Шаповаленко Федір
340. Маковецький Павло
341. Бугак Юхим
342. Любко Іван
343. Коваленко Онисим
344. Калашників Олександер
345. Богайський Олександер
346. Яцкевич Степан
347. Кіріченко Олексій
348. Моцик Грицько, підхорунжий
349. Червак Лука
350. Плевак Іван
351. Обочук Борис
352. Шлягун Іпполіт
353. Гавелюк Прокіп
354. Білик Матвій
355. Пешанський Тарас
356. Охвенчук Петро
357. Островський Степан
358. Сидоренко Іван
359. Прохорів Петро.

Богдан БОРА

БАЗАР

І жертва крови довершилась,
Свята, мов істини сльоза.
Остання куля лоб прошила,
І з рота — кров, з очей — гроза.

Забагряніли сніг і лиця,
І почервоніла далечінь . . .
Як мати зойкнула столиця,
Дніпро здрігнувся від терпінь.

Мов пекла дно, розкрилась рана
Сплюндрованої вщент землі.
Хрипіла ніч, червона й п'яна
Сховали зорі лик в імлі.

Без крику, без фанфар, без слова
Леґенда виросла до хмар,
Висока, чиста, пурпорова,
Як смолоскип вікам — Базар.

Юрій КИРКИЧЕНКО

До історії українського військового судівництва

(Закінчення)

Про першу судову розправу штабового суду, що мала відбутися в українській мові знало ціле місто й тому в день розправи майже з самого ранку невеличка заля суду була повнісінька. Прийшли військовики, урядовці, судді цивільного суду, адвокати, дами, інтеліґентна й неінтеліґентна публіка. Прийшли послухати, як то будуть судити правдиві українські судді українською мовою. Судити українською мовою... У мене самого якось стискало в горлі й сльози виступали з очей, як тільки про це думав та готувався до розправи. У ті часи навіть у Лубнах, серці України, це було щось дивне, неймовірне!

За кілька днів перед розправою деякі цивільні судді, мої бувші товариші, питали мене:

— Чи справді розправа буде відбуватися в українській мові?

— Так, справді.

— А прокурор

— Прокурор буде говорити по-українському.

— А оборонець?

— Оборонець також.

Розглядалося якусь справу військового лікаря, що образив військового урядовця прилюдно в театрі. Обвинувачений — москаль, покривджений — українець.

Коли я з суддями ще нараджувався в моєму кабінеті, в залі гуділо, як в улику.

— Прошу встати, суд іде, — оголосив присутніх вартовий старшина.

Всі встали і запанувала така тиша, якої не пам'ятаю за весь час моєї судової діяльності.

— Як у церкві! — окреслив опісля один із суддів.

Поволі й виразно проводив я розправу; навіть обвинувачений говорив по-українському, хоч і дуже калічив. Публіка ловила кожне слово. Було так тихо, ніби крім суду в залі не було ні душі. Тільки брязкала зброя та остроги вартового старшини, як ішов викликати нового свідка, та стукали чоботи свідків, що підходили до столу суддів. Порядок був винятковий. Коли після замкнення слідства суд вийшов на нараду, знову загуло в залі, — видно всі говорили, всі ділилися враженнями.

Під час оголошення вироку »іменем української держави«, хапнуло мене щось за горло, сльози наверталися на очі і я ледви не розридався...

Публіка вислухала вирок стоячи і весь час заховувала повну тишу, аж поки за суддями не зачинилися двері кімнати для нарад.

Після розправи прийшли до мене мої колишні товариші з Лубенського окружного суду поділитися враженнями. Були вони дуже захоплені цією подією, як і більшість публіки.

Так відбулося моє перше судове засідання в рідному краю в рідній мові.

Але не довго прийшлося працювати мені в Лубнах. Розпочалося повстання проти гетьмана. За начальника 12 пішої дивізії в Лубнах був генерал Александрович, а за начальника штабу полковник Петрів (ще пізніше був військовим міністром УНР).

Александрович, українець з походження, довго не міг рішитися, до кого пристати, і виминаючи намови Сергія Шемета до гетьманців не пристав, а »сів у бесть«, себто в критичний момент сховався в штабі німецької частини, що тоді квартирувала в Лубнях, і жодних розпоряджень проти повстанців не давав. У певному моменті до нього звернулася організація хліборобів, щоб він організував польові суди проти повстанців. Тоді він скликав нараду, до якої запросив представників хліборобів, голову Лубенського окружного суду Покровського, прокурора того ж суду Аґєєва, начальника штабу полковника Петрова й мене. На нараді він поставив справу, чи має право він закладати військові польові суди.

Перед нарадою він запросив мене до себе й признався, що хоче викрутитися від польових судів і просив йому допомогти.

Я докладно простудіював справу з боку правного і виступив на нараді проти польових судів, озброєний в арґументи законодавства передреволюційного, революційного й українського.

Мій виступ був рішучий і твердий.

Проти мене виступили голова Покровський і почасти прокурор Аґєєв. Але вони не були знавцями військового законодавства і тому мені дуже легко було їх перемогти своїми арґументами.

Представники хліборобів налягали на утворення польових судів, »бо без того не дамо ради«.

На те генерал Александрович рішуче відповів:

— Ви чули, що сказав голова військового суду, який для мене є найбільшим авторитетом, як військовий суддя. Я не можу йти проти існуючих законів, я не уповноважений до творення нових законів та неіснуючих судів, через те не можу позволити, щоб хоч один військовик моєї дивізії брав участь у таких судах. Ви самі собі можете творити суди і ви за це будете відповідати, бо це буде сваволя, а вирок смерти такого суду звичайним убивством.

На цьому нарада скінчилася.

На другий день Александрович просив мене негайно прибути до штабу.

Я пішов. Виявилося, що на донос старшин-москалів німці заарештували одного старшину-українця, який аґітував проти гетьмана і проти відділу добровольчої російської армії, що розквартирувалася на станції Ромодан.

— Що з цим робити, порадьте.

— Дуже просто, — кажу — доручити перевести коротке доходження й передати це доходження до штабового суду, а ми вже знаємо, що робити.

— Але німці домагаються негайної репресії.

— Плюйте ви на німців і скажіть, що ви зробите все, що вимагають наші закони.

— Добре, я так зроблю.

Я пішов додому, а на другий день довідався, що Александрович під натиском німців згодився відправити того старшину до Ромодана, до штабу добровольчого відділу, а там того старшину негайно розстріляли. Я зараз же побіг до Александровича.

— Що ви зробили? На якій підставі ви свого старшину віддали до добровольців?

Що вам добровольці, чи ви їм підлягаєте?

— Та зажадали німці й загрожували, що самі з ним розправляться, як не відішлю до добровольців.

— Хай би самі німці розправилися, то всі знали б, що уступили ви перед силою, але віддати свого старшину москалям — це злочин, за який можете ви дорого заплатити.

І дійсно, в дуже короткому часі, після того, як повстанці захопили Лубни, Александровича розстріляли на двірці.

На початку грудня 1918 року я одержав телеграму від п. Буйницького негайно здати суд та повернутися до Києва на своє попереднє становище старшого прокурора.

Суд здав я своєму помічникові, а сам негайно виїхав до Києва. В Києві застав я ще кілька генералів, що передавали свої функції українцям. Справи Прокурорської Управи прийняв я від генерала Бривкина. Передав він мені між іншим грубий зошит його проєктів реорганізації військового судівництва.

Начальником Головного Військово-Судового Управління був сотник Сиротенко, людина цілком незнана в правничих колах. Молодий правник, що кінчив науку лише перед війною і просидів усю війну в німецькому полоні. Помічником його був Буйницький, і він фактично й керував Управлінням, бо Сиротенко, як людина партійна, рідко приходив до установи та й на судівництві цілковито не визнавався.

Зараз же було доручено мені та правникам, що прибули з Відня, пп. Вітошинському і Коропотницькому розробити проєкт Надзвичайного Військового Суду для рішучої боротьби з жидівськими погромами, розбоями та анархією, що їх ширили большевики, щоб скомпоромітувати український визвольний рух.

У скорому часі ми опрацювали два проєкти такого суду, а з цих проєктів спеціяльно скликана комісія опрацювала закон про Надзвичайні Військові Суди. Закон затвердила Директорія УНР і його оголошено в січні 1919 року у Вістнику Державних Законів ч. 8.

Рівночасно мені доручено було зревізувати комісію Ковенка, що містилася на Хрещатику, здається в готелю »Франція«.

Як мене поінформував п. Сиротенко, там »творяться нечувані речі«. Під вимовою боротьби з большевиками арештували кого попало. Були ніби великі зловживання під час арештів і особливо трусів. Зникали гроші та дорогоцінні речі. Арештували багатьох тільки для того, щоб потім звільнити за велику кавцію, яка невідомо де зникала.

Все це я мав розслідити й представити доповідь військовому міністрові, яким тоді був генерал Греків.

Одного ранку я пішов до комісії Ковенка сам, без жодної ескорти.

Тільки увійшов я до вестибюлю, як побачив просто проти дверей кулемет; другий кулемет стояв на першій плятформі кам'яних сходів. Ще кілька кулеметів були на інших плятформах сходів та коридорах.

Вестибюль і сходи стерегли озброєні люди з рушницями, шаблямм й револьверами.

Видно було, що комісія боялась нападів і до них була приготована.

Зараз же мене запитали, хто я і чого мені треба.

Коли я сказав, що потрібно бачити самого отамана Ковенка, то мене привели до якоїсь кімнати і замкнули за мною двері на ключ. Це була ждальня. Там сиділи вже кілька інтересантів, чоловіків і жінок. Як я довідався з розмови, прийшли вони клопотатися за арештованих.

Я старався випитати, коли, кого, хто і за що арештував, але всі від відповіді ухилялися, мабуть, через те, що був я одягнений по військовому.

Так чекав я з пів години. Нарешті закликано мене до секретаря, якому я вияснив ціль мого прибуття й просив негайно сказати про мене п. Ковенкові.

Виявилося, що Ковенка нема в комісії, що не знати, чи й прийде. Я просив розшукати його, а тим часом зазнайомити мене зі справами й організацією комісії.

З великою неохотою секретар став відповідати на мої запити. В дуже короткому часі прибув і сам отаман. На мою просьбу познайомити мене зі справами, він відповів, що комісія і він особисто підлягають безпосередньо Головному Отаманові й тому не може признати доручення, виданого військовим міністром.

Видно було, що йому було не бажано зазнайомити мене зі справами комісії і моє прибуття зробило на нього велике враження.

Я побачив, що нічого не вдію і тільки сказав йому, що ходить чутка, що його комісія грабує багатих, розстрілює без суду, бере хабарі і що такий стан компромітує саму владу УНР.

На це він відповів: »Мало які дурниці говорять, не всьому можна вірити. Як Головний Отаман видасть наказ, я представлю до ревізії всі свої справи«.

Випровадив він мене з великою зовнішньою чемністю і вся сторожа на коридорах та у вестибюлі салютувала мені.

Про ці свої відвідини я особисто зробив

доповідь генералові Грекову і більше з цією комісією не зустрічався, чув тільки, що її було скасовано.

В кінці січня 1919 року стратегічні обставини змусили уряд УНР виїхати до Вінниці. Там організаційна праця йшла дуже мляво з уваги на те, що п. Сиротенко цілковито не розумівся на військовім судівництві. Там таки у Вінниці призначено його військовим міністром. Правники зраділи, бо були певні, що начальником Головної Військово-Судової Управи буде або Буйницький, або ж я. Тим часом Сиротенко залишився й начальником вищої судової офіції.

Мене, як і інших правників це вельми обурило; я навіть не здержався і при одній доповіді, якої ніяк Сиротенко не міг зрозуміти, я сказв йому, що значно краще було б для справи, як би він остався тільки військовим міністром, а військове судівництво передав людині фаховій.

На це він нічого не відповів, тільки пізніше при першій нагоді мене »скоротив«.

З Вінниці центральні установи переїхали до Кам'янця Подільського, звідтіля до Рівного, а опісля майже цілий місяць стояли на станції Верба, недалеко від Дубна.

З Верби всі поїзди пішли до Галичини. Тут у Золочеві »скоротили« штати; під те скорочення підпав і я. Було це на початку червня 1919 року.

Незважаючи на »скорочення«, всі скорочені залишилися в тому самому потязі військового міністерства, який прямував знову ж на Кам'янець через Проскурів. Але не дійшов, бо під Тернополем польська армія, що розбила й переслідувала галицьку армію, захопила поїзди УНР і всіх, хто там був, забрали в полон.

Мені і ще кільком військовим правникам пощастило втекти з того поїзду до Тернополя; там дочекались ми контрнаступу Української Галицької армії й спокійно виїхали до Кам'янця.

Майже ціле Військове Міністерство й Головне Військово-Судове Управління поляки забрали в полон.

Міністри й деякі вищі урядовці встигли виїхати автами. В Кам'янці я довідався, що начальником Військово-Судової Офіції п. Сиротенко призначив п. Мошинського.

Мені запропоновано вернутися на своє попереднє становище. Я відмовився і перейшов на службу до міністерства юстиції, а потім до міністерства внутрішніх справ.

Від того часу більше не сповняв ніяких обов'язків у військовому судівництві.

Яр СЛАВУТИЧ

В дорозі до Львова

Нами снили поліські пущі,
Гайдамацькі яри в полях.
І прийшли ми до них, живущі,
Подолавши пекельний шлях.
Повернулися із Берези,
З-за Байкалу і Соловків,
Багатющі, неначе крези,
Гнівом часу, жалем віків.
Земле люба! Простори отні!
Це ж по вас на вітчизни клич
Пробоєві проходять сотні —
Як воскресла з руїни Січ.
Від Чернігова до Чернівців,
З-під Лугані за гордий Львів
По залогах стоять упівці —
Розбуялий відплати гнів!
І так любо, допавши зміни,
Налітали, мов княжа рать...
Нам — визвольникам України —
Не приречено умирать!
І так радісно, рідна земле,
Кров пролити за твій розмай,
Де покару тяжку приємле
Ворог правди, злютівши дкрай.
Красний часе! Немов по бруках,
Важко-дужа гуде стопи
Войовничих, бронзоворуких,
Многозбройних борців УПА.

Львів, 1944.

ПОБРАТИМИ! НІ НА МИТЬ НЕ ЗАБУВАЙМО НАШОЇ ВОЯЦЬКОЇ ПРИСЯГИ УКРАЇНІ!

Володимир БІЛЯЇВ

36-річчя Української Національної Армії

В останніх місяцях другої світової війни під ударами переможних армій Америки, Великої Британії та СССР валився гітлерівський Райх. Як і за Наполеона 130 років раніше, концепція об'єднаної Европи (на цей раз — »Нової Европи«) скрахувала. При цілком відмінному укладі континентально-заморських потуг, ніж у часі розгрому Наполеона, переможці виелімінували нацистську Німеччину як панівний чинник на европейськім континенті. Европейські держави не хотіли бути »об'єднаними«, чи властиво загарбаними німецьким нацистівським імперіялізмом. Народи Західньої Европи не тільки пасивно чекали на англо-американських визволителів, але своєю активною участю в русі національного опору послаблювали силу німецьких окупантів. Це саме стосувалось до певної міри також поляків, чехів, греків, албанців, сербів та меншою мірою словаків і хорватів, що спромоглися внаслідок розвалу довоєнної Чехо-Словаччини й Югославії створити свої незалежні, союзні з Німеччиною держави. В останній стадії війни союзники Німеччини — Італія, Фінляндія, Румунія, Угорщина й Болгарія, з мотивів власних державних інтересів, одна по другій почали виломлюватися з так званої »Нової Европи«...

Від самого початку німецько-совєтської війни в 1941 році німецьке ставлення до України було, як тільки можна бути, несприятливе для українських незалежницьких і державницьких аспірацій. Історія двох світових воєн вказує на один незвичайно помітний чинник, коли ворожі потуги ставлять на кін карту природних аспірацій одного чи й більше поневолених народів. Для німецької нацистської, расистської політики український націоналізм і державницькі змагання були несприймальними, бо суперечили визначеній нацистами ролі для України: постачання збіжжя, сировини, дешевої робочої сили і території для майбутньої німецької колонізації. Але незаперечним є факт, що серед німецьких військових і цивільних кіл були одиниці, переважно середньої ранґи і не рішального голосу, які ставилися з певними симпатіями до ідеї української державности і це саме вони намагалися в колах Верховного Командування війська, східнього міністерства, міністерства зовнішніх справ і навіть в офіційному оточенні райхсфюрера СС Гімлера »плекати« по змозі і в межах допустимих »українське питання«, як прийнято було в безпечній формі висловлюватися про українську справу в цілому її, суперечливому німецькій загарбницькій політиці, обсязі. І це саме завдяки їм українському населенню »Райхскомісаріяту Україна« та »Дистрикту Галичина« вдалося забезпечити певний ступінь самоуправління, освіти, церковної організації, культурного й господарського життя.

Від осени 1942 року з таборів військовополонених у безпосередньому запіллі фронту, командири окремих німецьких з'єднань (дивізій і корпусів) почали набирати українських добровольців у військові формації, що пізніше були оформленні у з'єднання (не більше сотні) і розподілені між німецькі бойові частини. Ці формації були відомі як »Українське Визвольне Військо«. Також з добровольців як військовополонених, так і цивільних, були створені прифронтові охоронні частини (не більше батальйону), які підлягали командирам запілля і виконували службу охорони шляхів сполучення, складів боєпостачання та поборювали совєтських диверсантів і партизан у прифронтовій смузі, ці частини були знані як »Українські Добровольчі Охоронні Батальйони«. В 1943 році в цих частинах, згідно з німецькими архівними документами були майже 200.000 вояків.

У ході військових подій на сході щораз більше очевидним ставав факт безнадійности німецької перемоги. Але все таки в офіційних німецьких установах не цілком була втрачена надія на зміну воєнної фортуни. Тоді більше до голосу почали приходити вищезгадані чинники й особи, які ще надіялися на можливість зміни офіційної німецької політики щодо України і які, зрозуміло, виставляли саме військовий чинник — участь великої кількості українських вояків у збройній боротьбі проти сов. армії, — чинник, що вимагатиме евентуальних поступок з боку німецького уряду в аспекті політичнім супроти України. Саме в такій ситуації і саме з такого розрахунку прийшло до створення першої більшої української добровольчої формації в системі німецьких збройних сил, зглядно Зброї СС — Дивізії »Галичина«.

Що більше фортуна війни відверталася від нацистівської Німеччини, то поступливішими до українських інтересів ставали німецькі урядові чинники. Зміна ставлення до українців перед кінцем війни ставала не раз калейдоскопічною. Вже в кінці 1944 р., німці запропонували українським діячам створити Український Національний Комітет як репрезентанта українського народу. На цей час уся територія України була знову під владою Москви, але німці наполягали на тому, щоб цей Комітет був складовою частиною так званого »Комитета освободжения народов Росии« (КОНР), що його очолив російський антикомуністичний единонеділимський генерал Андрій А. Власов, від чого українські діячі категорично відмовлялися. Аж 12 березня 1945 р., Альфред Розенберґ, райхсміністер східніх земель (на яких уже тоді не було німецької влади), підтвердив окремою заявою рішення німецького уряду визнати Український Національний Комітет за »єдине представництво українського народу« та як чинник, що збере »всі українські військові частини в українську визвольну армію«. Головою УНК на пропозицію сл. п. президента УНР Андрія Лівицького та сл. п. провідника ОУН Степана Бандери, став генерал Павло Шандрук, заступниками професор Володимир Кубійович і адвокат Олександер Семененко, секретарем — інж. Петро Терещенко.

Наказом Головного Отамана армії і фльоти Української Народньої Республіки ч. 8 15 березня 1945 року, генерал Павло Шандрук був призначений командувачем Української Національної Армії. Від того дня треба уважати початок нової реґулярної української армії — УНА. Своїм першим обов'язком генерал Шандрук уважав переведення кол. дивізії Галичина, що тепер називалась 14 ґренадирська дивізія зброї СС (українська ч. 1) в УНА. Командування УНА проробило заходи про перебрання під свою команду також інших українських військових частин. Протипанцерна бриґада полковника Петра Дяченка »Вільна Україна« була переведена до складу УНА, як 2 Дивізія (1 дивізією УНА стала кол. Дивізія »Галичина«, що находилась у боях проти наступаючих червоних на відтинку Фельдбах-Ґляйхенберґ у Стирії). До 2 дивізії були включені в половині березня 2000 стрільців, підстаршин відділу української поліції під командою майора Володимира Пітулея та кол. поліційна школа зі Львова під командою сотника І. Козака. Загін »Вільного козацтва« (700 осіб) під командою полковника Терещенка 281 запасний полк, розташований у Данії (понад 5000 осіб), бриґада особливих призначень (парашутна) під командою от. Тараса Бульби-Боровця (понад 400 осіб), два піхотні полки, що були передтим на охоронній службі в Голляндії і Бельгії (понад 2000 осіб), три батальйони військової поліції були уведені також в УНА. В Празі полк. В. Мальцеві доручили формувати з окремих розрізнених частин 2 бриґаду запасу, що мала б стати 3 дивізією УНА. Був уведений до складу УНА потім також український пропаґандивний загін у відділі »Скорпіон«. 220.000 вояків-українців находилися в різних формаціях УВВ (Українське Визвольне Військо) і теоретично були передані під команду генерала Шандрука. Якби зміна німецької політики наступила була раніше, Українська Національна Армія могла б мати при зброї понад 250.000 вояків. Знаменним фактом є те, що 28 березня в Німеку 2 дивізія, а 19 квітня частина 1 дивізії на фронті у Стирії склали нову присягу на вірність Україні. І такими вони залишилися — вірними Україні, ті, що полягли в боях в останні дні війни і ті, що сьогодні об'єднані у вільному світі у ветеранських організаціях.

Якщо тепер у 36 річницю постання УНА поставити питання, чи доцільно було її творити у фінальному акті поразки нацистської Німеччини, на мою думку, відповідь може бути тільки — так! Бо політично українську справу в часі другої світової війни на порядок денний поставила Організація Українських Націоналістів проголошенням відновлення української державности 30 червня 1941 року, тим самим стверджуючи невмирущість української державної традиції від часу створення Української Народньої Республіки в 1918 році. Це ствердження було скріплено геройською кров'ю вояків УПА в довготривалій боротьбі проти німецьких і російських большевицьких окупантів.

У надзвичайно складній ситуації світового конфлікту, понад мільйон українських вояків, як бачимо, опинилися в мундурах німецької армії в надії допомогти Україні визволитися з московської неволі. Створення Українського Національного Комітету і Української Національної Армії, навіть в останніх місяцях війни, підвело хоч і спізнену, але історично-виправдану з нашого українського боку політичну підбудову під спільну боротьбу і жертву українського вояцтва у війні проти червоної Москви. Ця підбудова назавжди виключає хибні висновки, що українці в даній історичній ситуації були тільки вояками-найманцями чужої потуги. Як вояки Української Національної Армії вони служили українській

Олег ЛИСЯК

Волинський батальйон

З початком березня 1945 року в часі перебування Дивізії в прикордонних теренах Словенії та Австрії, в околицях Марбурґа сталась подія, яка безсумнівно вимагає всебічного насвітлення тим більше, що офіційно про неї було тоді промовчано. Також і тодішня дивізійна ґазета »До зброї«, не мала змоги сказати правди і присвятила цій події лише коротеньку замітку.

Йдеться про справу включення в ряди Дивізії Українського Леґіону Самооборони, більше відомого в Дивізії під назвою волинського батальйону в березні 1945 року.

Живуть ще люди, які брали в цій справі безпосередньо участь, хоч деякі учасники цих подій не пережили кінця війни.

*

На початку березня я разом з моїм товаришем С. К. з відділу військових звітодавців дістав наказ прибути до штабу Дивізії, долучитись до дивізійної оркестри та від'їхати далі разом з нею. Мета: подати відповідні звіти про подію, що мала статись в одному селі поза річкою Муром (назви села не пам'ятаю). Це мало бути святкове включення одного українського батальйону, що воював дотепер на власну руку, в ряди Першої Української Дивізії Української Національної Армії. Ми вже почали тоді вважати себе складовою частиною УНА, в зв'язку з очікуваним унедовзі приїздом генерала Шандрука. Я мав завдання зробити фоторепортаж з цієї події, мій товариш мав »увічнити« її словом.

У Марбурзі наші вантажні машини (в одній з них коло шофера сидів сотник Макарушка) навантажили блакитно-жовті прапори, великий транспарант дивізійного лева і навіть... тризуб, що доказує як »пом'якшали« вже тоді німці. Ще недавні були часи, коли знімки з тризубом німецька цензура викреслювала...

Після недовгої дороги в товаристві жвавих музикантів, ми прибули на місце. Зустріч із старшинами леґіону була дуже симпатична. Мене, щоправда, вразив дуже непідібраний їх рівень. Побіч старших уже сивих панів, були деякі дещо театральні типи і нарешті справжні молоді старшини, щоправда з деякою закраскою »степового« авантюризму. Все це стало мені ясне, коли я опісля довідався про історію частини. Її командиром був німецький майор, але взагалі з командуванням батальйоном, зглядно »Леґіоном«, як вояки називали свою частину, була доволі складна справа...

Командувань було в »УЛС« — три. Головним, так би мовити, офіційним, командувачем був згаданий вже німецький майор, крім нього, командував ще український полковник — якого можна було назвати півофіційним командувачем і якому підлягали численні українські старшини батальйону; нарешті був ще третій, неофіційний політичний провід, на чолі якого стояв молодий старшина (поручник) Ворон. Провід цей, що підлягав ОУН полк. Мельника, незважаючи на його неофіційність, німецьке командування до деякої міри терпіло і з ним рахувалось. Ця конструкція не повинна нікого дивувати, бо ж подібні містерії діялись у всіх інших подібних формаціях, на які німці давали свою згоду. Ясне, що при такому стані годі було говорити про батальйон, як одиницю, а тим більше, в такий переломовий момент, як включення в цілковито реґулярну частину, що нею була під цю пору Дивізія. Зокрема, коли взяти до уваги минуле батальйону...

Спрямований командиром відділу до одного з німецьких підстаршин, що був з батальйоном від його початку, я отримав від нього доволі точні інформації. Німець розповів мені про батальйон, починаючи від його протинімецьких дій на Волині, про полонення одного з його вояків німцями, перші зустрічі його тодішніх провідників з німцями опівночі на цвинтарі — все аж до теперішньої хвилини, коли, як і всі інші українські військові частини в рамках німецьких збройних сил, батальйон мав включитися до УНА. Цієї розповіді було вже досить, щоб дивитись з деяким сумнівом на завтрішнє свято...

Після декількох розмов, зокрема підкріплених чаркою, справа почала роз'ясняти-ся: волиняни зовсім не мали охоти йти до Дивізії, особливо боліла їм не лише втрата їх дотеперішньої напівпартизанської свободи, але перед усім необхідність здати важку зброю (вона була майже виключно со-

---

ідеї і вмирали за неї, як їхні попередники, вояки армій суверенної держави в 1918-21 роках на просторах рідної землі, вірні в перемогах і поразках.

ветського зразку). Крім цього, командна мова у батальйоні була українська, і вояки зовсім не хотіли міняти її. Ніхто їм не пояснив, чому і пощо вони мають включитись у Дивізію (хоч, як мені було відомо, їх командир обіцяв сам це зробити, не погоджуючись, щоб це зробив сотник Макарушка). Нарешті, вояки леґіону вважали себе єдиними і справжніми представниками української збройної сили, — а дивізія була в їх очах лише ще однією німецькою формацією.

Швидко знайшовши спільну мову з декількома молодшими старшинами, я відчув з їх слів, що не все, мабуть, піде по тій лінії, що її сподіваються т. зв. офіційні чинники. Тим часом, вибрано місце під площу, визначено місце для вкопання щоглів під прапори, встановлено, де має стати оркестра, що має вона грати і т. д. Пізно вночі пішли ми спати з думками про завтрішню параду.

Ніякої паради не було. Ранком, коли я пробудився в своїй господі я зразу зауважив, що »шафа не грає«. В короткому часі ми були разом з моїм товаришем і сотником Макарушкою на шляху. Що сталось вночі?

Не було кого приймати до дивізії, не було кого заприсягати, не було кому грати гимнів: більшість батальйону вночі вийшла під проводом Ворона і декількох молодших старшин з села, забравши кулемети і іншу тяжку зброю та відійшла в східньому напрямку. Під час цього прийшло до кількох зударів з противниками цього діла, в перебігу яких був ранений пострілом з пістолі один із молодших старшин. Всі старші старшини, і деякі молодші та весь німецький персонал — залишились.

Від'їжджаючи, частина співала пісню, що починалась від слів: »Розщитай мене, хазяїн, я робити не хочу«...

Становище було справді незвичайно неприємне. Що хвилини мав прибути командир дивізії, всі готування до врочистої сцени були закінчені, лише головних акторів не було.

В »погоню« вирушив сотник Макарушка кінно (нагадавши собі часи першої світової війни) і нас декількох підводою. Був, крім інших, і один з найбільш цінених вояками старшин віком старшин батальйону, сотник, якого прізвища тепер собі не пригадую. Він мав великий вплив на вояків і міг би сподіватись намовити їх до повернення. Сотник цей, величезного зросту, з справжніми козацькими вусами, був ходячою енциклопедією політично-військових подій в останніх сорока років, від 1905 року.

Він знав усіх, починаючи з Церетелі, через генерала Шандрука, аж до Юрія Калини-Лопатинського, з яким він познайомився в бурхливих днях Закарпаття.

»Погоня« в такому товаристві була дуже приємна, але, не жаль, неуспішна. Ми знайшли лише один шолом і кулеметну цівку і нарешті були примушені повернутися.

Після декількох днів батальйон оточено і привернено »до розуму«. Обійшлось, на щастя, без кровопролиття і, завдяки промовам сотника Макарушки і майора Гайке, вся справа закінчилась покищо без прикрих наслідків. Але не вдалося уникнути їх у майбутньому. Леґіон розформовано, старших старшин демобілізовано (що деякі з них прийняли з виразним вдоволенням), а решту з згаданим сотником, поприділювано до різних частин дивізії. Молодших порозділювано теж на підстаршинські курси тощо. З Вороном я стрінувся ще раз, під час одних з моїх чергових відвідин частин дивізії. Він був виразно пригноблений і дуже просив мене влаштувати йому зустріч з сотником Макарушкою. Як сказав мені Ворон, лише через те, що сотник Макарушка дав слово, що нікому з членів батальйону нічого не станеться, батальйон перейшов без пролиття крови під німецьку дивізійну команду.

Деяких інших членів батальйону я зустрічав ще неодноразово в різних бойових діях і при інших нагодах. Зокрема, в час бою під Штраденом я зустрічав декількох вояків леґіону, які виявили там справді гарну поставу. Сотника з козацькими вусами я зустрів ще двічі: раз коли він щиро і по приятельському вітався з командувачем УНА, ген. Шандруком, а вдруге наприкінці квітня 1945 року в замку Ґляйхенберґ. Мого особистого знайомого, одного з молодших старшин леґіону хорунжого Дяченка, я бачив востаннє під час святкової присяги на вірність Україні в присутності ген. Шандрука. Хорунжий Дяченко сказав мені тоді, що політичного провідника леґіону Ворона, німці, використавши першу нагоду, — розстріляли.

(»Вісті« І УД УНА, ч. 3 (5), 1951 р.)

Ярослав ПЕТРОВИЧ

Клопіт Америки з »професійною« армією

Починаючи від 1973 року, коли уряд ЗСА вирішив створити теперішню »професійну армію, яка складається виключно із самих добровольців, починає виявлятися, що вся ця нова система себе не виправдує. Вона не може позбутися дуже поважних і постійних недоліків, а надобавок щоразу натрапляє на незвичайно ускладнені та неспівмірні проблеми.

Перша трудність, чи пак проблема, в тому, що американська армія, тобто всі чотири роди зброї потребують неодмінно кожного року, для їх постійного поповнювання 340.000 рекрутів, включаючи сюди молодих чоловіків і жінок. І так, армія потребує 137.000 осіб, фльота 93.000, летунство 69.000 і морська піхота 41.000, щоб таким чином удержати постійний континґент 2,620.175 вояцтва. Простою мовою це означає, що т. зв. побірні »рекрутські осередки«, розкинуті по всій країні, мусять піднайти кожного дня 1300 добровольців; при тому виявляється, що витрати на саму тільки процедуру »пропаґування і підшукування« відповідних для військової служби добровольців коштує понад 500.000 дол. річно.

Незважаючи на цю велику втрату грошей, тисячі добровольців яких удається з трудом підшукати, не можуть закінчити прийнятого у зобов'язанні реченця військової служби, винаходячи для цього найрізнорідніші причини. Багато рекрутів дістаються до »професійної армії« з пофальшованими документами, але вже в короткому часі виявляється їхня неграмотність.

У 1978 році, на 340.000 завербованих добровольців 30.000, або 10 відсотків, звільнено було зараз таки в перших 4-6 тижнях, як фізично, морально і ментально некваліфікованих. Назагал, як це стверджує комісія постійного побору, добровольцям, усіх без винятку рас бракує позитивного наставлення до їхніх військових обов'язків, а в першу чергу добровольцям не достає патріотичної гордости, самопочуття власної гідности і дійсної громадської настанови.

Достовірні джерела подають, що оця вищезгадана »на швидку руку чистка« від ненадійного військового елементу коштує кожнорічно понад 200,000.000 долярів, або, що за цю суму можна б купити танки для цілої змоторизованої дивізії. Незважаючи на »всі заходи обережності«, під сучасну пору збройні сили Америки не представляють собою »перекрою американського суспільства«, коли взяти до уваги, що непропорційно дуже високий відсоток у війську це негри і порторіканці.

Але найбільш невідрадним фактом слід уважати те, що велика кількість добровольців це негри і порторіканці, а старшинські кадри складаються переважно з білих. Це противорічить не лишень принципові расової інтеґрації, що її в Америці намагається закріплювати уряд, але в майбутньому може довести й до найповажніших ускладнень ускладнень між старшинською верхівкою з білих і рядовим вояцтвом, яке стає щоразу то чорнішим . . .

Дуже часто великих помилок допускаються »рекрутські побірні центри«, тим, що вони, крім писаних приречень у досить обширному запитнику, обіцяють добровольцям усно всі ті »благодаті«, яких навчать вояка під час виконування військової служби. Очевидно, що кожний доброволець радіє тим, що його навчать при війську якогось окремого фаху і, що він, покидаючи службу, повернеться до приватного життя з вартісною професією. Оце і було досі головною спонукою, що до теперішньої »професійної армії« зголошувалися здебільш юнаки і дівчата з бідніших прошарків населення, які не мали змоги студіювати, або знайти затруднення у цивільному секторі.

Адмірал Е. С. Бріґґс, заявляє, що для деяких окремих військових призначень вимагається від теперішнього добровольця особливої здібності (Ай К'ю), а зголошені дуже часто недомагають у цьому відношенні, — тому існує »своєрідне ракетерство« для фальшування середньошкільних випускних документів.

Час минає . . . І вже є чимало різних скарг у централі ветеранських прав, з яких виходить, що багато вояків-добровольців, які з почестю закінчили військову службу, не отримали ніякого вартісного фахового вишколу, який їм обіцяли. Ось, для прикладу, є такі ветерани, яким обіцяно, що їх вишколюватимуть на добрих летунських механіків, радистів, електроніків, знавців спеціяльних моторів, або на асистентів-пілотів. Але згодом виявилося, що деякі, хоч і навіть очікували по 2-3 роки, не могли ніяким чином дочекатися »на вільне місце в того роду вишколі« й таки не дочекалися аж до закінчення реченця служби.

Таким чином збройні сили ЗСА знайшлися перед дуже поважними проблемами, що їх безпека країни вимагає чимскоріше перевірити і полагодити. Міністерство оборони має дуже поважну підтримку від Конґресу і Білого Дому, щоб привернути збройним силам Америки їхню попередню силу і що важливіше — мілітарну стабільність.

У зв'язку з тим є різні пропозиції. Перша з них — щоб добровольцям після дволітньої служби призначувати відносно високі стипендії на продовжування студій, очевидно, якщо вони мають кваліфікації для студій у вищих учбових закладах. Але дається відчути »моральний натиск« самого ж таки американського суспільства, щоб замість витрачати 55% з оборонного бюджету на оплачування »професійного вояцтва« та евентуальних пенсій — таки привернути колишню 2-річну примусову військову службу.

Ярослав КУРДИДИК

З шоломом по воду

Рядки усіх віршів я писав баґнетом,
Якого вмочав я — в мою кров вогнену
В той час наді мною в синьому наметі,
Дзвінили зорі з піднебних теремів . . .

Я так, без розбору, у мої сонети
Для того, щоб ямби були гомінкіші —
Вкладав скреґіт танків і зойк кулеметів,
Щоб вони бреніли, снажно і чіткіше! . . .

Горіли села й міста в румовищах,
Куріла димами зранена землиця,
А ми пробивались, щоразу то ближче —
До тебе священна, козацька столице! . . .

Минали в дорозі зголоджених діток
Й на свіжих могилах з білими хрестами —
Заломані руки в чорному зодітих,
Матерів-страдниць . . . І вдів безталанних . . .

Хочу думки мої вмостити у стрільна
І стрілити ними з кожної гармати
Та в степу смаглявім, чутно-породільнім
Ще раз свої вірші кров'ю писати! . . .

Ех, мої ви думи! . . . Сонети й поеми —
Перекажіть людям всю печаль бездонну . . .
Й відбирайте кодом, крізь душі-антени,
Що я йду з шоломом, по воду! . . . До Дону!!!

Сот. д-р М. БРИК-ДЕВ'ЯТНИЦЬКИЙ

При битій дорозі

Автор цієї історично-хронікальної розповіді український науковець і громадський діяч, присвятив її своєму далекому шведському предкові ротмайстрові Йогану фон Брикові, який прийшовши в Україну, дав початок новому поколінню українських Бриків.

* * *

Рік Божий 1704 заповідався для Річпосполитої Польської, а тим самим і для столиці Руського Воєвідства Львова нерадісною вісткою.

Річпосполита була розділена на два конкуруючі зі собою табори. Прихильники Саксонського курфюрства і польського короля Авґуста Моцного ввійшли у воєнний конфлікт з ставлеником шведського короля Карла XII, Станиславом Лещинським. Почалася війна за польський престіл. Шляхта і міста поділилися на два воротуючі між собою табори.

По стороні саксонського курфюрста став також молодий московський цар Петро. Але вислід війни на початку перехилювався на сторону молодого шведського короля Карла XII. Молодий північний Марс, Карло XII, розгромивши війська саксонського курфюрста Авґуста Моцного, який увійшов до історії під іменем »круля Саса« — зайняв Варшаву і Краків, а частину війська з помічними відділами Станислава Лещинського, вислав у сторону Львова, під командою ген. Стеенбока.

Так зване шведське військо тих часів, не все складалося з самих шведів. Відділи райтарів (кіннотчиків) заповняли поморці і мекленбуржці. В піхоті було повно фінів, лівонців, естонців і данців. Щоправда, командували ними шведські старшини. Але й поміж ними не бракувало зубожілих шлезвікських баронів, юнкерів, фрайгерів і ріттерів, шукачів пригод і щастя у війні, а також авантюрників, що бажали збагатитись. Тільки сувора дисципліна, робила з тієї збиранини військо. Де не помагало добре слово, там працювали палки і катівський меч.

Гомоніла різна мова. Найбільше німецька, якою і шведи залюбки послуговувалися. Чути було також польську і українську мову поміж вояками помічних відділів Станислава Лещинського, набраних з українських селян-кріпаків і дрібної шляхти.

Зате багатіша шляхта тягнулася на війну мов на весілля. У величезному обозі крім зброї, везли бочки старого меду, забрані з пивниць фуккера у Варшаві бочки з вином і сивухою, оковитою, та життєвою водою »Аква віте«, що була невідступною супутницею тодішніх вояків. Крім того поміж валками возів посувалися карети з коханками шляхтичів і офіцерів. Це були переважно німкені, данки і польки, але не бракувало італійських співачок-авантюристок.

Дудніла дорога від кованих возів, ляндскнехтських чобіт і копит райтерії. Вітер грався перами на ляндкнехтських капелюхах, сонце сріблило шоломи штурмовиків, а ляндскнехтські мушкетери співали пісню:

Мечем махни, удар відбий
В серце штовхни,
Пугар візьми і пий...

Якимсь дивним контрастом звучала ця пісня про фатерлянд-вітчизну, якої ті ляндскнехти тепер не мали. Вони ж вояки, фахівці свого діла, продались тепер за гроші на пару років шведському королеві. Вони не любили політики, їм аби таляри-дукати. Хто їх найняв, грошей не жалів. Ляндскнехти добре знали своє діло, і раз дане слово по-лицарському додержували. Затяжні наємні війська не були ще тоді вийшли з моди і вони були популярні також у Польщі, Голляндії і в московському царстві. Тому-то нераз також доводилось воювати ляндскнехтам проти таких самих німців, як і вони, що служили іншому працедавцеві. Але коли закінчився їхній термін служби, і працедавець не продовжував того терміну, тоді ті вояки йшли до колишнього ворога свого працедавця і наспілку з ним громили попереднього працедавця.

Тепер шведський король Карло XII платив їм добре. Крім того було їм пообіцяно також кілька годин свободи на грабіж Львова.

І маршувало це чужинецьке військо через Холмщину, а населення боязко ховалося по хатах, вслуховувалося в незрозумілу мову тих вояків, »пшеклєнтих лютрув«, — як їх називали польські священики, а шведські офіцери із зацікавленням поглядали на незнаний їм багатий край.

Столиця Руського Воєвідства, місто Львів не була в той час приготована до оборони. Міщани Львова вже нераз бачили під мурами міста полки козаків, семигородців і татар. Усе якось удавалося їм викрутитись від облоги, отже й тепер вірили в якесь чудо, бо доброго війська до оборони не було.

Деякі зі знатних райців тільки головами похитували на це нещастя, яке тепер зависло їм над головою і докоряли собі, чому-то вони вибрали сторону короля Саса. Але тим нещастя не відвернеш, і тому-то вони рад-не-рад мусіли тепер організувати оборону міста перед шведами. Але як боронити? Того вони бідолахи й самі тепер не знали. Ця горстка війська, що була у Львові, навіть не заслуговувала на назву військо. Це була розпиячена банда жолдаків, які вже давно не отримували платні й тому пиячили по шинках на слово гонору польського вояка. А їхні старшини завели собі по шинках своєрідні соймики, коли вже сивуха добре курилася з їхніх чубів, тоді швидко хватали за свої карабелі. Але битися проти шведів не були дуже охочі.

Рад-не-рад, вирішили райці з бурмістром, таки боронити Львів і справу оборони міста доручили місцевим ремісничим цехам. Це так водилось у Львові з давен-давна, що цехи мали завдання боронити місто. Кожний цех мав свою дільницю з баштами і заборолами, а за оборону був відвічальним »цехмайстер«. Отже сяк-так приготовившись, Львів очікував шведів, які, поминувши Куликів, наближалися до Львова.

Передміщани русини-українці товпилися біля брами, щоб скритися в місті як рознісся крик: Шведи! Шведи!

Дійсно! Відділ райтарів, побачивши з узгір'я метушню біля брами міста, рушив до атаки, щоб захопити Львів. Командир відділу швед, ротмістр Йоган фон Брик, глянувши на метушню біля брами міста, швидко зорієнтувався, що тепер він має нагоду якої так швидко не буде. Мовляв: — де паніка у ворога, там наша перемога, підвівся в стременах і крикнув до своїх штральсундських райтарів: Форвертс! (Вперед!) — і з оголеною шаблею погнався на чолі відділу на передміщан біля брами.

Застугоніла земля під копитами меклебурзьких коней. Закричали з переляку люди. А райтарі на команду розвинулися невеличким півмісяцем, захоплюючи при тому й запізнених втікачів. Віват конунґ! — крикнув ротмістр фон Брик. Віват конунґ! — (Хай живе король!) закричали райтари.

На щастя для Львова, з'явився біля брами полковник Сераковскі. Він погрожуючи карабелею на жовнірів, заревів: До п'єруна яснего! Замкни браму і зведи міст! Чи ти не бачиш один з другим, що чортові лютри вже скоро тут будуть! Чейже баньки вам не повилазили?

І жовніри почали зводити міст, не дивлячись на те, що ще на ньому товпилися передміщани, чоловіки, жінки і діти, які хотіли дістатися до міста. І коли міст почав підійматись угору, тоді ті бідні втікачі полетіли в рів на гострі палі. Та не жалко було ляхам того руського люду. З рова неслися стогони і проклони.

Закляв і комендант шведських райтарів ротмістр Йоган фон Брик, що така прекрасна нагода висмикнулася йому з рук. А тут, як на лихо, загриміли мушкети з валів. Щось боляче вдарило ротмістра фон Брика в ліву ногу і він безвладно повис на коні. Підскочили райтари, взяли його коня поміж себе і повели за домик когось з передміщан русинів-українців, тут допомогли йому злізти з коня і прикликати господаря, який, незважаючи, що має перед собою ворога — шведа, дав йому першу поміч. Так той русин-українець, знехтував те, що наплели йому львівські поляки. Бо хоч перед ним був і чужинець швед лютер, все ж таки це був тепер безпомічний ранений чоловік. І цей убогий русин-українець, як християнин, змилосердився над ним.

А ранений швед зашварґотів щось своїм воякам і ті почали обсаджувати передмістя, чекаючи на шведські головні сили. Коли зі Львова побачили, що шведи станули на передмісті, тоді пару сміливців висунулися до підпалення кілька домиків.

Заскакав вогонь по сухих стріхах. Не минуло й пів години, як огненне море оточило Львів. Горіли передмістя, й добирався вогонь до Львова, столичного міста Галичини, якого не жаліли ні ляхи ані шведи. Багато передміщан і шведів згинули від вогню і диму. Це покищо перекреслило пляни шведів, які відступили. Полум'я лизало львівські мури, тріщали крокви домиків, а горіючі тополі благально рухали своїми гілками. А тепер насувалися дві хмари. Одна

зі сходу, з якої лив дощ, а друга з півночі з брязкотом зброї і грімких команд. То підходили головні шведські сили. Доля посміялася з львов'ян, які надармо підпалили передмістя, бо тут дощ гасив вогонь та й шведи готувались до наступу.

Коли темна ніч чорним серпанком покрила Львів, тоді шведи повели наступ одночасно з трьох сторін і вдерлися до міста. В рукопашнім бою, шведи скоро покінчили з оборонцями Львова. Тільки, як на глум ляндскхнехтам, одна башта, де замкнулися кушнірі русини-українці, ще довго гриміла гарматою і мушкетами. Це вже були ті кушнірі, що до спілки з іншими цехами і правим і лівим основували »Старопігійське Братство« — не члени тієї великої нації руської, а члени приборканої віроісповідної громади. Приборкані єзуїтами і польським панством, другорядні громадяни свого українського Львова.

Наступаючі ляндскнехти кілька разів важко скривавились штурмуючи башту, але здобути її не змогли. Однак всьому приходить кінець, кушнірам забракло амуніції. Вони відчинивши малу фіртку в башті, пробували тихцем пробратися до міста, але зауважили це ляндскнехти і шуліками налетіли вони на кушнірів, що пробували ще відбиватися, аж урешті і останній кушнір упав від ляндскнехтських шабель. Тепер шведська перемога була повна, бо і здобуто Високий замок.

Здобувши Львів, шведи зажадали великого окупу, і тому почали переговори в ратуші з бурмістром і райцями. А в між часі по вулицях міста Львова снувалися шведські і польські вояки, обійнявшись за панібрат, вони спільно плюндрували шинки. Пили вино, мед і пиво й цокаючись пугарами говорили: Вітаю тебе милостивий королю в городі Львові! — якого короля вони мали на увазі, шведського короля Карла XII, чи новообраного короля польського Станислава Лещинського, — важко сказати.

Ляндскнехти плюндрували крамниці, насилували жінок, а тих котрі їм ставили спротив вбивали, і забирали від них таляри, дукати, та різні дорогоцінності.

В ратуші велися переговори, шведи зажадали надзвичайно високого окупу. Батьки міста відповіли шведам, що вони не вір'ять, щоб змогли ще таку високу суму грошей роздобути в пограбленому місті. Ще й до того Львів за останні десятиліття через різні війни і лихоліття дуже підупав як центр транзитної торгівлі між Сходом і Заходом.

Почалися тепер торги між бурмістром з райцями і місцевими купцями: вірменами, греками і жидами, які катеґорично заявили, що не мають грошей. Тоді бурмістр з райцями їм таке: — Коли вони, прокляті лихварі, не зложать відповідної суми грошей, тоді їхнє майно буде сконфісковане, а вони прогані поза границі міста. Це була чи не найбільша погроза для тих, які у Львові звили собі теплі гнізда. Тому рад-не-рад, вони погодилися дещо найти на контрибуцію шведам. Щоб доповнити суму окупу, бурмістр звелів привести членів управи Ставропігійського Братства.

Прийшли братчики смиренькі мов вівці, поклонилися низенько бурмістру і райцям, і слухали мнучи шапки в руках, як бурмістр приказував їм зложити суму 200.000 золотих. Не помогли прохання братчиків, що такої суми грошей вони не мають і, що це буде смертний удар для тих та бурмістр і райці сміялися з тих русинів і торгувалися. Нарешті станули на 150.000 золотих контрибуції. Так то для бутної польської управи міста Львова, русини заплатили подвійно. Одні своєю кров'ю і життям, а другі величезним майном.

Тепер Львів визнав нового короля Станислава Лещинського і міська управа знову взяла владу в свої руки і стала паном життя і смерти міщан. Львів зубожів і стратив своє значення. Але, що було шведам до того? Вони, взявши окуп, виступили з міста до Ляшок Мурованих, залишаючи невелику залогу. Їм не цікаві були ті русини, бо прийшли вони як союзники Станислава Лещинського а не русинів-українців.

Родина Горбачевських мала дивного гостя. Це був швед, недолею закинутий до Львова, ротмістр штральсундських райтарів Йоган фон Брик, що несподівано зі своїм відділом хотів здобути Львів і так само несподівано був поранений.

Лікар вірменин Несторович, який потім оглянув рану і вийняв кулю сказав: Куля ушкодила нервову сітку на нозі і тому на дальше життя нога буде кульгавою. Кінець моїй воєнній кар'єрі — сказав ротмістр. Його думки линули тепер в минуле, родинне гніздо у Блекінґе біля Карльскорони. Їх Бриків трьох братів. Один одідичив маєток біля Штральсунду, виїхав туди і дав початок німецьким ріттерам фон Брик. Його родина і так не була корінною шведською родиною, а походила зі Західної Европи. Та після вигнання протестантів звідтіля, вони поселилися в Швеції, віддаючись під опіку яка за це й потвердила і зачислила його до

шведського короля суверена протестантів. От і дід його, це був правдивий »гавдеґен« рубака, що вірно своїм знанням і своєю кров'ю служив королеві Ґуставові II Адольфові, аж до смерти свого короля в битві під Люценом в 1632 році. Служив дід таксамо вірно і доньці короля, королевій Христині, яка за вірну службу подарувала дідові порядний маєток біля Карльскорони, якої ще в той час і не було. Щойно Карло XI на тих скелистих острівцях наказав будувати місто в 1680 році.

Вже пристаркуватим, дід брав участь у кампанії проти Польщі. Одружився пізно з дівчиною шведкою, дочкою свого приятеля. Батько Йогана Акселль, більше займався господаркою як воєнним ремеслом. А часи тоді настали важкі, бо король Карло XI почав відбирати маєтки у шляхти. Ось це місце, де тепер красується Карльскорона, в більшості було в посіданні фон Бриків а тепер знову королівське. Залишилося для них, двох братів, вибирати. Один остався на господарці, а Йоган вибрав твердий вояцький шлях. Почав службу як молодий старшина при штральсундських райтарах. А за рік за два, почалася кампанія проти московського царства.

Перший бій під Нарвою, грімка канонада і головоломна атака його райтарів на московських кіннотчиків. Потім Лівонія, Курляндія, Литва, Саксонія, Краків, Варшава, Львів. Тут фортуна посміялася з нього нещасливо. Нещасна рана перервала його військову кар'єру.

І так тепер лежав Йоган з заплющеними очима, але не спав, хоч уже львівські куранти на ратуші і церквах давно продзвонили дванадцяту, а він усе ще блукав думками по шляхах молодого короля лицаря Карла XII.

* * *

Минулі нудні, як слота, дні, тижні, місяці, До Йогана приходив часто у відвідини командир шведської залоги у Львові полковник Вертер. Говорили тоді про рідні сторони і пригоди на війні. Тиха хата Горбачевських оживала сміхом і незрозумілими піснями. А шведи пили оковиту і веселилися. Полковник Вертер радив Йоганові готуватися в поворотню дорогу до Швеції, бо рана на нозі вже загоїлася. А щоб не їхав з порожними руками, полковник Вертер дав йому два мішечки червінців і талярів і замовив місце в купецькій валці, що їхала до Ґданська. Але доля знову пожартувала собі з Йогана. Він Швеції більше не побачив.

Не побачив Швеції і полковник Вертер. Після нещасливого полтавського бою, попався він у московську неволю, після звільнення, він, як шведський шляхтич залишився жити в Україні. Тут одружився і заклав родинне гніздо, але вже не Вертерів а Петрових. А це тому, що полковника Вертера називали »той Петро«, (тобто царя Петра) швед.

* * *

Морозного ранку перед домом Горбачевських біля зеленої рогачки зупинилися сани запряжені чвіркою баских коней. З них висів одягнений в теплу шубу вусатий шляхтич. Сріблий іней побілив його боброву шапку і його довгі вуси, над якими красувався орлиний ніс а лице рум'яніло від холоду. Твердим кроком підійшов він до дверей і вдарив у калатало. Горбачевський відчинив двері й дуже здивувався. А . . . пан граб'я Лось! Велика честь для мене вітати вашмосця в моїх низьких порогах . . . Не гнися в три погибелі переді мною — відповів граб'я Лось Горбачевському, а скажи мені де той шведський офіцер. І, не чекаючи відповіді, ввійшов до кімнати де сидів Йоган фон Брик.

— Добрий день — привітався по-німецькому.

— Добрий день, — відповів Йоган.

Маю честь представитися: — я граф Лось! А я шведський шляхтич Йоган фон Брик, ротмістр Його королівської величности Карла XII — відповів йому Йоган.

— Яке велике щастя, що я натрапив на шведського шляхтича й офіцера, і спеціяліста будови фортифікацій, — і граф Лось міцно потиснув йому руку.

Поплила невимушена розмова, з якої виходило, що граф Лось є прихильником новообраного короля Станислава Лещинського, і як такий, він є симпатиком шведів і їхнього короля Карла XII. Довідавшись що Йоган фон Брик є добрим фортифікатором-будівничим, а тому що тепер бурхливі часи, то він бажає собі збудувати сильний замок на всякий випадок. Саме тому, він тепер прибув до Львова з пропозицією, чи шведський шляхтич не погодився б взяти ту роботу на себе.

— Але ж пане графе! Я збираюся до Швеції. Вже навіть місце собі замовив у купецькій валці до Ґданська.

— Пусте, — прогримів граф Лось, Швеція не втече, а мішок червоних вашецю завжди придасться. Я не хочу даром, добре заплачу. Го! Го!, граф Лось не хто будь собі. І відчинивши квартирку у вікні крикнув на двір: Гей Грицьку! Семене! А ходіть но сюди!

(Далі буде)

Ст. РАДІОН

Епопея білоруських вояків

Епопеєю білоруських »борців абсурду« можна назвати белетризовані спогади п. н. »Дорогами боротьби« (»Змагарныя дороги«) Константина Акули, описані на 575 сторінках цієї книги. Книга відкривається цінним вступом д-ра Станіслава Станкевича.

Хоч спогади для більшої свободи вислову белетризовані, але автор їх скомпонував у однотягле велике полотно. Розповідь цікава, хвилююча.

У вступній частині Константин Акула дає загальний образ гітлерівської окупації Білорусі в 1941-1944 роках під адміністрацією Генерального Комісаріяту Білорусі з різними допоміжними білоруськими батальйонами та чужинецькими поліційними відділами.

Епопея білоруських »борців абсурду« починається розповіддю про постання і мандрівку Школи Командирів Білоруської Крайової Оборони (БКО) від половини липня 1944 року.

Ідея і підложжя постання БКО було те саме, що й української дивізії »Галичина«. Використати нагоду військового вишколу, щоб у слушний час стати ядром білоруської національної армії. Але воєнні події покотилися стрімголов так, що постання національної армії лишилося тільки мрією у юнаків Школи Командирів БКО. Одначе доля кинула їх у вир війни на Заході. Спершу в 30 німецькій дивізії із чужинців, потім по англо-американському боці в армії Андерса. І ось цим молодим білоруським націоналістам прийшлося кривавитись не за батьківщину, а за її ворогів і катів. І Константин Акула — Симон Спариш, як один з кадетів ШК БКО пройшов усе те пекло світової війни в рядах білоруських »борців абсурду« й увіковічнив те цією епопеєю кольористими малюнками, живою, цікавою розповіддю.

Описи винищування білоруських сіл зі спалюванням живцем людей були дослівно такі само в Україні, зокрема на Волині.

»Душилася, кривавилася, горіла й попеліла між двома хижаками-титанами... Білорусь... Де хто міг і як міг — організувались і рятувались... щоб бути й жити, щоб знайти рятунок, треба було рахувати тільки й виключно на свої сили«. (ст. 38).

Прийшов 1944 рік. Московсько-большевицькі армії наближалися до Білорусі. Мандрівка обездолених людей зі Сходу і ШК БКО почала евакуватися на Захід під огнем московських бомбардувальників. Убиті, ранені, зойки покалічених дітей, плачі й крики жінок. А польські колоністи на те все з вдоволенням дивляться і злорадно підсміхаються. Ждуть своїх союзників росіян.

»На одному з перехідних мостів, що піднявся над залізничними лініями (на товаровій станції у Вільні) з військовиками та масами втікачів на відкритих вагонах, стояла невеличка група »антків« (поляків), яка поглядаючи на той великий конґльомерат солдатів, народів і простих нещасних людей, тішилася, часто усміхаючись і чвирканням ниточкою слини показувала свою зневагу до тих людей, яких доля у той день і годину, на добро чи нещастя зігнала на станцію«. (ст. 58). Не думаючи, що росіяни несли їм не волю, а катинські могили їх еліті й поневолення Польщі.

Автор часто згадує побіч нелюдяности німців, поляків, польських фольксдойчів і особливо плазунів німецького командування росіян, теплим словом українських солдатів і старшин з червоної армії:

»У роті як і в цілому батальйоні (30 дивізії вермахту) було багато українців, з якими білоруси ніколи не входили в колізії, дискутуючи політичні теми.

»Українці були білорусам добрими друзями. Дружба була наслідком спільної історичної долі обидвох народів... привикли, зжилися з тим, що вони брати недолі й один одного мусить завжди підтримувати«. (ст. 207).

Це думки автора як він зустрівся з українцями в таких самих як він мундирах вермахту в 30 дивізії на німецькому західньому фронті. А як був у Білорусі, то там українців поставив побіч інших ворожих Білорусі народів, уважаючи, що т. зв. »українські« відділи німецької поліції складалися з українського національно свідомого елементу так як відділи німецької поліції інших народів.

Адже ж як автор писав ці спогади, то не був юнаком з БКО, який тоді міг не чути й не знати про боротьбу УПА в Україні на

теренах межових з Білорусією включно проти німців, »українських« відділів нім. поліції і совєтської партизанки, польських червоних і людових партизан і з мадярськими відділами, які всі разом зі всіх сторін нападали на українські села, містечка, вбиваючи людей тільки тому, що вони українці, лишали по собі згарища з обгорілими тілами спалених живцем і немічних жінок з чоловіками.

Отже кидати тінь ганьби злочинів »українських« відділів нім. поліції на всіх українців не можна. Ті »українські« відділи нім. поліції так само винищували українське як і білоруське, де німецька поліція кидала їх на погроми населення на українських землях.

Адже ж загально відомо, що »українські« відділи нім. поліції сформовані з полонених совєтської армії, з людей, які рятуючись від голодової смерти в таборах полонених, ішли на будь-яку службу, щоб урятувати своє життя. І туди попадали найбільше *»тоже українці«*, які мали стільки спільного з українством, що Сцервін, чи ті, що зразу при вступі до армії Андерса, як Франк Маклюк зробилися поляками, з білоруством. Таким самим »українцем« був і майор Зінов'єв, тип замаскованого українством російського вислужника німцям, якого вкінці й сам автор називає »проклятим москалюком«.

Цікаво описує К. Акула й вияви »моцарствово«-шовіністичної дурійки поляків, по переході 30 дивізії в полон до американців. Це також найяскравіший приклад як обставини заставляють патріотів своєї батьківщини воювати за свого ворога, ставатися »борцями абсурду«.

Американці всіх полонених поділили по державній приналежності, яку хто подавав. Росіян і тих, що подавали совєтську державну приналежність, примусово репатріювали »на родіну«. Щоб не попасти на муки й смерть до СССР, хто міг, подавав держ. принал. польську. Їх вивозили до табору, де набирали »добровольців« до армії Андерса. Тут попав і Симон Спариш. А в таборі також вибір: до армії Андерса, або польська команда табору передасть тебе до американців для висилки »на родіну«. І так білоруси й українці з усіх земель мусіли зголошуватися дборовольцями до армії Андерса, щоб бути далі »борцями абсурду« з англо-американського боку, воювати за перемогу поневолювачів своїх батьківщин — СССР і Польщі. Хоч тоді вже було відомо, що й поляки стали не визвольною армією своєї батьківщини, а »борцями абсурду«, помічним знаряддям англо-американців для здобуття перемоги поневолювачеві й їх батьківщини, червоній Росії. А проте шовіністична дурійка панувала між ними й при наборі до армії Андерса, яка також стала армією »борців абсурду«. Ось реєстрація до польської армії:

— Ваше ім'я і прізвище?

— Симон Спариш.

— Віроісповідування?

— Православний.

Не питаючи про національність, капраль починає писати »поль«...

— Хвилинку, пане капраль!

— Я по національності білорус, а не поляк.

Капраль до лейтенента:

— Цей рекрут каже, що він не поляк, а білорус. Як маю писати?

Офіцер міряє зором Симона.

— Православний? Гм... муркочучи під носом. — Запишіть його білорусом.

Підходить на поклик капраля наступний.

— Як прізвище?

— Жалудович.

— Жолондовіч?

— Не Жолондовіч, а Жалудович.

— По-польськи буде Жолондовіч, — нервується капраль.

— Я ж не казав, що хочу змінити прізвище.

— Як ім'я?

— Александер.

— Віроісповідання?

— Католик.

— Римо-католик?

— Так.

— Національність? — поляк?

— Не поляк, а білорус.

— »Перунє«! — лає писар. — А то що за звір? Римо-католик і білорус? Як то може бути?

— Звичайно, — по віроісповіданні — римо-католик, а по національності — білорус.

— Нема католиків білорусів! — злісно повторяючи. — Усі католики — поляки.

— Так? — з іронією відказав »Жолондовіч«. Так тоді записуйте поляками всіх французів, італійців і еспанців. Вони ж також католики. (ст. 323-325).

По цьому насувається питання: А де ж спогади українців, що були в польській армії Андерса?

Де ви, відгукніться! Це потрібне для історії українських »борців абсурду«, бо було їх, як згадує К. Акула, багато. Вони, певне, були більше залякані польським шовінізмом як білоруси, тоді як здоровий глузд підказував полякам бути друзями з українцями під обухом долі в другій світовій війні, а не ворогами навіть в армії »борців

абсурду«.

Ці белетризовані спогади Константина повинні бути в бібліотеці кожного білоруського, українського, польського, литовського, латишського й естонського діячів, які думають про створення мирного співжиття і причини, які досі були на перешкоді тому, для створення сильного союзного бльоку, щоб стати мілітарно-господарською спільною потугою, силою, яка могла б успішно відкидати імперіялістичні зазіхання Московії. Щоб Східня Европа стала з'єднаною силовою потугою, рівним партнером з силовими потугами світу.

ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ

С. ГЕНЧУК

Башти над Смотричем

»... Городок каменный... стоит на каменном острове, под ним река пошла меж двох гор каменных, а береги у нея высоки...«, так писав про Кам'янець-Подільський 1593 року мандрівник Трифон Коробейников.

Нині це індустріяльний райцентр Хмельницької області. Старе місто лише частина його, що височить на берегах Смотричу. Тут були знайдені археологічні пам'ятки трипільської культури, епохи бронзи, древньослов'янського періоду і часів Київської Русі. У другій половині XIV ст. збудовано замок — один з найдавніших.

Уся територія старого міста — заповідна. Кам'янець-Подільський справедливо вважають містом-музеєм. Його пам'ятники зводились протягом п'яти віків, і складають дивовижний ансамбль. Багато чого можуть розповісти старовинні стіни!

Час заснування міста губиться десь у IV-II тисячоліття до н. е. Пізніше сюди пролягають торговельні шляхи між Подністров'ям та Причорномор'ям і римськими провінціями. На межі XI-XII ст. тут виникло місто, яке опинилось під владою монголо-татарів. Потім Кам'янець захоплювали литовський князь, польська шляхта, турецькі завойовники. Під стінами Кам'янця вели героїчну боротьбу козацькі полки під керівництвом Максима Кривоноса, Богдана Хмельницького та Івана Богуна.

Нині Кам'янецький замок має 10 башт. Деякі з них (разом з мурами) вже у XIV ст. були кам'яними. Відтоді кожне століття фортеця удосконалювалась, з'являлись нові укріплення із земляними валами, ровами і підземеллями. Проте замок зберіг єдність своєї архітектурної композиції. Він напрочуд гарно »вписується« в скелясту гору. Башти над Смотричем ніби продовжують скелі, нагадуючи вічних вартових.

Архип ДАНИЛЮК

Козацькі »дуби« і »чайки«

На території України човнами користувалися повсюдно. У північних районах, на Поліссі, вони слугували для сполучень під час повеней на Прип'яті і Десні. Збереглися докладні описи виготовлення човна в селі Старосілля, що біля Остра, які зробив у 20 роки якийсь Антон Онищук.

Човни тут робили найчастіше з верби, осокору і липи. Обрали вербу, яка росла на піщаному ґрунті. Зрубавши дерево, обтісували його, надаючи форми човна. За дно правив плоский бік. Потім майстер довбав »середину«. Після цього викопували рів і розкладали у ньому багаття, над яким догори дном клали човен і тримали його так доти, доки він не ставав гарячим. Тоді у розпареному човні розтягували борти. А щоб він був глибшим, його стінки доточували тоншими дошками. »Довбанки« були дуже популярними, особливо на Дніпрі. Відомий тут човен — »дуб« і виготовляли його з дуба. Корма в ньому трохи ширша і округліша, ніс загострений. Є сидіння, які поділяють судно на відсіки.

Взагалі човен був важкий і неповороткий, але дуже стійкий. У Гоголя в »Страшній

помсті« є його опис: »Тихо світить по всьому світі. Це місяць показувався із-за гори... Посеред Дніпра плив дуб...« У ньому, як ми знаємо, крім попа Данила і його дружини Катерини з дитям, сиділи ще кілька парубків та було чимало вантажу. Отож славнозвісний дуб мав солідну вантажопідйомність.

У 1970 році знайшли старий човен на озері Свитязь. Його теж видовбано з дубової колоди. Довжина човна — шість метрів, ширина — метр, висота борту — півметра. На носі й кормі знизу стирчать два клини. Їх призначення — »попереджати« про мілини.

Довбані човни використовували запорожці у військових справах. Про це знаходимо документальні записи. Скажімо, де Гіз, французький посол, сповіщав свого короля Людовика XIII, що »поява в морі чотирьох козацьких човнів наганяла на Константинополь більший жах, аніж чума...«

Козацький човен — »дуб« знайшла 1966 року в заплаві річки Горинь біля села Оржів Ровенського району археологічна експедиція. Човен зроблений із суцільної 700-річної дубової колоди. Форма його — коритоподібна. Загальна довжина — 13 метрів, максимальна ширина — 2,6 метра, товщина бортів — 3, дна — 7 сантиметрів. Днище плоске, корма зрізана. Знахідку козацького човна на Горині можна пов'язати з подіями визвольної війни українського народу 1648-1654 років. Зараз він зберігається у Львівському музею народньої архітектури та побуту. У XVI столітті на Чорному морі з'явилися запорозькі »чайки«, що вже брали до 80 чоловік. Будували човни із старезних лип. Особливо цінувалися дерева з природними дуплами. По днищу човнів з боку бортів врізали вертикальні ребра — шпанговти, до яких кріпили дошки. У верхній дошці вирубували отвори для 10-15 весел. У середній частині робили гніздо щогли з прямокутним вітрилом. Борти з'єднували поперечні леви для гребців. Уздовж бортів прив'язували снопи очерету: це додавало човну плавучості, а також пом'якшувало удари чайок одна об одну.

В Україні, крім довбаних, збереглися до наших днів плоскодонні тупоносі човни — »крипи«. На Волинському Поліссі їх виготовляють із соснових дощок.

О. КАЗИМИРІВ

»Славне військо і товариство Запорізьке Низове«

Які ж матеріяли про старовинне мистецтво українського народу є у розпорядженні науки?

Відомий дослідник Запорізької Січі професор В. Голубецький зазначив, що »... запорізькі козаки вклали цінний внесок... і до... культури українського народу. Ними створені видатні твори художнього слова, в тому числі думи і пісні«. Однією з таких видатних народно-літературних пам'яток, у якій знайшли свій вияв патріотизм, волелюбність і в той же час, характер запорожців, є загальновідомий »Лист запорожців до турецького султана«.

Інший знавець цього історичного періоду Д. Яворницький, характеризуючи високий загальний культурний рівень козацтва, відзначав, що »... В Січі знаходились особи, що вміли створювати вірші і духовні кантати«. І справді, тут було чимало видатних стратегів-воїнів, обдарованих людей, далекоглядних політиків і водночас поетів, кобзарів, співаків, художників, музикантів. Були там і колишні спудеї і мандрівні дяки — учасники вистав шкільного театру Київської братської школи, пізніше Академії. Були там і відважні народні ліцедії«.

»Славне військо і товариство запорізьке низове« дбало не тільки про зміцнення боєздатності кінного та пішого війська, артилерії та фльоти. Його гетьмани і кошові отамани пильно стежили і піклувалися про створення широко розгалуженої системи освіти. Лише за час існування »Нової Січі« (1734-1775) на території Коша Запорізького існували одночасно три школи, і серед них школа при Святопокровській церкві, де під керівництвом уставника ієромонаха Леоніда 30 учнів у віці від 12 до 17 років навчалися »письма, цихфирі та інших наук«. Там же ці молодики відбували суворий курс фізичного і військового навчання. В одному з документів з цього приводу зазначається: »... Як бачимо з щорічного розподілу царського жалування... вони, так само, як і всі інші, одержували курінний свинець і порох« (тобто готувались до звершення військових подвигів). Учні мали своє самоврядування, обирали з свого середовища двох отаманів, одного для дорослих, другого для малолітніх. Їм було надано привілеї »... одержувати прибутки... за колядування під вікнами січового товариства і за поздоровлення його на свята Різдва, Нового року і світ-

лого Христового Воскресіння«.

Запорожці брали з собою в походи найбільш фізично загартованих юнаків, які при тому набували бойових навичок.

У 1754 р., гетьман Яким Гнатович утворив січову, так би мовити, вищу школу. Очолював її товариш куреня Кущевського — Андрій Крячок. Протягом 15 років, до турецької війни (1769), школа випускала полкових старшин, писарів військових канцелярій, адміністративних осіб для урядування паланковими судами та ін.

Пізніше із Січі в слобідку Орловщину, на лівий берег річки Орелі (в районі сучасного Верхньодніпровська) було переведено школу »вокальної музики і церковного співу«. Цією школою, за свідченням церковного історика єпископа Феодосія, керував »... той знаменитий читака і співака, раніше бувший міста Переяслава Святопокровської церкви дячок Михайла Кафізма«. Тут готували читців та співаків для церков і парафій паланок, слобід та хуторів усієї України. Ця школа навчала юнаків партесного співу. Учні школи ходили з вертепом на Різдво, а ввечері під Новий рік — з »Маланкою« по куренях і віддалених заставах-форпостах, розважаючи воїнів-запорожців, вносячи веселе пожвавлення в їх суворі, одноманітні бойові будні.

При всіх 16 церквах, що входили в коло юрисдикції Коша Запорізької Січі, існували церковно-парафіяльні школи, які охоплювали переважну більшість хлопчиків даної місцевості. Про існування таких шкіл згадується в унікальних архівних документах запорожців, датованих 1758-1769 рр. Дослідження показують, що при цих школах силами учнів були створені театри-вертепи, які давали вистави на хуторах та зимівниках.

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

АМЕРИКАНСЬКІ РАКЕТИ ГАРПУН

Для користування і вжитку американського летунства є здані ракети типу Гарпун. Ці ракети призначені для обстрілу і знищування воєнних кораблів. Возитимуть її бомбовики типу А6Е. Але ракети Гарпун будуть також використовувати і воєнні кораблі та субмарини. Дотепер уже 93 американські винищувачі, фреґати і крайсери озброєні цими ракетами. Літаки А6Е мають також завдання боронити американські кораблі, вживаючи ракет Гарпун. На знімці літак А6Е з ракетами під своїми крилами.

ФІНСЬКИЙ НОВИЙ ПАТРУЛЬНИЙ ЧОВЕН

Фінська кораблебудівельна фірма Вартсіля спорудила новий патрульний човен для фінської воєнної морської фльоти. Цей швидкохідний човен має три газотурбінні мотори потужністю 11,580 кінських сил. Мотори розміщені окремо один від одного, так, що у випадку пошкодження одного з них інші будуть працювати без затримки. Човен озброєний ракетами для знищування кораблів і субмарин. Має теж торпеди для поборювання субмарин. Залога човна — 30 моряків.

ЕЛЕКТРОНІЧНА АРТИЛЕРІЙСЬКА СИСТЕМА

Як відомо, китайська армія поспішно модернізується. Нещодавно уряд ком. Китаю підписав угоду з італійською фірмою Марконі про купівлю в тій фірмі модерної артилерійської електронічної системи для польової артилерії китайської армії. Ця модерна електронічна артилерійська система діятиме за допомогою комп'ютерів, заступаючи у великій мірі потрібний керівний персонал.

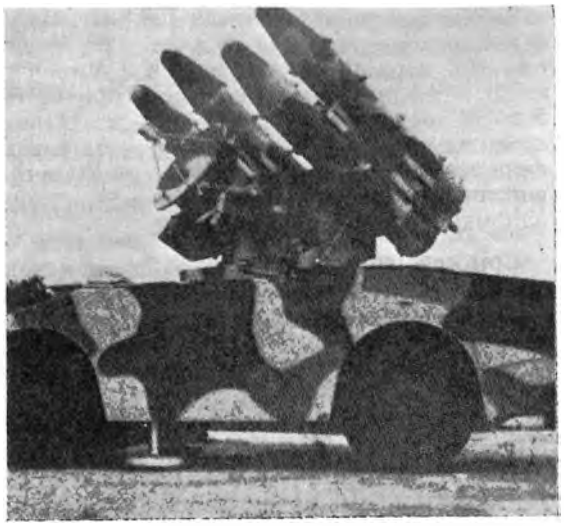

Французький мобільний ракетовикидач.

НОВА ІЗРАЇЛЬСЬКА ГАРМАТА

Ізраїльська армія одержала нову гармату — 155мм польову гавбицю. Ця гармата має засяг стрільби до 20 кілометрів. У неї наймодерніший мірничий пристрій і автоматична подача стрільна. Обслуговують модерну гавбицю лише шість гармашів.

ШЛЯХОПРОКЛАДНА МАШИНА

Чеські інженери сконструювали нову машину, що прокладає металеву дорогу в терені, на якому годі їхати автомашинам військового характеру. Машина називається Восовки. Вона може прокласти за кілька хвилин 40 метрів такої металевої дороги, 7-5 метрів широкої, що нею можуть негайно їхати військові машини чи гармати, а то й танки.

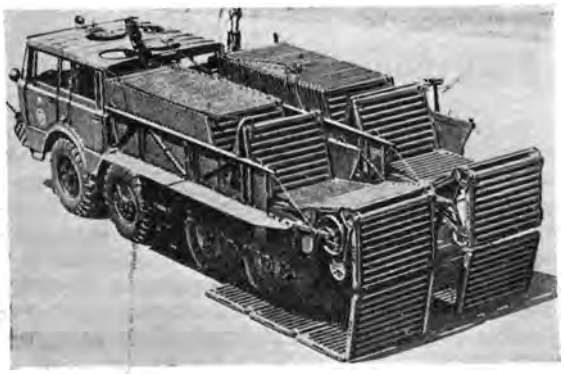

СХІДНЬОНІМЕЦЬКА ПРОТИТАНКОВА ЗБРОЯ

Східньонімецька армія одержала нову протитанкову ракету АТЗ. Ця ракета важить усього 35 кілограмів, і її може легко носити один вояк. Має вона радарний пристрій і нею можна керувати з віддалі за допомогою радіо. Засяг цієї нової ракети — 2000 метрів.

НОВА АМЕРИКАНСЬКА ГАРМАТА

В Америці сконструйовано нову 155мм моторизовану гармату. В неї автоматична гідравлічна подача стрілен. Скорість 35

миль на годину. Виробництво цієї нової гармати почнеться в наступних трьох роках, і ці гармати одержуть американські війська в Европі.

ПОЛЬСЬКИЙ НОВИЙ ВСЮДИХІД

У Польщі віддано в користування армії новий всюдихід. Ця машина має 3.5 метрів довжини і скорість 50 миль на годину. Може їхати в усякому терені, а також плисти у воді. Обслуга цього нового всюдиходу — шість чоловік.

Новий західньонімецький танк.

З ДІЯЛЬНОСТІ ОбВУ

ОКРУЖНІ КОНФЕРЕНЦІЇ ОбВУ

У суботу, 24 січня 1980 р., відбулась у м. Лідс окружна конференція ОбВУ, з участю представників Головної Управи ОбВУ, голови Округи та представників Відділів ОбВУ в Йоркшір.

Окружну конференцію, що відбулась у приміщенні місцевого Відділу СУБ, при 5 Нютон Ґров, відкрив о год. 2.30 пополудні організаційний референт ОбВУ побр. Петро Кіщук, який виконував обов'язки голови Округи ОбВУ в Йоркшір та передав офіційно цю округу побр. Миколі Яцковому новому голові Округи, який і проводив нарадами окружної конференції. З черги представники Відділів звітували про діяльність своїх Відділів.

Ген. секретар ОбВУ побр. д-р Святомир М. Фостун реферував у цілій ширині про загальну діяльність Об'єднання бувших Вояків Українців та про завдання і питання дальшої діяльності, вказуючи на обов'язки Відділів і подаючи вказівки стосовно їхньої діяльності. Про фінансові справи реферував побр. Маріян Д. Гайва, фінансовий референт ОбВУ. Він теж інформував про справу групової поїздки до Австрії, як актуальне питання цьогорічної діяльності ОбВУ.

Голова Округи побр. М. Яцків доповідав про завдання Округи та Відділів, закликаючи до посилення загальної діяльності. В часі обговорювання питань і проблем праці ОбВУ як загально, так теж і у Відділах, представники Відділів ставили запити та живо цікавились усіма проблемами багатогранної діяльності нашої комбатантської організації. Підсумки ділових нарад окружної конференції зробив ген. секретар ОбВУ, а її закінчено о год. 6.00 ввечері проспіванням національного славня. Треба відмітити, що Управа місцевого Відділу ОбВУ, що її очолює побр. М. Марко, зразково подбала про всю підготову конференції, а працьовиті пані — членки Гуртка ОУЖ, пригостили всіх учасників конференції зі справжньою українською гостинністю.

Учасник

*

У суботу, 21 лютого, 1981 р., відбулась у Бедфорді, в залі місцевого Відділу СУБ, чергова Окружна конференція ОбВУ, з участю представників Голов. Управи ОбВУ, голови Округи та представників Відділів ОбВУ в Окрузі Південь.

Ділові наради Окружної конференції ОбВУ відкрив о год. 2.30 пополудні голова Округи побр. Василь Гуменюк та привітавши представників Головної Управи: побр. д-ра Святомира М. Фостуна, ген. секретаря, та побр. Петра Кіщука, організаційного референта, зачитав пропонований порядок нарад, що був прийнятий без змін. Після привітального слова ген. секретаря, представники Відділів реферували короткі звідомлення з діяльності своїх Відділів за 1980 рік, а про діяльність Округи доповідав побр. В. Гуменюк, який і проводив нарадами конференції.

Дуже обширно та вичерпно доповідав про загальну діяльність ОбВУ ген. секретар, подаючи при тому водночас багато різних напрямних загальної діяльності нашої комбатантської організації. Про організаційні та фінансові справи говорив орган. референт побр. Петро Кіщук. Після заслухання реферованих справ відбулась жива й цікава дискусія, як теж учасники подавали різні пропозиції та висловлювали свої міркування до питань загальної діяльності ОбВУ.

З черги голова Округи побр. В. Гуменюк предложив плян праці Округи на діловий 1981 рік, що його присутні прийняли після обговорення.

Підсумки Окружної конференції зробив генеральний секретар, заохочуючи всіх присутніх до дальшої активної праці в ОбВУ. Закриваючи конференцію голова Округи подякував представникам ГУ ОбВУ за їхній приїзд на конференцію та всім присутнім за активну участь у ділових нарадах конференції, що її закінчено у вечірніх годинах національним славнем. Після закінчення конференції пані — членки місцевого Гуртка ОУЖ пригостили учасників гарячою вечерою.

В. Г.

*

У суботу, 21 березня ц. р., відбулась у Лестері, в залі місцевого Відділу СУБ, чергова Окружна конференція ОбВУ, з участю представників Головної Управи, голів Округи і членів Управи Відділів ОбВУ з Округи — Середня Англія і Лінколншір.

Перед початком Окружної конференції пані з місцевого Гуртка ОУЖ пригостили всіх обідом, а конференцію відкрив о год. 3.00 пополудні голова Округи побр. хор. Петро Кіщук, і привітав ген. секретаря ОбВУ побр. д-ра Святомира М. Фостуна, фінансового референта Гол. Управи побр. Маріяна Д. Гайву, побр. Михайла Татарчука — голову Округи Лінколншір та всіх представників Відділів ОбВУ згаданих Округ. Після короткого привітального слова ген. секретаря ОбВУ звітували представники Відділів про діяльність у 1980 році, насвітлюючи загальні аспекти цієї діяльності, а теж і фінансовий стан своїх Відділів.

Про загальну організаційну діяльність ОбВУ реферував ген. секретар побр. д-р Святомир М. Фостун, подаючи при тому напрямні праці Відділів у 1981 році та різні вказівки й поради. Побр. Маріян Д. Гайва доповідав про фінансові питання ОбВУ. Після їхнього зреферування була проведена дискусія, в часі якої присутні ставили запити та цікавилися різними проблемами широкої діяльності ОбВУ.

З черги побр. хор. П. Кіщук доповідав про діяльність Округи ОбВУ — Середня Англія, подаючи при тому напрямні цієї діяльності в діловому році, а побр. М. Татарчук реферував про таку ж діяльність Округи ОбВУ в Лінколншір. Підсумки Окружної конференції, що нею проводив побр. М. Татарчук, зробив ген. секретар, а саму конференцію закінчено у вечірніх годинах проспіванням українського національного славня.

П. К.

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОбВУ В ШОТЛЯНДІЇ

У суботу, 12 вересня 1981 року, в Едінбурзі. в приміщеннях місцевого Відділу СУБ відбулась чергова Окружна конференція ОбВУ, що її відкрив о год. 3.00 пополудні голова Округи побр. Олекса Дем'янчук, вітаючи представників Головної Управи ОбВУ, голів і членів Управ Відділів Округи ОбВУ в Шотляндії і Північній Англії.

Побр. хор. Петро Кіщук, організ. референт Головної Управи вітав у свою чергу голову Округи, голів і членів Управ Відділів, а після прийняття порядку нарад конференції, всі присутні вшанували однохвилинною мовчанкою пам'ять померлих членів ОбВУ цієї Округи.

Звітували з діяльності Відділів: побр. Євген Стешин — Едінбурґ, побр. П. Смерека — Карлайл, побр. Юра Ілюк — Данді, побр. М. Данчак — Аннан, побр. І. Вергун — Ґлязґов.

Про загальну організаційну багатогранну діяльність ОбВУ доповідав побр. хор. Петро Кіщук, а питання суспільної опіки реферував побр. Михайло Захарчук реф. суспільної опіки ГУ. Заслухавши звідомлення та напрямних обидвох членів Головної Управи, учасники конференції живо цікавились загальною діяльністю нашої комбатантської організації, ставили запити та слухали з увагою вияснень і додаткових інформацій, що їх подавали члени Головної Управи ОбВУ.

Наради Окружної конференції закінчено о год. 6.00 ввечері, подякою голови Округи членів ГУ ОбВУ і представникам Відділів за їхню участь та проспіванням національного славня.

ПОБРАТИМСЬКА ЗУСТРІЧ

Того ж таки вечора відбулась спільна Побратимська Зустріч у відзначення 30-ліття існування і безперебійної діяльності Відділу ОбВУ в Едінбурзі. Побратимську Зустріч започатковано молитвою »Боже Великий«. Крім членів Головної Управи і представників Відділів ОбВУ з Округи прибули численно члени й громадянство.

Тост за Блаженнішого Патріярха Йосифа, Блаженнішого митрополита Мстислава, дост. Ярослава Стецька, все українське вояцтво, членство ОбВУ й український народ підніс побр. хор. П. Кіщук, а всі присутні проспівали грімке многоліття.

Після вечері, що її приготували невтомні пані — членки місцевого Гуртка ОУЖ, привітальне слово виголосив голова Округи побр. Олекса Дем'янчук, вітаючи всіх гостей по-українському й в англійській мові. Побр. хор. П. Кіщук вітав учасників Побратимської Зустрічі від голови ОбВУ побр. пор. Богдана Микитина, ген. секретаря ОбВУ пор.

д-ра С. М. Фостуна й від Головної Управи. Привітальне слово виголосив також член Головної Управи побр. Михайло Захарчук. Дбайливо опрацьовану доповідь про діяльність і ролю Відділу ОбВУ в Единбурзі виголосив голова В-лу побр. Євген Стешин.

З черги юначка СУМ Ганя Наконечна продеклямувала поезію »Похід« — Богдана Бори. В дальшій програмі Побратимської Зустрічі побр. хор. Петро Кіщук нагородив медалею ОбВУ побр. Данчака, члена Відділу ОбВУ в Локербі-Аннан. Заключне слово сказав голова Округи побр. Олекса Дем'янчук.

Після закінчення офіційної частини Побратимської Зустрічі відбулась танцювальна забава.

ДОПОВІДЬ ДЛЯ ГРОМАДЯНСТВА

У вечірніх годинах другого дня, тобто в неділю, 13 вересня побр. М. Захарчук виголосив доповідь для громадянства п. н. »Сучасні актуальні питання«. Гостя, як члена Головної Управи СУБ і ОбВУ представив громадянству голова Відділу СУБ п. Іван Головецький.

Доповідач відмітив у своїй цікавій і обширній доповіді, що цього року українська громада у Великій Британії відзначає дві важливі річниці: 40-ліття проголошення Акту відновлення української державности 30 червня 1941 року та 35-ліття існування і безперебійної діяльності нашої суспільно-громадської матірньої організації — Союзу Українців у Великій Британії. Побр. Захарчук наголосив при тому важливість багатогранної діяльності СУБ в усіх ділянках нашого громадського життя: організаційній, культурно-освітній, видавничій, зовнішньо-інформативній, харитативній, політичній та інших.

Доповідач розповів теж про ситуацію в Україні: жорстоке переслідування патріотів, засилання їх у концтабори і психлікарні, затиск і нищення української культури, русифікацію та інші засоби терору, що їх стосує окупант супроти нашого народу. В кінці своєї доповіді побр. Михайло Захарчук вказав, що всі ми повинні працювати для нашої Батьківщини, змагати до поширення наших ідей між чужинцями, жити у взаємній згоді, маючи завжди на увазі прямування до здійснення нашої найвищої мети — здобуття української вільної держави.

Після доповіді розгорнулася цікава дискусія, в часі якої присутні ставили прелеґентові багато запитів та цікавилися різними справами і проблемами. Закрив цю зустріч представника СУБ з нашим громадянством в Единбурзі голова В-лу, висловивши побр. М. Захарчуку сердечну подяку за таку корисну доповідь для громадянства.

Немає сумніву, що такі три вдалі імпрези, що відбулись в Единбурзі, мають позитивний вплив на цілість нашого організованого життя. Громадянство бачить, що наші суспільно--громадські організації продовжують непослаблено їхню діяльність, ознайомлюються з багатьма питаннями й проблемами цього організованого життя, а самі організатори таких імпрез набувають досвіду, як влаштовувати такі імпрези. Коли мова про Побратимські Зустрічі, то всі учасники висловлювали побажання, щоб такі Зустрічі відбувались частіше, бо це вможливлює всім частіше зустрічатись і зміцнює взаємну дружбу та кріпить організоване життя.

Є. С.

ДИСКУСІЙНИЙ ВЕЧІР — ПАНЕЛЬ У НОТТІНҐАМІ

Згідно з наміченим пляном діяльності Відділу ОбВУ в Ноттінґамі, у неділю, 19 квітня 1981 року, культурно-освітня референтура влаштувала дискусійний вечір — панель. Йоно відкрив, вітаючи учасників, п. М. Гуменюк, культурно-освітній референт Відділу ОбВУ, подаючи важливіші річниці, що припадають у 1981 році.

У своєму короткому вступному слові він вказав на значення дискусійного вечора, при чому й підкреслив, що такі дискусії — виміна думок, це добра зброя в нашому громадському і політичному житті.

Доповіді виголосили: п. Тома Ґнип — »Національно-політичний світогляд Тараса Шевченка«, п. Павло Сеник — »Почуття національної свідомости«, п. Михайло Андрусів — »Книжка в житті людини«, (Найголовнішою зброєю кожної людини була, є і буде книжка — друковане слово). Панове

Василь Потек і Михайло Боднар брали участь у президії панелю, без виголошення доповідей.

Після доповідей розгорнулась широка дискусія. Дискутанти займали становище до різних питань, а також і до місцевих громадських справ. Деякі з них висловлювали побажання, щоб такі дискусійні вечори влаштовувати частіше для обговорювання таких чи інших питань і проблем. Ціла програма тривала майже три години. На її закінчення п. М. Гуменюк голова панелю зробив підсумки дискусійного вечора та висловив подяку доповідачам за їхні добре опрацьовані доповіді, а всім присутнім учасникам панелю, дискутантам за участь у цікавому вечорі та закрив його, побажавши всім доброї ночі та з надходячими Великодніми Святами — веселих і радісних Свят Воскресіння Христового!

М. В. Гуменний

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОбВУ У ВОЛТАМ КРОС

Дня 12 квітня 1981 року, в неділю, в пополудневих годинах, зібрались члени побратими та представники братніх організацій, щоб відбути заплянованi Збори Відділу ОбВУ.

Збори відкрив голова В-лу побр. Васильків, привітав усіх зібраних. Головою Зборів обрано побр. М. Шеретюка, а секретарем побр. Тишбира. Слідували привітання Зборам: від Відділу СУБ — п. Лука Вербовий, від ОУЖ — п-ні В. Лозинська, від СУМ — Р. Цюпин, писемний привіт від Гол. Управи, а також усний, що його передав побр. М. Ткачук, який був представником на Зборах. Ці привіти — це побажання найкращих успіхів у переведенні Зборів та багато успіхів для новообраної Управи Відділу, збільшення стану членства Відділу та корисної дальшої праці для добра організації і загальної визвольної справи.

Звіти з діяльності склав голова побр. Васильків, а теж і фінансово-касовий за скарбника, якого не було на Зборах. Із загальної діяльності Відділу та кольпортажу здав звіт побр. Устименко, який є культурно-освітнім референтом і докладає багато праці для громадсько-суспільної і комбатантської організацій у цій місцевості, як розпродаж усіх видань ОбВУ та збирання членських вкладок та збірок. Завдяки йому, Відділ вив'язався у сто відсотках із вплати членських внесків та розпродажу літератури комбат. видань, за що належиться спеціяльне признання і подяка.

Звіт за Контрольну Комісію склав голова побр. М. Шеретюк, схвалюючи пророблену роботу Управи. Абсолюторію уділено одноголосно. Переобрано знову Управу: побр. Васильків — голова, побр. Устименко, Лозинський, Тижбир — члени Управи. Контрольна Комісія: побр. М. Шеретюк — голова і члени, що були попередньо. Треба також згадати, що була дискусія над звітами про цілість пророблено̂ї праці Управою Відділу, її успіхи, а також і неуспіхи та обговорено ряд недомагань і ускладнень.

Збори закінчено проспіванням національного славня.

М. Ткачук

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО МОРЯ

Заходами місцевої Управи В-лу ОбВУ в Болтоні, в неділю, 10 травня 1981 р., відзначено незабутню історичну подію 29 квітня 1918 р., — Свято Українського Моря, коли-то на щоглах кораблів Чорноморської фльоти були піднесені синьо-жовті прапори, а Чорне море стало хоч на короткий час, українським морем.

В нашій громаді вже засвоїлася добра традиція впродовж років, відзначати цей день.

Сцена в привітній залі Відділу СУБ була по-святочному вдекорована прапорами, комбатантськими відзнаками, наголошеним написом і образом корабля із піднесеним на його щоглі синьо-жовтим прапором.

Свято відкрив голова В-лу ОбВУ побр. І. Павкнер вступним словом, вказавши на значення цієї річниці. Обширний реферат на цю тему прочитав побр. М. Тимчишин, а побр. Б. Дедів прочитав чудово опрацьований спогад з нагоди цього святкування, що

його присутні вислухали з великою увагою. На кінець побр. М. Тимчишин виголосив вірш присвячений Чорноморській фльоті. Свято закінчено відспіванням українського національного гимну.

Опісля відбулись інформативні сходини, на яких член ГУ ОбВУ і голова Округи побр. Б. Головатий реферував багато різних справ і напрямних загальної діяльності нашої комбатантської організації. Відтак голова В-лу ОбВУ, побр. І. Павкнер, реферував про найновіші звідомлення, та актуальні внутрішні й зовнішні справи Відділу. Були численні запити і відповіді.

Г. П.

СВЯТО ГЕРОЇВ У НОТТІНҐАМІ

Як рік-річно, так і цього року, в неділю, 31 травня 1981 року, заходами Управи Відділу ОбВУ й Осередку СУМ у нашій громаді гідно й достойно вшановано пам'ять поляглих героїв і героїнь, що віддали своє життя в боротьбі за волю України.

Святкування започаткувала Панахида за наших героїв і героїнь, що її відслужив душпастир ПУКЦ всч. о. Євген Гарабач. Він і виголосив патріотичну проповідь, закликаючи в ній вірних молитися за спокій душ усіх, котрі життя своє поклали в боротьбі проти ворогів України.

Святкову програму започаткувала вступним словом дружинниця Осередку СУМ І. Гуменюк. Святочний Сумівський Апель Поляглим провів дружинник СУМ Євген Курляк, булавний місцевого Осередку СУМ. Під час салюту й однохвилинної мовчанки, над символічною могилою похилилися два прапори: військовий (ОбВУ) і сумівський, що їх тримали прапороносці, дружинники — Михайло Шкробот і Роман Семак, віддаючи нашим героям і героїням честь і поклін за те, що вони воювали за вольності України з мужнім і величним серцем, з лицарською і геройською відвагою різних часів та поколінь і полягли в боротьбі. В між часі п'ятеро старших дружиників — Одарка Іванчук, Роман Мороз, Галина Яєчник, Зенко Бачинський і Маркіян Стасів поклали у стіп могили свічки, вінок і китицю живих квітів. На тій символічній могилі з березовим хрестом були семетрично розложені — стрілецька мазепинка, кріс, автомат, два малі національні прапорці, а коло могили горіли шість свічок. У тому часі ст. юначка СУМ Катруся Дзерин відчитала святочний сумівський наказ, а відтак дружинниця Галина Яєчник, виконала деклямацію »Ідім до тих могил, що сплять у них борці. . .«.

З черги чотири рецитатори: М. Гуменюк, Р. Семак (дружинник), М. Андрусів, П. Сеник, виконали релігійно-національний монтаж присвячений поляглим героям і героїням України, які на протязі 1000 літ нашого національного буття поклали на жертовник боротьби своє життя за волю і державну незалежність.

Свято Героїв закінчено відспіванням українського національного славня »Ще не вмерла Україна«.

М. В. Гуменний

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОбВУ В РЕДІНҐУ

У суботу, 11 квітня 1981 р., о год. 7.30 ввечері, в домівці Відділу СУБ у Редінґу, зібрались члени Відділу ОбВУ, щоб відбути свої Збори та вибрати чи переобрати Управу Відділу для продовжування дальшої важливої комбатантської діяльності. Головою Зборів обрано побр. Л. Рися, кол. старшину і справжнього, раніш як і тепер, українського воїна, прикладного для всіх, а головно активного у Відділі та всюди де лиш потрібно нашої української постави. Секретарем Зборів обрано побр. Т. Гибалу. Протокол з попередніх Загальних Зборів Відділу зачитав побр. Я. Панас, що був дуже цікавий і фахово написаний.

Далі звітували побр. Процько — касовий звіт, а побр. Л. Рись звітував за Контрольну Комісію, як її голова.

Представником ГУ ОбВУ і Округи Лондон був побр. Михайло Ткачук. Він побажав Зборам успіху від голови ГУ ОбВУ та ділових нарад Зборів для скріплення вояцького духа, як запоруки дальшої наполегливої праці для добра нашої батьківщини України.

Він коротко поінформував про цілість

діяльності ГУ ОбВУ та найближчі важливі завдання, що є напередодні до зреалізування, і потреби фінансової піддержки зі сторони всіх Відділів для здійснення всіх запланованих задумів Головної Управи. Були також дискусія та запити.

Переобрано з малими змінами Управу Відділу, а саме головою Відділу обрано побр. Ф. Надвірного, члени Управи: побр. Процко, Гладковський, Остап, Кифор. Контрольна Комісія: побр. Л. Рись — голова, побр. Варлам і Семчук — члени.

Збори закінчено проспіванням національного славня.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОбВУ В ІПСВІЧІ

28 березня 1981 р., в вечірніх годинах зібрались члени Відділу ОбВУ в Іпсвічі та їх Управа, щоб відбути свої Збори, заслухати звітів із проробленої роботи Відділу та Управи. Збори відкрив побр. О. Сухляк, голова Відділу, вітаючи всіх побратимів та запропонував вибрати Президію Зборів. Ярослав Лучка був обраний головою, а побр. Кудрик — секретарем. Голова Зборів подякував за довір'я і зачитав проект нарад Зборів, що був прийнятий без змін, як теж привітав представника ГУ ОбВУ на Округу Лондон, побр. М. Ткачука, та попросив його до Президії.

Відчитано протокол Зборів з торішнього року та затверджено. Звіт з діяльності Управи Відділу зачитав секретар побр. Кудрик, і його звіт охоплював цілість проробленої роботи на протязі каденції. Окремий звіт склала Контрольна Комісія, і її звіт стверджував згідність загального звіту і кінцевим сальдом на день Зборів ф. 38.70.

Представник ГУ ОбВУ і Округи Лондон, побр. М. Ткачук передав привітання від голови Головної Управи та генерального секретаря д-ра С. М. Фостуна, бажаючи Зборам добрих успіхів у нарадах.

Далі він коротко поінформував Збори про загальну діяльність Гол. Управи ОбВУ, а найголовніше, що є напередодні до зреалізування, — поїздка до Австрії для відкриття пам'ятника у м. Фельдбаху та пропам'ятної плити у Відні, в церкві св. Варвари, відбуття Окружних конференцій, Свята Героїв, льотерія, Крайовий Вояцький З'їзд і видавнича діяльність »Сурмач« і Альманах. Були конкретні запити і дискусія з побажанням, щоб фільм ОбВУ був висвітлений в Іпсвічі.

Збори пройшли в дружній атмосфері і вояцькій дружбі з перевибором побр. О. Сухляка головою Відділу та членів Управи. Після Зборів Відділ збільшився до 18 членів і має добру перспективу в його розбудові в місці осідку Відділу та околиці Іпсвічу, де є багато кол. вояків, які напевно включаться у діяльність Відділу, і тим самим сповнять свій вояцький обов'язок супроти України.

Збори закрито проспіванням національного славня.

У ПОКЛОНІ ПОЛЯГЛИМ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

До важливішої щорічної події в житті української громади у Великій Британії належить відзначення Свята Героїв, що припадає звичайно в Зеленосвяточну неділю. В цьому році сповнились 64 роки з часу, коли то український народ розгорнув прапори всенародньої національної революції за відродження своєї самостійної і незалежної соборної держави. Ця визвольна боротьба нашого народу за право бути господарем на своїй власній землі триває в різних своїх виявах і досі.

Наш народ на рідних землях не припиняє боротьби за збереження своєї національної душі, — а ми, українські вояки, що опинились у країнах вільного світу після другої світової війни, і яким доля не судила здійснити своєї мрії, не зневірились, а навпаки своєю стійкістю, дисципліною і вірою доказали, що ми діємо гідно, зберігаючи нашу вояцьку присягу Україні й боремося далі, хоч не зі зброєю в руках за визволення української нації.

Споконвічний ворог України імперіяліс-

тична Москва захопила й поневолює далі нашу прекрасну багату Батьківщину та намагається терором, підступом і брехливою пропаґандою привласнити собі нашу тисячолітню історію і культуру, а нас, українців, зробити мовчазними рабами. У відповідь на таку хижацьку політику імперіялістичної Москви ми, українські вояки, заявили відважно »Нас не переможено! Війна не скінчена й ми прирікаємо продовжувати її аж до перемоги!«

ник у сумівській оселі Тарасівці й започаткувала торік щорічне відзначування Свята Героїв у Зеленосвяточну неділю біля цього пам'ятника, нав'язуючи до прийнятої традиції вшанувати в Зеленосвяточні Дні пам'ять усіх поляглих за волю України.

Цьогорічне Свято Героїв у Тарасівці підготовляв окремий комітет, що його покликала Головна Управа ОбВУ, а очолив його побр. хор. Петро Кіщук, невтомний організаційний референт ГУ й голова Округи

Молодь і громадянство в часі польової Служби Божої.

Організований, здисциплінований і послідовний у своїх починах, свідомий своїх завдань супроти Батьківщини й своєї нації український вояк опинившись на чужині, замінив хвилево свою зброю на працю і слово. І тут, подібно, як на полі бою, він виявився далі вояком української нації, продовжуючи боротьбу за визволення і усамостійнення нашої Батьківщини — України.

Продовжуючи своє чесне вояцьке служіння Україні, ми, українські вояки, не забуваємо наших побратимів, що полягли за волю нашої Батьківщини. Не забуваємо ми й всіх воїнів і борців української нації, що продовж історичного її буття поклали своє життя за те, щоб вона жила. І в пам'ять усіх поляглих за волю України Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії спорудила величавий пам'ят-

ОбВУ.

Свято започаткував звіт коменданта свята побр. Михайла Гринюка голові ОбВУ побр. пор. Богданові Микитиному, а відтак слідувало піднесення національного прапору на щоглу при співанні національного славня. Польову Службу Божу служив всч. о. митрат Микола Матичак. Співав репрезентативний хор СУБ »Гомін« під диригентурою маестра Я. Бабуняка, а теж і дяки. Служба Божа була торжественна, а велика маса народу залягла цілу площу біля каплиці. В часі Служби Божої всч. о. митр. М. Матичак виголосив гарне проповідне слово нав'язуючи в ньому після релігійної частини до Свята Героїв і пошани поляглих воїнів і борців за волю України.

Після закінчення польової Служби Божої комендант свята, його заступник побр. Вол. Лесюк член ГУ та побр. хор. П. Кіщук по-

чали формувати похідну колону, яка мала пройти походом від каплиці до пам'ятника. На чолі колони несено хрест, за ним несли церковні корогви та йшли священики — всч. о. митрат Микола Матичак і всч. о. Григорій Лазієнко, за ними дяки й хор. Опісля йшли прапороносні почоти, представники установ і організацій з вінками: ОбВУ, СУБ, СУМ, Пласт, Українське Товариство, СГД, ОУЖ, СУУВ, далі захоплювала очі кольоритна гуцульська група та молодь у національних строях, членство ОбВУ й численне громадянство, біля 3000 осіб. Чудово представлялася ця похідна колона, над якою розгорталися численні прапори й яка в найкращому організованому

Прапороносні почоти в часі Служби Божої.

порядку пройшла аж до пам'ятника, біля якого обидва отці — всч. о. митр. М. Матичак і всч. о. Г. Лазієнко відслужили Панахиду, а всч. о. Г. Лазієнко виголосив палке проповідне слово. Після Панахиди промовляв голова ОбВУ побр. пор. Богдан Микитин:

»Як ви вмирали, вам дзвони не грали«, — співається в одній з вояцьких пісень, у пошану всім тим воїнам і борцям нашої нації, що поклали своє життя в обороні України, за її волю і славу, — говорив голова ОбВУ. — Клали вони своє життя в боях з ворогами, чи у в'язничних підвалах, гинули скошувані кулями, гойдались на шибеницях, прощались із життям у концтаборах, знесилені голодом і холодом, чи верстали далекі шляхи на заслання, в країні невільничої імперії та гинули в обіймах холоду й каторги. Всім їм дзвони не грали. Мало й залишилось могил, як свідків отих багатьох, багатьох, відомих і невідомих синів і доньок української нації, що віддали для неї все найдорожче, — своє життя. Поклали на жертовнику свою найбільшу жертву, щоб жила наша нація, щоб прокладалися шляхи її майбутнього, щоб виростали нові покоління, вільні й щасливі у своїй вільній державі.

Великі жертви були покладені на жертовник нашої нації. Мабуть, вони більші, ніж у будь-якій іншій нації. Найбільші вони таки в сучасному нашому століттю, коли після вікової неволі Україна піднялась до вільного державного життя. За це вільне, державне життя розгорнули прапори збройної боротьби гідні нащадки мазепинців. За це вільне, державне життя української нації вмирали члени СВУ, СУМ, УВО, ОУН, гинули розстрілювані катами з ЧЕКА, ҐПУ, НКВД, Ґестапо. Своєю кров'ю писали сторінки новітньої історії нашого народу воїни славної УПА, Першої Дивізії Української Національної Армії. Усі вони — оті безсмертні лицарі минулих віків і сучасного віку, що поклали своє життя на вівтарі Батьківщини ставали леґендою, на якій виростали нові борці — теперішні наші нескорими, що йдуть слідами лицарів минулого.

Хоч і не зі зброєю в руках, але зі словом, з оновленою духовною силою, яка нераз куди сильніша за зброю.

Тому Святочна Громадо, Зеленосвяточні Дні, в часі яких ми по традиції вшановуємо пам'ять усіх лицарів і воїнів, — не є днями жалоби чи глибокого смутку. Це дні, в яких ми прославляємо наше славне минуле, що його творили наші завзяті предки — княже військо, героїчне козацтво й борці — учасники визвольної боротьби нашого народу в теперішньому двадцятому століттю.

Висловлюючи наше подячне признання ГУ ОбВУ у В. Британії за здвигнення такої імпозантної символічної могили із високим березовим хрестом у цій нашій Тарасівці, всі ми сьогодні, як одна велика і свідома українська сім'я, духом і серцем:

»Ідім до тих могил, що сплять у них борці,
Що полягли колись із крісом у руці . . .
Ідімо ми до них з молитвою в устах,
І покладім вінки на березових їх хрестах«.

А у відповідь, чому ми повинні це радо

Представники Союзу Українців у Великій Британії з вінком: зліва доправа — дир. Іван Скальський, дир. Іван Равлюк ген. секретар СУБ, радн. Ярослав Деременда і радн. Антін Тисячний. За ними радн. Іван Федечко.

Знаємо, що вся наша історія це безперервна боротьба нашого народу за волю і втримування його державної суверенности. Для того наша земля є вкрита могилами — дійсними чи символічними, тих наших героїв і лицарів, що віддали найвищу жертву — життя на вівтар нашої Батьківщини.

Колись наш національний Пророк Тарас Шевченко писав: »На берегах Дніпра, на Київщині та на Полтавщині, ви не пройдете і верстви поля, не прикрашеного високою могилою, а іноді й десятками могил . . . Моя прекрасна вільнолюбна Україна туго начиняла своїм вільним та ворожим трупом незліченні величезні могили. Вона своєї слави на поталу не давала«.

робити, кожнорічно, в час Зелених Свят, хай будуть тут повторені ці знаменні слова, які сказав колись леґендарний Командир нашої славної УПА, сл. п. генерал Тарас Чупринка, коли раз промовляв над свіжою могилою одного нашого вбитого упівця: »Ми клонимо голови перед усіма героями тому, що вони берегли чести і життя українського народу; тому, що вони своїм життєвим трудом зближували українську націю до її призначення, не дали нам як нації згинути, і своїм прикладом покликали до життя нові тисячі дальших борців за волю і незалежність української держави«.

В дусі цих слів, усі ми, згадуючи особливо сьогодні світлих провідників наших су-

часних визвольних змагань, що були помордовані безбожницьким окупантом: сл. п. Симон Петлюра, Євген Коновалець, Степан Бандера та інші, не забуваймо, що в цьому національному Пантеоні наших Героїв є теж жінки-героїні, що їх сотні були жорстоко закатовані в Кінґірі, чи по інших концтаборах СССР. Про одну з них — поетесу Олену Телігу, що її розстріляло німецьке Ґестапо в Києві в 1942 році, один очевидець записав такі слова: »Я не бачив, щоб якийсь мужчина так героїчно вмирав, як ця незвичайна жінка!«

молимось за них, вони єднаються духовно з нами. Бо вони — сини й доньки нашого народу. Вони вказують нам, щоб ми продовжували те велике, святе діло, за яке вони поклали своє життя.

В пошану всім їм, ми, українські вояки, спорудили в цій тарній оселі пам'ятник на вічну їм прославу. Щороку будемо збиратися в Зеленосвяточні Дні біля цього пам'ятника і помолившись за наших героїчних предків, воїнів і борців, що полягли за волю України в нашому століттю, а як багато серед них наших братів і сестер, буде-

Фраґмент з походу до пам'ятника. За прапороносцями несуть вінок представники Об'єднання бувших Вояків Українців: зліва май. Іван Гвоздик, посередині голова ОбВУ пор. Богдан Микитин, зправа хор. Петро Кіщук.

Коли сьогодні, під час соборної Панахиди ми співали наше поминальне вічна пам'ять для вияву молитовної пошани для всіх тих наших героїв і героїнь, що прославили нашу націю авреолею мучеництва, зробім і поновім рівночасно нашу зобов'язуючу постанову: виконати і передати нашим дітям отой священний заповіт, що його залишили нам ці безсмертні і лицарські сини і дочки нашого поневоленого, але нескореного народу. А заповіт цей простий і ясний, чистий і голосний, як сріблистий зов сурми: »Жити і працювати та бути готовим і на найбільшу жертву для добра рідної Церкви і нашої дорогої Батьківщини — України!«.

В ці Зеленосвяточні Дні вони приходять до нас із засвітів вічного життя, і коли ми

мо духовно єднатися з ними Черпатимемо з їхньої святої жертви духовну наснагу продовжувати їхній чин, що постійно пригадує нам, українським воякам, наш вояцький обов'язок — далі служити вірно нашій Батьківщині й нашому народові.

Вічна слава і пам'ять усім полятлим за волю України!«

Після зложення вінків у стіп хреста й на могилі сумівець М. Ткачук з Лестеру відсурмив останній салют, а на закінчення тієї частини свята понеслось тужливе »Чуєш брате мій«.

У другій частині свята — концерті, виступив репрезентативний хор »Гомін« під диригентурою маестра Я. Бабуняка, започаткувавши програму співом »Іже херувими«.

Акомпаніював, як звичайно, невтомний довголітній піяніст п. В. Джонс. Хор »Гомін« виступав з добре підібраним до Свята репертуаром. Численна публіка привітала тепло також жіночий хор з Лестеру, під диригуванням п-ні Христини Кіщук-Кіллен. Добре опрацьоване святкове слово виголосив довголітній суспільно-громадський і політичний діяч радн. Ярослав Деременда. Деклямували: Люба Микосовська з Манчестеру — »Присвята« та Андрій Михалків з Лестеру — »На свято Героїв«. У часі концерту побр. Володимир Нагайло, який керував програмою концертової частини свята, зачитав телеграму з Мадріду від Управи Відділу ОбВУ в Еспанії:

»Вельмиш. Побратиме Голово!

Приїхати не зможемо, але наші почування і молитви будуть разом з вашими. У великій вояцькій пошані й поклоні всім поляглим за волю України.

Управа Відділу ОбВУ в Еспанії«.

Програма концертової частини Свята проходила справді по-вояцькому, енергійно, скоро й точно. Її керівник побр. В. Нагайло допильновував бездоганно кожної її деталі, а перед закінченням цієї концертової частини він в імені ГУ висловив таку подяку:

»Всечесніші Отці, Достойні Гості,
Шановні Пані й Панове,
Дорогі Побратими,
Дорога Молоде!

Почуваюсь до належного й приємного обов'язку висловити щиру подяку нашим всечеснішим отцям за відслуження польової Служби Божої і Панахиди. Дякую хорові і дякам за їхній спів, представникам українських організацій за вшанування своєю достойною участю нашого Свята і покладення вінків на могилі-пам'ятнику. Дякую голові ОбВУ побр. пор. Б. Микитиному за його святкове слово біля пам'ятника, репрезентативному хорові »Гомін«, його диригентові маестрові Я. Бабунякові, акомпаніяторові п. Вільяму Джонсові, жіночому хорові Гуртка ОУЖ у Лестері та його диригентові п-ні Христині Кіщук-Кіллен, що її водночас і прощаємо та бажаємо їй щасливої подорожі, бо завтра вона виїздить до Канади, дякую шан. радн. Я. Деременді за його гарне святкове слово, декляматорам: Любі Микосовській та Андрієві Михалковому за виголошення деклямацій.

Сердечно дякую голові Комітету побр. хор. П. Кіщуку, комендантові свята побр. М. Гринюку, його заст. побр. В. Лесюкові та побр. М. Татарчуку за їхній великий вклад праці в підготову й проведення нашого Свята. Велика подяка всім впорядчикам, сумівській молоді, паням за прохарчування та всім, хто причинився до успішного відбуття цього гарного Свята. Щиро дякую також побр. С. Баранюкові з Галіфаксу, майстру-різьбареві за подарунок для каплиці — різьбленого кивоту. Всім вам, шановні пані й панове сердечна подяка, що прибули з різних, навіть і далеких місцевостей цієї країни, щоб спільно помолитися і вшанувати пам'ять поляглих воїнів і борців за волю України та вшанувати їхню світлу пам'ятку.

Сповняймо цей наш обов'язок щороку.

Ще раз всім вам наше сердечне вояцьке спасибі!«

Проспіванням грімкого національного славня закінчено це врочисте Свято Героїв, на яке прибули так численно членство ОбВУ, молодь і українське громадянство. У вічі всім впадала зразкова організація цілого свята, зокрема справного походу та й взагалі цілої програми, яка нікого не втомила, а навпаки всіх захоплювала, тому й не диво, що публіка ще довго після закінчення концерту не залишала залю, наче їй було жалко розлучатися з милою і дружньою атмосферою, яка в ній панувала.

Звичайно траплялись тут і там невеличкі недотягнення, які бувають у часі таких великих свят — здвигів, а цьогорічне Свято Героїв можна зарахувати до таких всекрайових здвигів, і напевно Головна Управа ОбВУ братиме до уваги ті недоліки та недотягнення і подбає про їх виправлення в наступному році. Найважливіше це те, що введено гарну традицію відзначування Свята Героїв при пам'ятнику, і ця гарна традиція закріплюється в нашій громаді в цій країні.

майор І. І. Гвоздик

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ
НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОбВУ!

Пам'ятник поляглим воякам І УД УНА у Фельдбаху.

СПІТЬ ХЛОПЦІ СПІТЬ...

Фута-Пас — це гориста місцевина в Північній Італії, в околицях якої проходила німецька оборонна так звана »Зелена лінія«, що її завзято боронили німці навесні 1945 р. Цю оборонну лінію проламали 21 квітня того ж року альянтські війська, що й приспішило капітуляцію всіх німецьких військ в Італії. Після війни німецький Чорний Хрест, — організація, яка піклується воєнними цвинтарями й могилами поляглих німецьких вояків у першій і другій світовій війнах у 18 країнах Европи, Північної Африки і Близького Сходу й майже у 80 країнах світу, де є могили німецьких поляглих вояків, за порозумінням і згодою італійського уряду спорудила великий воєнний цвинтар у Фута-Пас, на якому похоронено 30,665 німецьких вояків, що полягли в боях не тільки в обороні »Зеленої лінії«, але також у різних боях у Північній Італії та померли у шпиталях унаслідок поранення. Сьогодні, це найбільший німецький воєнний цвинтар в Італії.

На цьому цвинтарі похоронені на 23 його секції також і вояки І УД УНА, що померли в шпиталях чи таборах у повоєнному часі й

були тимчасово похоронені на різних маленьких цвинтарях в околицях Ріміні. Улітку 1969 року, коли-то відбувалось відкриття цього великого воєнного цвинтаря, до Фута-Пас прибула делеґація ОбВУ, що її очолював сл. пам. сотник Михайло Білий-Карпинець, а також численна делеґація Братства кол. Вояків І УД УНА і Братства »Броди-Лев« і представники Братства із Зах. Німеччини, і тоді відбулось теж посвячення української секції цього цвинтаря. Панахиду відслужив сл. пам. архиепископ Кир Іван Бучко в сослуженні о. шамб. д-ра Мирослава Марусина і проректора о. Софрона Мудрого та посвятив цю дільницю.

Уся група виїхала з Вел. Британії в суботу, 19 вересня і того дня прибула до Риму. Другого дня, в неділю, пополудні всі прочани були на авдієнції у Його Блаженства Блаженнішого Патріярха Йосифа, в часі якої представники громадських організацій, між ними й представник ОбВУ хор. П. Кіщук, уручили Блаженнішому дари любови. Того ж дня о год. 4.00 пополудні всі були присутніми на Богослуженні в соборі св. Софії, а після Богослуження, в каплиці при пропам'ятній плиті Панахиду відслужили: всч. о. митрат Іван Музичка, всч. о. Петро Стецюк і всч. о. Є. Гарабач. Вінок поклали: почесний голова ОбВУ хор. інж. Теодор І.

Після Панахиди в крипті собору св. Софії в Римі побр. хор. П. Кіщук, поч. голова ОбВУ хор. інж. Т. І. Кудлик, ген. секретар СУБ дир. Іван Равлюк несуть вінок, щоб покласти у стіп пропам'ятної плити.

Кожного року годі було для ОбВУ влаштовувати поїздку на цей цвинтар з уваги на віддаль і кошти, одначе цього року було рішено, щоб таку поїздку відбути, користаючи з нагоди підготови спільної прощі до Риму заходами Президії Українського Крайового Патріярхального Об'єднання Мирян ПУКЦ.

Головна Управа ОбВУ виделеґувала побр. хор. Петра Кіщука і побр. Маркіяна Шептицького як представників нашої комбатантської організації і доручила їм зайнятися всіми справами поїздки на Фута-Пас, а Президія УКПО радо погодилася включити в програму прощі також поїздку на воєнний цвинтар.

Кудлик, дир. Іван Равлюк і хор. Петро Кіщук.

У четвер, 24 вересня рано, о год. 7.00 ціла група виїхала автобусом до Фута-Пас. На жаль, всч о. митрат Іван Музичка захворів і не зміг з нами поїхати. За те до нашої групи приєдналися Сестри Василіянки: Ореста Дубляниця, Дарія Рожко, Лаврентія Атаманюк і Мелетія Кринач.

Дорога до Фута-Пас далека. Прослалась вона гористим і лісовим тереном. При тому негода не вможливлювала любуватися краєвидом. Але загально настрій у всіх був добрий. Хор Петро Кіщук привітав усіх в автобусі від голови ОбВУ, генерального секретаря та всіх членів Головної Управи, а зок-

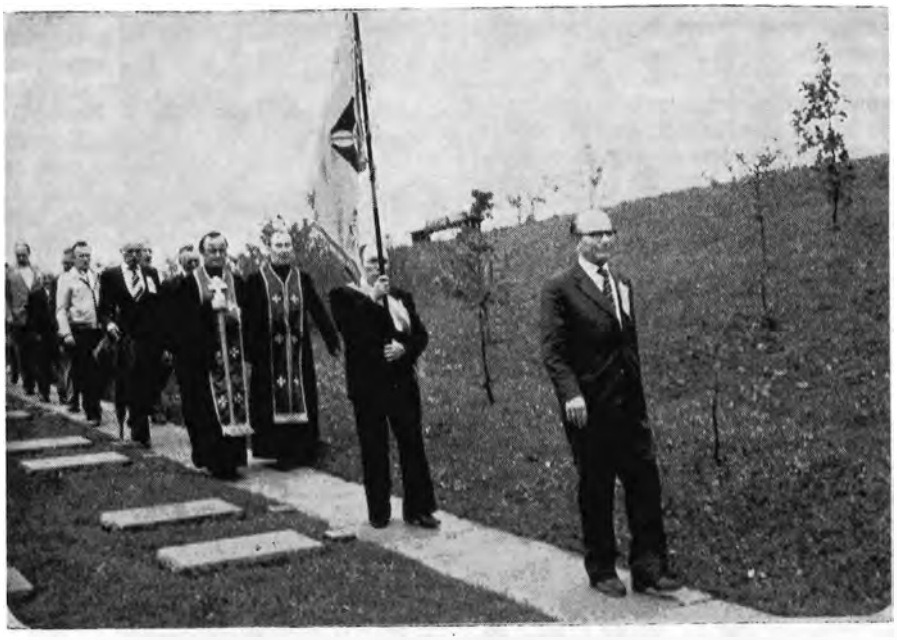

Побр. хор. Петро Кіщук провадить похід на українську дільницю воєнного цвинтаря у Фута-Пас.

На цвинтарній дільниці, де похоронені наші вояки I УД УНА. Зліва направо: дир. І. Равлюк, хор. інж. Т. І. Кудлик, всч. о. Є. Гарабач, побр. Д. Литвин з прапором, всч. д-р І. Дацко, хор. П. Кіщук, і побр. Б. Рогач.

Учасники співають »Вічна пам'ять«.

рема привітав всч. о. д-ра Івана Дацька, всч. о. Євгена Гарабача, хор. інж. Т. І. Кудлика, ген. секретаря СУБ дир. І. Равлюка та члена ГУ ОбВУ побр. М. Шептицького і подякував усім за вияв їхньої охоти поїхати на воєнний цвинтар і помолитися за спокій душ похоронених там українських вояків.

Воєнний цвинтар до якого ми прибули після тригодинної їзди, розположений у прегарній гірській мальовничій околиці, біля невеликого сільця тієї ж назви — Фута-Пас. Привітав нас зливний дощ, і то такий, що годі було навіть думати йти на цвинтар. Місцевий адміністратор цвинтаря

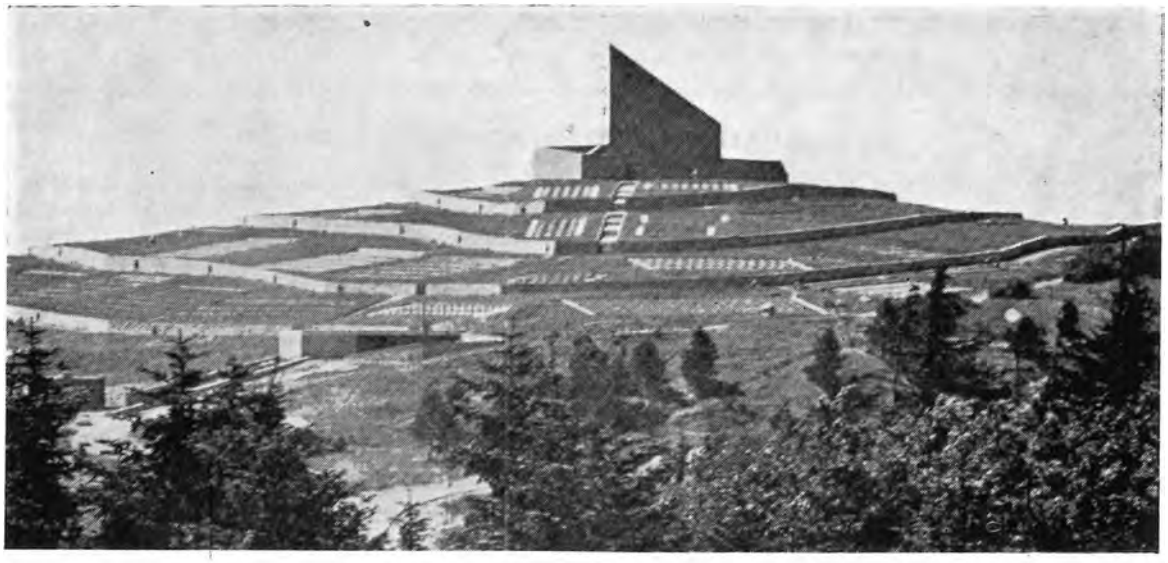

Загальний вигляд воєнного цвинтаря у Фута-Пас.

дав нам великі парасолі й так ми під парасолями пішли до крипти, в якій теж є і вмурована плита в пам'ять поляглих українських вояків. У крипті всч. о. д-р І. Дацько і всч. о. Є. Гарабач відслужили Панахиду. Дякував побр. Богдан Рогач. Вінок у стіп пропам'ятної плити поклали: хор. інж. Теодор І. Кудлик, побр. М. Шептицький і побр. Б. Рогач. Зворушливе проповідне слово сказав всч. о. д-р І. Дацько. На нашу превелику радість надворі перестало дощіти, так, що ми могли піти на цвинтар, на українську дільницю, і там на кожній могилі ми поклали червону рожу, а всч. отці відслужили там Молебень. Прапороносцем ОбВУ був увесь час побр. Дмитро Литвин з Манчестеру. У своєму слові хор. П. Кіщук віддаючи пошану похороненим тут побратимам — українським воякам, висловив надію, що прийде час, коли їхні тлінні останки будуть перевезені на вільну українську землю і там похоронені.

Тужливим »Чуєш брате мій« закінчено вшанування пам'яті похоронених наших побратимів українських вояків на воєнному цвинтарі у Фута-Пас.

Спіть, хлопці, спіть! . .

Учасник

Пропам'ятна плита в церкві св. Варвари у Відні.

XXVII КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ЇЗД ОБВУ

У суботу, 10 жовтня 1981 року, відбувся в Манчестері, в приміщеннях місцевого Відділу СУБ XXVII з черги Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ, що проходив під кличем Франкових слів: »Лиш борися не мирися!«.

З'їзд відкрив о год. 4.00 пополудні голова ОбВУ пор. Богдан Микитин, вітаючи учасників, а між ними священиків, представників крайових суспільно-громадських організацій і молодь. Зокрема привітав гостя, проф. д-ра Олега Забару — представника Відділу ОбВУ в Еспанії.

З черги репрезентативний хор СУБ »Гомін« під дириґентурою маестра Ярослава Бабуняка проспівав »Розпрягайте хлопці коні — нар. пісня, муз. обр. Ярослава Бабуняка, »Маршерують вже повстанці« — пісня УПА і »Марш Дивізії — муз. обр. Я. Гордія. Опісля письмові привіти З'їздові зачитав ген. секретар ОбВУ д-р Святомир М. Фостун. Вони наспіли від Блаженнішого Патріярха Йосифа, Преосвященного Владики Анатолія, всч. о. протопресвітера Сильвестра Богатирця голови Єпархіяльного Управління УАПЦ у Великій Британії та капеляна ОбВУ, всч. о. митрата Миколи Матичака, Президії Секретаріяту СКВУ, Президії Світового Українського Визвольного Фросту, Голови ОУН дост. Ярослава Стецька, полк. д-ра Романа А. Богатюка керівника Ресорту Військових Справ Уряду УНР в екзилі, генерал-хорунжого Костянтина Мандзенка, Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА, полк. Євгена Рена, п. Сеппа Маурера голови австрійських комбатантів округи Фельдбах, Австрія, Управи Станиці Братства І УД УНА

Голова ОбВУ пор. Богдан Микитин відкриває XXVII Крайовий Вояцький З'їзд.

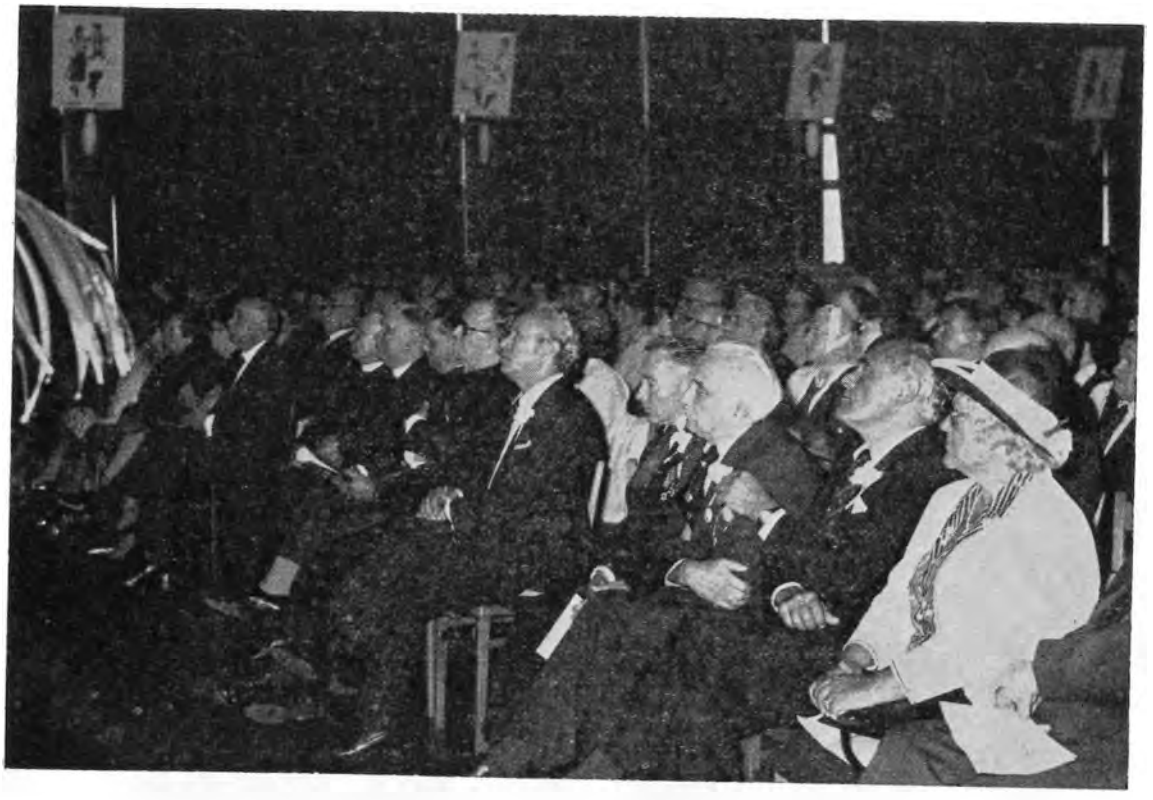

Священики, громадські діячі й учасники XXVII Крайового Вояцького З'їзду.

в Аделаїді, Австралія, Української Інформативної Служби у Вел. Британії, Крайової Управи Союзу Гетьманців Державників у Вел. Британії, Крайової Військової Управи, Леґіону Симона Петлюри, Української Комбатантської Ради, хор. інж. Теодора І. Кудлика почесного голови ОбВУ, Українського Крайового Патріярхального Об'єднання Мирян ПУКЦ, Управи Спілки Української Молоді у Вел. Британії, Крайової Пластової Старшини, Спілки Українських Учителів і Виховників, Організації Українських Жінок, Товариства Українських Літераторів, Української Студентської Громади, Товариства »Гуцульщина«, п-ства Ірини і Володимира Леників з Німеччини, Інституту етнографії і фолкльору, д-ра Олекси Воропая, Дирекції »Подолії«, пл. сен. Р. Гринаша мужа довір'я товариства »Бойківщина«, та п. Остапа Пицка.

Усно вітали З'їзд: всч. о. крил. Михайло Ратушинський капелян ОбВУ, всч. о. Михайло Дяченко, всч. о. Ярема Гаврилюк почесний капелян ОбВУ, ген. секретар Союзу Українців у Великій Британії дир. Іван Равлюк, який теж привітав З'їзд від Президії КОУГЦУ, і проф. д-р Олег Забара, який вітаючи З'їзд передав усім вітання від Управи Відділу ОбВУ в Еспанії та від усіх українців у тій країні.

Після усних привітань З'їздові виступив маестро Володимир Луців і при акомпаніяменті п. Вільяма Джонса проспівав три пісні: »Гей на горі женці жнуть« — козацька пісня, »Надії« — муз. Д. Лопатинського і »Аріозо Богуна« з опери »Богдан Хмельницький« — музика К. Данькевича.

Святкове слово, присвячене збройній боротьбі українського народу за своє визволення і ролі українського вояцтва в цій боротьбі виголосив майор Іван К. Гвоздик. З черги Іванка Вихрій і Петро Кузів — обоє члени танцювального ансамблю »Орлик« протанцювали »Козак« — танець — дует, а опісля »Орлик« вивів груповий танець »Ой ходила дівчинонька«.

Щороку в часі Крайового Вояцького З'їзду Головна Управа ОбВУ нагороджує медалями своїх активних діячів за їхню довголітню віддану працю для добра нашої комбатантської організації. Цього року Головна Управа нагородила медалею члена Управи побр. Володимира Лесюка, довголітнього і заслуженого громадського діяча української громади у Великій Британії. Медалю вручив побр. В. Лесюкові голова ОбВУ пор.

Проф. д-р Олег Забара, представник Відділу ОбВУ в Еспанії вітає XXVII Крайовий Вояцький З'їзд.

Голова ОбВУ пор. Богдан Микитин у асисті пор. д-ра Святомира М. Фостуна ген. серкетаря ОбВУ і хор. Петра Кіщука орг. референта ОбВУ, нагороджує медалею члена Головної Управи ОбВУ побр. Володимира Лесюка. Зправа — побр. Володимир Нагайло керівник офіційно-концертової частини Крайового З'їзду.

Виступ репрезентативного танцювального ансамблю »Орлик« у офіційно-концертовій частині З'їзду.

Богдан Микитин в асисті хор. Петра Кіщука, під гучні оплески присутніх, а ген. секретар д-р Святомир М. Фонтун уручив йому грамоту.

Продовжуючи програму офіційно-концертової частини З'їзду хор »Гомін« під диригентурою маестра Ярослава Бабуняка і при акомпаніяменті довголітнього великого приятеля українців п. Вільяма Джонса проспівав »Засяло сонце золоте« — муз. І. Недільського, Ой бурлака молоденький — муз. Кирила Стеценка і »Вічний революціонер« муз. М. Лисенка. Пролог з »Мойсея« Івана Франка продеклямував по-мистецькому побр. Анатолій Кривонос. Піснею »Вічний революціонер« і згаданою деклямацією ОбВУ вшанувало 125-річчя з дня народин Великого Каменяра Івана Франка.

»Віночками« і новим танцем »Лемки« танцювальний ансамбль »Орлик« закінчив свій виступ у цій програмі З'їзду, зібравши заслужені оплески. Резолюції З'їзду зачитав побр. Володимир Лесюк, і ці резолюції були прийняті грімкими оплесками.

На закінчення офіційно-концертової частини З'їзду хор »Гомін« проспівав »По морю, по морю« — А. Вахнянина, »Добраніч« — муз. А. Гнатишина і »Вперед« — пісня УПА. Опісля з палким словом до присутніх виступив п. Вільям Джонс, закликаючи всіх плекати і зберігати рідну традицію, жити організованим життям і вірити в перемогу Божої Правди і в день воскресіння України до нового вільного життя, а цього дня він хотів би теж діждатися.

Виступивши на тлі хору й танцювального ансамблю побр. Володимир Нагайло, який проводив цілою офіційно-концертовою частиною З'їзду подякував за виступи в цій частині маестрові Володимирові Луцеву, репрезентативному хорові »Гомін« його диригентові маестрові Ярославу Бабунякові, піяністові п. Вільяму Джонсові, танцювальному ансамблеві »Орлик« і його хореографам — п-ні Марії Бабич і п. Дмитрові Парадюку, отцям: всч. крил. Михайлові Ратушинському, всч. о. Михайлові Дяченку, всч. о. Яремі Гаврилюку, дир. Івану Равлюкові і проф. д-рові Олегу Забарі — за їхні привітання З'їздові, май. І. К. Гвоздикові за виголошення святкового слова, побр. А. Кривоносові за продеклямування прологу »Мойсея«, а після проспівання українського національного славня, побр. Володимир Нагайло поінформував присутніх про причину, чому З'їзд відбувається в приміщеннях манчестерського Відділу ОбВУ, а не в залях Бель В'ю, як це було заповіджено, подав до

Королеви краси з Відділів ОбВУ (на жаль, не усі показані на цій знімці), що брали участь у конкурсі краси на цьогорічному Вояцькому З'їзді ОбВУ.

Побр. ппор. Маріян Д. Гайва представляє королеву краси Відділу ОбВУ з Аштону п-ну Лесю Півнюк.

Жюрі конкурсу: Зліва направо: побр. Михайло Кормило, проф. д-р Олег Забара дир. Іван Скальський, побр. Михайло Гринюк — голова жюрі п-ні Анастасія Остап'юк, п-ні П. Гвоздик і п. Богдан Марченко.

відома дальшу програму З'їзду, а також інші актуальні інформації, користаючи з нагоди, що заля була переповнена численно прибулими громадянами, з різних громад.

Другою частиною З'їзду керував член Головної Управи ОбВУ побр. Маріян Д. Гайва, а йому допомагав побр, Михайло Музика. Ця друга частина З'їзду — велика танцювальна забава почалась о год. 8.00 ввечері. В між часі в одній з кімнат манчестерського Відділу СУБ була вечеря на яку були запрошені окремі гості і представники суспільно-громадських організацій. До послуг учасників З'їзду була харчівня і пивні на місці. В часі забави грала оркестра п. І. Туїшина. Головна танцювальна забава відбувалась у великій залі, а молодь мала дискотет у просторому шатрі біля головного будинку Відділу. На превеликий жаль заля і всі приміщення манчестерського Відділу виявились

замалі, і була весь час, як кажуть, бісова тіснота, яка й вплинула від'ємно на перебіг другої частини З'їзду. Як звичайно, головною атракцією цієї частини З'їзду є вибір королеви і двох княжних краси ОбВУ. До конкурсу в часі цьогорічного Вояцького З'їзду станули такі королеви краси з Відділів ОбВУ: п-на Марія Новак — Дарбі, п-на Анна Багира — Ковентрі, п-на Леся Півнюк

Після вибору королеви і княжних краси.

— Аштон, п-на Оксана Пилип'юк — Болтон, п-на Галина Білинська — Лондон, п-на Марійка Зімбровська — Манчестер, п-на Леся Миган Ноттінґгам, п-на Галина Козак — Лестер, п-на Оля Макарчук — Галіфакс, п-на Ганя Глушко — Пітерборо і п-на Дарія Панас — Брадфорд. Реєстрацію королев проводив побр. Павло Ґошко з Лестеру. Жюрі конкурсу працювало в такому складі: побр. Михайло Гринюк — голова, а члени: п-ні Анастасія Остап'юк, п. Іван Скальський, п. Богдан Марченко, п-ні П. Гвоздик, проф. д-р Олег Забара і побр. М. Корнило та вибрало королевою краси ОбВУ на 1981-1982 рр. п-ну Галину Козак з Лестеру, першою княжною п-ну Марійку Зімбровську з Манчестеру а другою княжною п-ну Лесю Миган з Ноттінґгаму.

Вибраній королевій краси наклав корону голова ОбВУ під трімкі оплески численної публіки, а торішня королева краси п-на Наталія Дутка наклала їй шарфу. З черги ген. секретар ОбВУ д-р Святомир М. Фостун

Королева краси ОбВУ на 1981-1982 рр. п-на Галина Козак.

вручив їм грошові подарунки, а гість з Еспанії проф. д-р Олег Забара — букети пиштінґгаму.

Після закінчення цієї церемонії продовжувалась танцювальна забава аж до другої години ночі. Згідно з програмою З'їзду, ним керував побр. Богдан Головатий як голова Підготовного Комітету з допомогою побр. хор. Петра Кіщука. З приємністю належить відмітити всебічну допомогу інших членів Головної Управи ОбВУ, Управ і членів манчестерського Відділу ОбВУ і СУБ, УТК і рочделського Відділу ОбВУ, бо всі вони трудились, щоб цей Крайовий Вояцький З'їзд нашвидкуруч організований на новому місці відбувся якнайуспішніше. Всім їм належить сердечна вояцька подяка.

Учасник З'їзду

Зліва доправа: перша княжна краси п-на Марійка Зімбровська — Манчестер, королева краси — п-на Галина Козак — Лестер і друга княжна краси — п-на Леся Миган — Ноттінґам.

РЕЗОЛЮЦІЇ XXVII КРАЙОВОГО ВОЯЦЬКОГО З'ЇЗДУ

1. Двадцять сьомий Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ вітає український народ на рідних землях, а зокрема вітає нескоримих патріотів борців за національні права і свободу української нації, що караються у в'язницях, концтаборах, психлікарнях і живуть на засланні, далеко від України.

2. З'їзд вітає Його Блаженство Блаженнішого Патріярха Йосифа І, Блаженнішого Владику митрополита Мстислава, Преосвященного Владику єпископа Анатолія, ієрархів і духовенство українських Церков, Секретаріят і Президію СКВУ, Президію Світового Українського Визвольного Фронту, Президію КОУГЦУ, українські політичні сили, суспільно-громадські установи, організації, товариства, наукові інституції, українських генералів, старшин, підстаршин і вояцтво, об'єднане в різних українських комбатантських організаціях, а зокрема в Братстві кол. Вояків І УД УНА.

3. З'їзд вітає сердечно українську центральну матірню суспільно-громадську установу Союз Українців у Великій Британії в його 35-ліття існування і безперебійної багатогранної діяльності та бажає СУБ дальших успіхів, розбудови та корисної праці для добра української громади у Великій Британії і нашого народу. З'їзд вітає також українські громадські організації, товариства, молодь і українське громадянство у Великій Британії.

4. З'їзд висловлює щиру вдячність Її величності королевій Єлисаветі II, британському урядові й громадянству за гостинність, виявлену до українських воя-

ків і українського громадянства, яке проживає у Великій Британії, а також вітає сердечно всіх приятелів-британців, котрі підтримують українську національну справу.

5. Двадцять сьомий Крайовий Вояцький З'їзд відбувається в 125-річчя з дня народин великого українського письменника, поета і політичного та громадського діяча Івана Франка, в 40-ліття проголошення української державности Актом 30 червня 1941 року, а тому учасники З'їзду клонять свої голови в пошану Великому Каменяреві та всім борцям, що поклали своє життя за світлий чин 30 червня 1941 року, вітають палко Голову Українського Державного Правління з 1941 року достойного Ярослава Стецька та всіх живучих співтворців цього державницького чину.

6. З'їзд відзначує і вшановує 60 річницю відродження Української Автокефальної Православної Церкви в Україні, а його учасники клонять свої голови в пам'ять і пошану ієрархам, священикам і тисячам вірних УАПЦ, що згинули у в'язницях і концтаборах за рідну Церкву. З'їзд ушановує теж пам'ять леґендарних героїв Базару, котрі 60 років тому згинули під Базаром, скошені большевицькими кулеметами, не зрадивши великої ідеї.

7. З'їзд гостро засуджує терор окупаційного московського режиму в Україні, протестує проти русифікаційної політики Москви в Україні, проти релігійного, політичного, культурного, соціяльного й економічного затиску й визиску українського народу, проти нищення культурних пам'яток і надбань української нації, протестує проти переслідування віруючих, проти арештів українських патріотів, їхнього ув'язнення та зсилки в концтабори і психлікарні.

8. З'їзд вимагає негайного звільнення Юрія Шухевича, о. Василя Романюка, Вячеслава Чорновола та всіх інших українських політичних в'язнів, а також і повернення в Україну із заслання українських патріотів.

9. З'їзд стверджує існування у світі напруженого міжнародного політичного положення, зростання гонки озброєння та посилений зріст мілітарного потенціялу СССР, що становить серйозну загрозу вільному світові.

10. З'їзд закликає молодь цікавитися військовознавством, використовувати різні можливості здобувати військовий вишкіл, а студентів закликає використовувати можливості військових старшинських курсів доступних університетським студентам.

11. З'їзд закликає українське громадянство зберігати єдність, організованість і поборювати різні розкладницькі прояви та дії, що намагаються послабити, підірвати і розкладати українське організоване життя в цій країні.

Манчестер, 10 жовтня 1981 року

У цьому числі нашого військовознавчого журналу »Сурмач« не друкуємо ніякого репортажу з відбутих цьогорічних урочистостей в Австрії — з посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари у Відні і з відкриття та посвячення пам'ятника у Фельдбаху, тому, що про згадані врочистості Головна Управа ОбВУ видала окрему пропам'ятну книжечку п. н. »Вояки — воякам«.

Редакція

НЕВІДЖАЛУВАНА ВТРАТА

У п'ятницю, 5 червня 1981 р., українська громада в Лестері відпровадила в останню дорогу приятеля, дорогого друга, прикладного християнина і громадянина, суспільно-громадського і політичного діяча —

бл. пам. ПАВЛА ЛАТУ,

що помер несподівано при праці на 59 році свого життя. Життєвий шлях Покійного — це невпинна праця для своєї громади і свого народу.

Вже в молодому віці бл. пам. Павло Лата був ув'язнений за приналежність до ОУН. За большевицької окупації був змушений іти в підпілля, а його родину вивезли большевики на Сибір.

Покійний був співосновником у Лестері Відділу СУБ, Відділу ОбВУ, Осередку СУМ, Школи Українознавства і УТК »Калина«.

Бл. пам. Павло Лата був одним з ініціяторів, а згодом членом Комітету купівлі Громадського Дому в Лестері і членом багатьох ділових і святочних комітетів. Упродовж років займався справами купівлі церкви і був одним з передових жертводавців на нашу церкву, Громадський Дім та всі громадські й національні цілі.

У нашій громаді бл. пам. Павло Лата був членом усіх церковних і сусп.-громадських організацій, а також, аж до захворіння, постійним членом Управи Відділу СУБ та на початках, членом Управи ОбВУ. Покійний був дуже скромної вдачі, прикладний для всіх у поведінці, мав особливу терпеливість вислухати думок і поглядів інших і охоче подавав поміч всюди, де було її потрібно.

Похоронного чину довершив всч. о. Євген Гарабач з Лондону при дуже численній участі українського громадянства з Лестеру й околиці та односельців з Брадфорду і Ноттінґгаму.

Похоронено Покійного на цвинтарі Ґілровз у Лестері. Над могилою промовляли: всч. о. Є. Гарабач, односелець з Брадфорду, голова місцевого Відділу ОбВУ хор. П. Кіщук, а від Відділу СУБ, Осередку СУМ, Патріярхального Об'єднання, Батьківського Комітету, Школи Українознавства, Гуртка ОУЖ, УТК »Калина« і всіх приятелів, друзів і подруг — п. М. Николишин.

Після похорону відбулась у Домі СУБ тризна, на якій промовляли кол. голова СУБ п. М. Лучка і п. В. Камінський.

За ініціятивою односельців Покійного проведено збірку на українську пресу в Англії. Зібрано ф. 67.10 і призначено: ф. 20.00 на пресфонд »Української Думки«, ф. 20.00 на пресфонд »Визвольного Шляху« і ф. 27.10 на пресфонд »Сурмача« ОбВУ.

Нехай цих кілька скромних рядків будуть признанням і щирою подякою бл. пам. Павлові Латі за всі його діла і труди для нашої громади в Лестері.

Спи, Дорогий Друже Павле, нехай чужа, гостинна англійська земля буде Тобі легкою, а Твоє життя, діла і труд залишаться серед нас прикладним дороговказом на шляху до кращого завтра нашого народу.

Вічна і славна Тобі пам'ять!

Управа Відділу СУБ і Управи Братніх Організацій у Лестері

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

БАЛІЙ ПЕТРО
народжений 1.1.1909 року в Майдані Старому, Львівської обл. Вояк польської армії. Довголітній член ОбВУ. Помер 2. 8. 1981 року в Галіфаксі.

БОДНАРЧУК ЯРОСЛАВ
нар. 28.5.1926 року в Стрию. Вояк І УД УНА. Помер у Лондоні 17. 5. 1981 року.

ВАСИЛІВ ОСИП
нар. 3.9.1909 року в Мельниці, Борщівського району. Ст. стр. польської армії. Помер 21. 6. 1981 року в Ейлбері.

ҐРЕСЬКО ІВАН
нар. 5.12.1925 року в Грабінці, Ярославщина. Вояк І УД УНА. Помер 13. 6. 1981 року в Стокпорті.

КАРАСЬ ІВАН
нар. 11.12.1927 року. Підстаршина німецької армії. Помер 27. 10.1981 року в Лестері.

КВАСНИЦЯ ВАСИЛЬ
нар. 26.9.1911 року в Коневі, центральні землі України. Прикладний український громадянин. Помер 3. 8. 1981 року в Брадфорді.

КРИЦЬКИЙ АНДРІЙ
нар. 12.6.1915 року в Молотькові, Надвірнянського рай., Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер 8. 7. 1981 року в Едінбурзі.

ЛАТА ПАВЛО
нар. 16.11.1921 року в Олеші, Бучацького рай., Тернопільської обл. Прикладний громадянин, довголітній член ОУН. Вояк І УД УНА. Помер 26.5. 1981 року в Лестері.

МАНДЗЮК МИКОЛА
нар. 5.11.1914 року в Молотькові, Надвірнянського рай., Івано-Франківської обл. Вояк І УД УНА. Помер 22. 2.1981 року в Брадфорді.

МЕЛЬНИК ЯРОСЛАВ
нар. 9.3.1925 року в Коропці, Бучацького рай., Тернопільської обл. Вояк І УД УНА. Помер 5. 5. 1981 року в Лію.

МИКИЦЕЙ ОСИП
нар. 15.8.1915 року в Мухавці, Чортківський рай., Тернопільська обл. Учасник боїв на східньому фронті. Вояк сов. армії. Помер 12. 7. 1981 року в Ковентрі.

МАЦЬКІВ МИХАЙЛО
нар. 7. 7. 1911 року в Кип'ячці. Вояк польської армії в 1934-1935 роках. Вістун І УД УНА. Помер 5. 3. 1981 року в Блякбурні.

НОРИК АФАНАСІЙ
нар. 8. 3. 1909 року в Миколаєві, Львівська обл. Прикладний громадянин. Помер 23. 6. 1981 року в Лінколні.

ЯЦЮК ТЕОДОР
нар. 29. 5. 1923 року в Теляче, Підгаєцького рай., Тернопільської обл. Ст. стр. І УД УНА. Помер 29. 11. 1980 року в Лестері.

Вилітає і жалить коли й кого хоче

РІК 20 **1981** **Ч. 21**

Осип АРКУШ

НОВИЙ ДІМ

(Гумореска)

Відомо, той, хто, нарешті, одержує комунальну квартиру в новому будинку, відчуває неабияку радість, і немає нічого дивного в тому, що з моїм знайомим вже на другий день ввечері трапилась дивна пригода. Без сумніву, в цьому замішана й пляшка чудового балатонського вина, яку він випив того вечора.

Отже, підійшовши до нового будинку, мій знайомий трохи розгубився... Перед ним височів красень з восьми однаковими під'їздами. І спробуй тут добрати, в котрому саме живеш. Та мій знайомий пригадав. Ключ легко повернувся в змащеному замкові. Нерівний паркет скрипнув під його ногами.

— Це ти? — почувся якийсь дивний жіночий голос із темної спальні.

— Звичайно, я, — відповів мій знайомий.

— В холодильнику знайдеш закуску. Пробач, що не приготувала тобі вечерю. Не сердишся?

— Таке скажеш, — сказав мій знайомий. »Цікаво, подумав собі, що трапилось з моєю дружиною. Не накинулась на мене з лайкою... А навпаки, сама виправдовується. Це для неї не характерно«. А в кухні його ждала таки несподіванка: була вечеря і дві пляшки пива.

— Що ти робиш? — запитала вона.

— Їм, — ледве вимовив, бо рот був наповнений до неможливого.

— Смачного, дорогий мій. Ти заплатив?

— Що?

— Комунальний податок.

Почувши ці слова, мій знайомий ледь не вдавився. Тихо вставши з-за столу, попростував у спальню. Ним оволоділо якесь неприємне передчуття. Засвітивши люстру, побачив знайомі меблі. Лишень шафа стояла начебто не там, де вранці. Враз дрімотливу тишу спальні розітнув жіночий вереск. Мій знайомий повернувся і побачив на ліжку якусь жінку. На противагу його дружині вона була худа, як жердина.

— Як ви сюди потрапили? — запитав він розгублено.

А жінка, закрившись по шию пуховою периною, репетувала:

— Злодій... бандит... Рятуйте!.. Поліція!..

Мій знайомий вже за дверима квартири машинально натягнув на себе пальто і стрімголов помчав сходами вниз.

Піднявся на четвертий поверх у другому під'їзді. Тим же ключем відімкнув двері й одразу рушив до спальні. Рвучко ввімкнув світло. Нічого дивного... Знайомі меблі... Все на своїх місцях.

— Це ти? — сердито запитала його дружина. — А-а, знову п'яний, як свиня! Я цілий день працюю, а він...

Заспокоївшись, мій знайомий ступив у кухню. Тепер він більше не сумнівався, що потрапив саме додому...

●

Біяджіо, секретар Папи Павла III пішов оглянути картину, яку Мікель А'нджельо нарисував для Сікстінської каплиці. Нарисована картина не сподобалась секретареві. Він був думки, що ця картина краще надається до якогось заїзду, ніж для каплиці.

Дізнався про це маляр і захотів відплатитись ляїкові. Він дорисував у групі людей, що ждали Останнього Суду персонаж, який дуже був подібний до папського секретаря, але з поганішим обличчям, з вухами осла, що його злі духи тягли в пекло.

З черги попав у злість Біяджіо. Він гостро запротестував у Папи, жадаючи, щоб маляр замазав зовсім цю фігуру, або заступив її іншою, як теж зажадав осуду на таку творчість артиста.

Папа слухав, а вкінці відповів:

— Мій любий Біяджіо, ви знаєте зовсім добре, що мої слова зобов'язують на небі і на землі, але щодо пекла, не маю ніякого права. Якщо Мікель-А'нджельо так нарисував, то так і залишиться, бо не маю сили це змінити.

●

Коли Наполеон закінчив військову академію у Брієн, директор академії, М. Бераліє, передаючи свідоцтво закінчення сказав:

— Студент Наполеон буде одного дня славним моряком.

Багато років пізніше, Наполеон, відвідуючи академію в Брієн, зустрів колишнього свого директора і сказав:

— Бачите, як ви помилилися відносно мене . . .

— Помилився, Ваша Величносте, але коли б було сповнилось моє передбачення, не було б сталося з вами в Росії те, що сталося . . .

ГУМОР

— Він образив вас?

— Ні, пане комісаре, він привів мене до моєї дружини.

*

— Чи коли вже буде построєний в СССР справжній комунізм, будуть і далі красти?

— Ні, не будуть, бо розкрадуть усе при соціялізмі!

Без слів.

*

До будинку відпочинку у Ворохті приїхав якийсь трудящий. На запит, скільки коштує денно кімната, управитель сказав, що разом з обслугою — 30 карбованців.

— Я не бажаю обслуги, — відповів прибулий. — Скільки тоді коштуватиме кімната?

— Теж 30 карбованців.

— А це чому так?

— Бо наші відвідувачі й так кажуть, що наша обслуга нічого не вартує.

*

Лежать літом у холодочку два молоді ледарі і розмовляють.

— Кажуть, що є рай на небі. От би нам із тобою туди потрапити! Там ніхто нікого працювати не примушує, що хоч, те й їж.

— Еге, — каже другий, — так туди не пустять. Щоб потрапити в рай, треба раніше вмерти.

— Е, ні! . . Я помирать не хочу! . . Поки батько і мати працюють, мені й тут непогано. . .

ДУМКИ НЕНАРОКОМ

* * *

Серед карликів час до часу спалахує пошесть. Хочете знати діягнозу? Манія величі.

* * *

Не втрачай ніколи голови. Може статися, що життя захоче погладити тебе по голівці.

* * *

Пацюки страшенно зляться, коли корабель, з якого вони втекли, не тоне.

* * *

Я не вірю в еволюцію тварин. Колись зрівняються, наприклад, лев і блоха. Ось тільки не знаю, чи лев здрібніє, чи блоха стане велетнем.

* * *

Наш час дуже багатий на геніїв. Сподіваймося, що серед них є кілька здібних.

* * *

Він хотів крикнути на весь голос, але чиясь рука загулила йому рота. Як згодом виявилося — власна.

* * *

Хвилина, коли цей тип усвідомлює своєю бездарність, є проблиском його геніяльности.

* * *

Чоловіче, світ стоїть перед тобою із широко відчиненими дверима. Дивися, щоб ти не випав.

* * *

Під вироком долі завжди стоїть нерозбірливий підпис.

* * *

Невже наклеп існував іще до винайдення друку?

* * *

Важко ходити з піднятою головою і не задирати носа.

* * *

Боягузи чомусь не бояться лежати на кладовищах героїв.

* * *

І свиня іноді з презирством каже про пастуха: »Свинопас!«

* * *

Не кожна сіра речовина має щось спільне з мозком.

* * *

Є в ньому безмежна порожнеча, заповнена ерудицією.

* * *

Тільки-но він намочив ноги в морі, деякі вже й кричать: »Колюмб!«

* * *

Бідолашний! Бачить зірки лише тоді, коли йому дають по зубах.

* * *

Не все, що стоїть догори ногами, є нечистою силою.

Надійна оборона підхмеленого чоловіка.

* * *

Прийшли двоє сусідів до третього у карти пограти, а четвертого немає. Батько й каже синові:

— Піди до дядька Івана та погукай його у дурня грати.

Той побіг і каже:

— Дядьку, дядьку, батько казали, щоб ви ішли до нас, бо не вистачає четвертого дурня...

* * *

Чоловік каже дружині:

— Ти купила мені сорочку не того розміру. Вона вдвічі більша тієї, що я ношу...

— Та знаю, — відповідає дружина, — але я не хотіла, щоб продавщиця бачила, за якого маленького чоловіка я заміж вийшла.

Олег СОСНОВСЬКИЙ

ЛИСТИ З КУХНІ

Лист перший

Кохана Людмилю!

Пропоную спілкуватись тільки письмово. Це дає змогу краще висловлювати думки, та й сусідам не чутно. Нехай вважають, що у нас вічний мир і спокій. Листи підсовуватиму під двері кухні, де ти зачинилася.

Сподіваюся, ти не хочеш чекати моєї голодової смерти.

Коли годину тому повертались до-дому, ти несподівано повідомила, що в суботу треба негайно поїхати до твоєї мами. Я заперечив: ми саме збирались піти до мого приятеля. А твою матір можна провідати і в неділю. Хіба не так?

Лист другий

Коханий Толю!

В неділю йду на примірку. Ти добре це знаєш. Вважаю що мусиш ставитись до моїх батьків з більшою повагою. А як ти взагалі з ними поводишся? Гадаєш, як сказав один раз на два роки моїй мамі: »А сьогодні ви кращий маєте вигляд, ніж завжди«, то зробив дуже вдалий комплімент? Тобі дорогі тільки друзі! Ти їх більше любиш, ніж мене! (У мене на очох сльози).

Лист третій

Дорога Людмило!

Тепер перед тим, як сказати комплімент, я його надрукую в трьох примірниках і дам тобі на затвердження. Сподіваюсь, тоді будеш задоволена? Дуже шкодую — як одружився, вчасно не зрозумів, що отримаю на додачу твоїх батьків і твій характер. Отож плакати потрібно мені — не тобі.

Лист четвертий

Дорогий Анатолію!

Не забувай, що моя мама взяла на себе всі витрати за наше весілля і перший рік ми жили в неї. Дивно, яка в тебе коротка пам'ять! (Сліз уже нема й більш не дочекаєшся).

Лист п'ятий

Шановна дружино!

По-перше, пам'ять у мене не коротша за твій язик. А тепер назавжди запам'ятай: без твоєї матусі весілля все одно відбулося б, ось без мене — сумніваюсь. По-друге, якщо я витримав у її квартирі весь рік, то тут не дорікати треба, а дивуватися. Цей героїчний рік впишуть золотими літерами в мою біографію!

Лист шостий

Шановний чоловіче!

Ще раз переконалась — не дарма казали мені люди: »Не виходь, красуне, за нього заміж. Шкодуй себе!«. Пожаліла не себе, а тебе. Вийшла заміж — і ось до чого дійшла. Загубила вроду і молодість!

Лист сьомий

Людмило!

Щодо »красуні«, то не треба мене так смішити. Вам краще за мене відомо, що ніколи нею не були і в майбутньому це вам не загрожує. Якби ваша мати разом з вами не обкрутила мене, одруження залишилось би для вас нездійсненою мрією. Зрозумій, нарешті, кому ти зобов'язана щастям! (Ледь стримуюсь, щоб не вийти із себе та з дому).

Лист восьмий

Анатолію!

Ви — »щастя«? Вважаю це за черговий невдалий жарт. Прохання до вас — подивіться на себе в дзеркало. Не жахайтесь. Те, що там стоїть, це ви! Тепер вам, сподіваюсь, зрозуміло? До цього можу додати, що в інших жінок чоловіки мають вищий зріст, інтелект і заробіток.

Лист дев'ятий

То й виходь заміж за твоїх довгих телепнів! А я не пропаду — будь певна. Такі, як я на вулиці не валяються! (У мене обурене обличчя).

Лист десятий

Звісно, не валяються! Їх завжди міліція підбирає! (Спокійна, як пам'ятник).

Лист одинадцятий

На що це ти натякаєш? Знаєш, що хочу після цього тобі відверто сказати?

Лист дванадцятий

Знаю! Грубіян!

На цьому листування припинилося — скінчився папір.

Паніка в Кремлі...

* * *

На вулиці стоять чоловіки. Біля них старенький дідусь. Пройшла молода, гарна жінка. Дідусь пильно подивився на неї, провів поглядом:

— Що це ви, діду, так придивляєтесь?..

— Оце дивлюся та й думаю: Господи, забрав здоров'я — забери й мислі, — каже дід.

* * *

Два ледарі сидять на лаві.

— Ну що, пішли? — каже один.

— Пішли, — відповідає другий.

Посиділи, помовчали.

— Ну, пішли.

— Та скільки ж можна ходити?!

*

— Яка я щаслива, подруженько! Мій наречений сказав, що я струнка, вродлива, розумна, добра господиня — і тому він хоче зі мною одружитися.

— А я б тобі не радила віддаватися за чоловіка, котрий так безпардонно бреше вже до весілля.

*

— Колись ти так багато говорив мені про кохання, а тепер — ні слова від тебе не почуєш.

— А-а-а, я не люблю повторюватись...

КООПЕРАТИВА
»НОВА ФОРТУНА«

ДАЄ ВИСОКІ ДИВІДЕНДИ.

ВСТУПАЮЧИ В ЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ, ДОПОМОЖЕТЕ СОБІ Й УКРАЇНСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВУ.

ВСІ В ЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ »НОВА ФОРТУНА«!